

บทที่ ๔

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งและพัฒนาการของเผด็จการ

ในระยะหลังสัญญาเบอร์ลินเป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ของมหาประเทศในยุโรปเป็นอย่างมาก ก่อนหน้านี้นับตั้งแต่สัญญาเวสต์ฟาเลีย (Westphalia) ค.ศ.๑๖๔๘^๑ การเมืองระหว่างมหาประเทศยุโรปจะถูกจัดด้วยระบบดุลแห่งอำนาจเสมอมา ลักษณะของระบบดุลอำนาจจะต้องไม่มีพันธมิตรที่แน่นอน ถ้าหากมหาอำนาจใดจะมีอำนาจมากเกินไป มหาอำนาจที่เหลือจะต้องร่วมมือกันถ่วงดุล การประชุมคอนเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๕ ก็ยังรองรับการจัดดุลระหว่างมหาอำนาจเช่นนี้ โดยมีมหาอำนาจ ๕ ชาติเป็นผู้รักษาดุลแห่งยุโรป อันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ออสเตรีย และปรัสเซีย ทว่าหลังจาก ค.ศ.๑๘๗๑ เมื่อเกิดประเทศเยอรมนี ระบบดุลอำนาจจะสลายกลายเป็นระบบค่ายพันธมิตร เริ่มจากการที่ออตโต ฟอน บิสมาร์ค อัครมหาเสนาบดีเยอรมนี พยายามสร้างพันธมิตรให้เยอรมนีและโคเคเด็ยฝรั่งเศส จึงได้ชักชวนออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซียเข้าเป็นพันธมิตรได้ชื่อว่า ‘สนธิบัตรสามจักรพรรดิ’ (ค.ศ.๑๘๗๑) และใน ค.ศ.๑๘๗๒ เยอรมนีก็ชักชวนออสเตรีย-ฮังการีและอิตาลีลงนามในสัญญาพันธมิตร เรียกว่า ‘ไตรภาคี’ (Triple Alliance)

^๑ สัญญาเวสต์ฟาเลียเป็นสัญญาระหว่างมหาประเทศยุโรปเพื่อยุติสงครามสามสิบปี (ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๔๘) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาแรกที่มหาประเทศจะมาตกลงจัดกำหนดทิศทางของยุโรปร่วมกัน

แต่ในที่สุด ความขัดแย้งในกรณีการขยายอำนาจในบอลข่าน ทำให้ออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซีย กลายเป็นศัตรูที่ประสานกันได้อย่างยิ่ง ขึ้น และเมื่อพระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่ ๒ (Kaiser Wilhelm II, ๑๘๕๙-๑๙๑๘) ขึ้นครองราชย์ ค.ศ.๑๘๘๘ แล้วบิบบิสมาร์กให้ลาออก จากตำแหน่งใน ค.ศ.๑๘๙๐ เยอรมนีก็กระชับความสัมพันธ์กับออสเตรีย-ฮังการี ขณะที่ความสัมพันธ์กับรัสเซียก็เสื่อมลง ต่อมา พระเจ้าซาร์รัสเซีย ก็หันไปเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศส โดยมีการลงนามกันในสัญญาพันธมิตรภาพ ทวิภาคี (Dual Alliance) ใน ค.ศ.๑๘๙๔ ระบบค่ายพันธมิตรของมหาอำนาจจึงชัดเจนมากขึ้น ขณะที่อังกฤษยังเป็นกลางและยังคงมีแนวโน้ม เป็นศัตรูกับฝ่ายรัสเซียมากกว่า สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อเยอรมนี ขยายอำนาจผูกมิตรกับออตโตมาน สร้างทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดด และยังสร้างกองทัพเรือขนาดใหญ่ ทำให้อังกฤษตระหนกมาก เพราะ กองทัพเรือของเยอรมนีดูจะมีศักยภาพยิ่งกว่ากองทัพเรือของรัสเซีย ต่อมา ใน ค.ศ.๑๙๐๗ อังกฤษจึงตัดสินใจเข้าร่วม 'ความเข้าใจ' กับฝ่ายฝรั่งเศส-รัสเซีย กลุ่มนี้เรียกว่า 'ไตรมิตร' (Triple Entente) ดังนั้น เมื่อระบบ คู่อำนาจแบบสัญญาเวสต์ฟาเลียสลายตัวลงแล้ว ระบบค่ายพันธมิตรยิ่ง นำให้มหาอำนาจขัดแย้งกันมากยิ่งขึ้น และทำให้ความขัดแย้งระหว่าง รัสเซียกับออสเตรีย-ฮังการีในคาบสมุทรบอลข่าน กลายเป็นความขัดแย้ง ของทุกมหาอำนาจ จนนำไปสู่สงครามโลกในที่สุด

๔.๑ ยุโรปตะวันออกเผชิญสงครามโลก

สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง นับหนึ่งนั้นถือได้ว่าเป็นเสมือนสงคราม บอลข่านครั้งที่สาม เพราะเริ่มต้นจากความขัดแย้งในบอลข่านและขยาย มาสู่สงครามระหว่างมหาประเทศ เหตุการณ์ชนวนสงครามเริ่มต้นใน วันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๔ เมื่อมกุฎราชกุมารฟรานซ์ แฟร์ดีนันท์ (Franz Ferdinand, ๑๘๖๓-๑๙๑๔) แห่งออสเตรีย-ฮังการี เดินทาง พร้อมกับมเหสีไปเยือนซาราเยโว เมืองหลวงของบอสเนีย ทั้งคู่ได้ถูก

ลอบสังหารโดยนักศึกษาชาวบอสเนียคนหนึ่งชื่อ กาฟรีโลปรินชิพ (Gavrilo Princip, ๑๘๙๔-๑๙๑๘) แห่งสมาคมบอสเนียหนุ่ม ซึ่งเป็นส่วนเดียวกับสมาคมหัตถ์ทมิฬของชาวเซิร์บ หัวหน้าสมาคมนี้คือ พันเอกดรากูติน ดิมิทริเยวิช ผู้บัญชาการหน่วยราชการลับของเซอร์เบีย มกุฎราชกุมาร ฟรานซ์ แฟร์ดินานด์นั้น ความจริงเป็นผู้มีความคิดใหม่ เตรียมการที่จะปรับปรุงการปกครองของออสเตรีย-ฮังการี ให้เป็น 'ไตรราชาธิปไตย' (Tricodic

มกุฎราชกุมาร ฟรานซ์ แฟร์ดินานด์

Monarchy) ก็ยกฐานะโครเอเชียและบอสเนียเป็นแคว้นที่สามให้เท่ากับออสเตรียและฮังการี แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จก็ถูกลอบสังหารเสียก่อน เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังนี้ ออสเตรีย-ฮังการีจึงถือว่า เซอร์เบียต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงได้ยื่นคำขาดต่อรัฐบาลเซอร์เบีย ให้เลิกแสดงการเป็นปฏิปักษ์ต่อออสเตรีย ให้เจ้าหน้าที่ออสเตรียร่วมในการดำเนินคดีปลงพระชนม์ และให้ผู้พิพากษาออสเตรียเข้ามีส่วนในการตัดสินคดี เซอร์เบียยินยอมในคำขาดส่วนใหญ่ นอกจากเรื่องที่จะให้เจ้าหน้าที่ออสเตรียเข้ามาสอบสวนคดีในประเทศเซอร์เบีย ซึ่งถือเป็น การละเมิดอธิปไตย ราชสำนักออสเตรียถือว่าเป็นคำตอบปฏิเสธ ดังนั้นวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๑๔ ออสเตรีย-ฮังการี จึงประกาศสงครามกับเซอร์เบีย และเปิดฉากยิงถล่มกรุงเบลเกรดในวันรุ่งขึ้น โดยที่เยอรมนีก็มีได้หาทางที่จะยับยั้งพันธมิตรของตน

จากนั้น รัสเซียซึ่งหวาดระแวงความเคลื่อนไหวของออสเตรีย-ฮังการี จึงประกาศระดมพลเพื่อเตรียมช่วยเหลือ เซอร์เบียซึ่งเป็นพันธมิตรของตน เยอรมนียื่นคำขาดให้รัสเซียหยุดระดมพลและขอให้ฝรั่งเศสวางตัวเป็นกลาง แต่เมื่อไม่ได้รับการตอบสนอง เยอรมนีจึงประกาศสงครามกับรัสเซียในวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๔ และประกาศสงครามกับฝรั่งเศสในวันที่ ๓ สิงหาคม ต่อมาในวันที่ ๔ สิงหาคม อังกฤษก็ประกาศสงครามกับเยอรมนี หลังจากกองทัพเยอรมนีบุกเข้าเบลเยียมอย่างรวดเร็วเพื่อเข้าไปโจมตีฝรั่งเศส และวันที่ ๕ สิงหาคม มอนเตเนโกรก็ประกาศสงครามกับออสเตรีย-ฮังการี เพื่อหนุนช่วยเซอร์เบีย สงครามโลกจึงได้เริ่มขึ้น โดยฝ่ายเยอรมนีและออสเตรียจะเรียกว่า 'ฝ่ายมหาอำนาจกลาง' และฝ่ายฝรั่งเศส รัสเซีย และอังกฤษ เรียกว่า 'ฝ่ายสัมพันธมิตร'

การสงครามในเขตยุโรปตะวันออกในระยะแรกมี ๓ แนวรบ คือ แนวรบในบอลข่าน เริ่มโดยการเปิดฉากการรุกของกองทัพออสเตรีย-ฮังการี เข้าสู่ดินแดนเซอร์เบียในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๔

ภาพขณะที่ออสเตรีย-ฮังการีประกาศสงครามต่อเซอร์เบียในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๑๔

ตามแผนการของฝ่ายออสเตรีย-ฮังการี คือจะพิชิตเซอร์เบียเร็วที่สุด เพื่อหันไปรับมือกับการรุกของรัสเซีย ส่วนเซอร์เบียได้ย้ายเมืองหลวงจากเบลเกรด ซึ่งอยู่ริมพรมแดนไปยังเมืองนิช (Niš) ที่อยู่ตอนในของประเทศเพื่อเตรียมรับศึก การบุกของออสเตรีย-ฮังการีถูกกองทัพเซอร์เบียต้านทานอย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีกองทัพมอนเตเนโกรมาช่วยรบสร้างความเสียหายอย่างหนักแก่กองทัพของออสเตรีย-ฮังการี จนในที่สุดฝ่ายเซอร์เบียก็สามารถขับกองทัพออสเตรีย-ฮังการีออกจากดินแดนของตนได้ในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๘๑๔ ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีไม่สามารถบรรลุผลที่จะยุติศึกได้อย่างรวดเร็ว และต้องหันไปป้องกันการรุกของรัสเซียที่พรมแดนด้านกาลิเซียก่อน แต่เซอร์เบียและมอนเตเนโกรก็ไม่อาจใช้โอกาสนี้เอาชนะได้เพราะกำลังทหารด้อยกว่า

แนวรบที่สอง คือ แนวรบในโปแลนด์และปรัสเซียตะวันออก ซึ่งกองทัพรัสเซียเผชิญกับกองทัพเยอรมนีโดยตรง ตามแผนของฝ่ายเยอรมนีในระยะแรกต้องการเพียงยันการรุกของฝ่ายรัสเซีย เพื่อจะโหมกำลังไปพิชิตฝรั่งเศสเสียก่อน แต่เนื่องจากรัสเซียยกกำลังทหารมาเป็นจำนวนมาก และรุกเข้ามาจนถึงเมืองทันเนนเบิร์ก (Tannenberg) ในปรัสเซียตะวันออกตั้งแต่วันที่ ๑๗ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๑๔ ทำให้ออสเตรียต้องเพิ่มกำลังรบเพื่อต้านทานและรุกกลับ ในที่สุดกองทัพเยอรมนีก็ถูกรบฝ่ายรัสเซียจนถอยร่นไปถึงเมืองวูคซ์ (Łódź) และประสบความพ่ายแพ้ในเดือนพฤศจิกายนจนต้องถอยไปอีก ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๑๕ ฝ่ายเยอรมนีตัดสินใจเปิดการรุกใหญ่ต่อรัสเซีย โดยขยายแนวรบรุกเข้าไปในรัสเซีย จนถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๘๑๕ ฝ่ายเยอรมนีก็น่าประสพชัยชนะในแนวรบด้านนี้ โดยยึดเมืองวอร์ซอได้และรุกเข้ายึดดินแดนเบโลรัสเซีย^๒ และทำลายกองทัพของรัสเซียจำนวนมาก

^๒ เบโลรัสเซีย (Byelorussia) คือดินแดนรัสเซียขาวเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิรัสเซียใน ค.ศ.๑๘๑๕ ได้รับการสถาปนาเป็นสาธารณรัฐสังคมนิยมเบโลรัสเซีย หลังจากคอมมิวนิสต์ล้มสลายตั้งเป็นประเทศเบลารุส เมื่อ ค.ศ.๑๙๙๒ มีกรุงมินสค์ (Minsk) เป็นเมืองหลวง

รัสเซียถอยไปตั้งรับในเขตคอนิน และเขตทะเลบอลติก

สำหรับแนวรบที่สามคือบริเวณกาลิเซียและยูเครน ซึ่งเป็นการรบระหว่างกองทัพรัสเซียและกองทัพออสเตรีย-ฮังการี ในระยะแรกรัสเซียเป็นฝ่ายรุก และสามารถยึดกาลิเซียของออสเตรียและบางส่วนของสโลวาเกีย ในบริเวณนี้การสู้รบเป็นไปอย่างรุนแรง และทั้งฝ่ายรัสเซียและออสเตรียเสียชีวิตอย่างมากมาย

พลเอกเล็กเซช บรูสซิลอฟ

โดยเฉพาะในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๖ ที่กองทหารรัสเซียก่อการรุกอย่างหนัก เพื่อประสานกับการรุกอีกด้านหนึ่งของอิตาลี การรุกใหญ่ครั้งนี้เรียกว่า 'การรุกบรูสซิลอฟ' ตามชื่อของพลเอกเล็กเซช บรูสซิลอฟ (Aleksei Brusilov, ๑๘๕๓-๑๙๒๖) แม่ทัพฝ่ายรัสเซียที่วางแผนเตรียมการรบเป็นอย่างดี การรุกใหญ่เปิดฉากในวันที่ ๒ มิถุนายน และดำเนินไปจนถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งทำให้ฝ่ายรัสเซียได้รับชัยชนะครั้งสำคัญที่บริเวณคาร์ปาเทียน ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีเสียชีวิตทหารถึง ๘๐๐,๐๐๐ คน ในที่สุด เยอรมนีต้องถอนกำลังจากแนวรบด้านฝรั่งเศสมาช่วย ทำให้ฝ่ายรัสเซีย กลายเป็นฝ่ายประสบความสำเร็จอย่างมาก ต้องสูญเสียทหารนับล้านคน การศึกครั้งนี้มีผลสำคัญในการเปลี่ยนโฉมหน้าของการสู้รบ เพราะทำให้ออสเตรีย-ฮังการีสิ้นกำลังรบ ภาระการทำสงครามของฝ่ายมหาอำนาจกลางจึงตกอยู่ในมือเยอรมนีแต่เพียงฝ่ายเดียว

ส่วนจักรวรรดิออตโตมานโดยเอ็นเวอร์ ปาชา (Enver Pasa, ๑๘๘๑-๑๙๒๒) ผู้นำยังเติร์กได้ทำสัญญาลับกับเยอรมนีที่จะร่วมมือกันต่อต้านรัสเซียตั้งแต่วันที่ ๒ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๔ ตั้งนั้น เมื่อสงครามเปิดฉาก ออตโตมานจึงหนุนช่วยฝ่ายเยอรมนี โดยอนุญาตให้เรือรบ

เยอรมนีเข้ามาในช่องแคบได้ และในเดือนตุลาคม เรือรบของออตโตมาน ก็ร่วมกับเรือรบเยอรมนีโจมตีเมืองท่าของรัสเซียในทะเลดำ ดังนั้นในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๔ รัสเซียจึงประกาศสงครามกับออตโตมาน จากนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสก็ประกาศสงครามกับออตโตมาน ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๕ รัสเซียได้ส่งกองทัพรุกเข้าสู่ดินแดนคอเคซัส ส่วนอังกฤษบุกเข้าสู่เมโสโปเตเมีย เพื่อประสานกำลังทัพในการพิชิตออตโตมาน แต่กองทัพของ

ภาพจิตรกรรมแสดงการเข้าร่วมสงคราม

ของออตโตมาน ค.ศ.๑๙๑๔

เยอรมนีและออตโตมานยังตั้งกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรเอาไว้ได้ และใน ค.ศ.๑๙๑๗ ก็สามารถรุกเข้าสู่แคว้นจอร์เจียของรัสเซียได้สำเร็จ

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๑๕ ฝ่ายอังกฤษตัดสินใจเปิดฉากใช้กองทัพเรือโจมตีออตโตมานที่ช่องแคบดาร์ดาเนลส์และคาบสมุทรกาลลิโปลี (Gallipoli) โดยหวังที่จะยึดกรุงคอนสตันติโนเปิลและเปิดทางเชื่อมระหว่างฝ่ายตะวันตกกับรัสเซีย ปรากฏว่าฝ่ายเยอรมนีและออตโตมานสามารถรักษาช่องแคบดาร์ดาเนลส์ไว้ได้ ทำให้อังกฤษเสียเรือรบ ๔ ลำและต้องถอนกำลัง ส่วนที่กาลลิโปลี ฝ่ายสัมพันธมิตรยกพลขึ้นบก แต่ถูกเยอรมนีและออตโตมานตั้งไว้ที่ชายหาด การสู้รบอย่างดุเดือดเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๑๕ จนถึงเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖ ฝ่ายสัมพันธมิตรเสียชีวิตทหารหลายหมื่นคน แต่ไม่อาจจะเอาชนะได้ ต้องถอน

กำลังในที่สุด นับเป็นความพ่ายแพ้ทางยุทธการครั้งสำคัญของฝ่ายสัมพันธมิตร

ในส่วนของบัลแกเรีย ระยะแรกของสงครามยังวางตัวเป็นกลาง แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรพยายามชักชวนให้เข้าร่วมกับฝ่ายตน โดยเสนอให้ดินแดนทรานแซลของออตโตมาน แต่ฝ่ายมหาอำนาจกลางเสนอดินแดนมาซิโดเนีย ดินแดนเซสซาโลนิกาของกรีซ และโคบรูยาของโรมาเนีย ทำให้บัลแกเรียสนใจข้อเสนอของมหาอำนาจกลางมากกว่า พระเจ้าซาร์แฟร์ดินานท์และนายกรัฐมนตรีวาซิล ราโดสลาออฟ (Vasil Radoslavov, ๑๘๕๔-๑๙๒๘) ซึ่งมีแนวโน้มนิยมออสเตรียอยู่แล้ว จึงตัดสินใจเข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง ในขณะนั้นออสเตรีย-ฮังการีและเยอรมนีก่อการรุกครั้งใหม่และโจมตีเบลเกรดในวันที่ ๘ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๕ บัลแกเรียจึงประกาศสงครามต่อเซอร์เบีย เพื่อเข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลางในวันที่ ๑๔ ตุลาคม แล้วส่งกองทัพรุกเข้ามาในเซอร์เบียจากด้านตะวันออก เซอร์เบียไม่พร้อมที่จะรับศึกสองด้าน จึงประสบความพ่ายแพ้อย่างหนัก ต้องเสียทหารจำนวนมาก เมื่อถึงกลางเดือนพฤศจิกายน รัฐบาลเซอร์เบียจึงต้องใช้ยุทธการทึงแนวรบโดยถอยทัพไปยังอัลบาเนีย และเมื่อถึงเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖ กองทัพเซอร์เบียก็ยกข้ามไปตั้งมั่นที่เกาะคอร์ฟู (Corfu) ของกรีซ ส่วนมอนเตเนโกรยังสู้รบโดยไม่ยอมจำนน ฝ่ายออสเตรียและบัลแกเรียต้องห่มกำลังเข้าโจมตี มอนเตเนโกรจึงต้องยอมแพ้ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖ กษัตริย์นิโกลาแห่งมอนเตเนโกรหนีไปยังอิตาลี หลังจากนั้น กองทัพออสเตรียก็ยึดเซอร์เบียและมอนเตเนโกรไว้จนถึงช่วงปลายสงคราม ส่วนบัลแกเรียได้เข้ายึดแคว้นมาซิโดเนียและผนวกเข้ากับบัลแกเรีย

เดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๑๕ อิตาลีถูกฝ่ายสัมพันธมิตรชักชวนให้เข้าร่วมสงคราม ด้วยสัญญาลับที่จะยกดินแดนเตรนติโน ตรีเอสเต อิสเตรีย และดัลมาเซีย ซึ่งเป็นของออสเตรียให้อิตาลี ดังนั้น อิตาลีจึงประกาศสงครามกับออสเตรีย-ฮังการีในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม จากนั้น

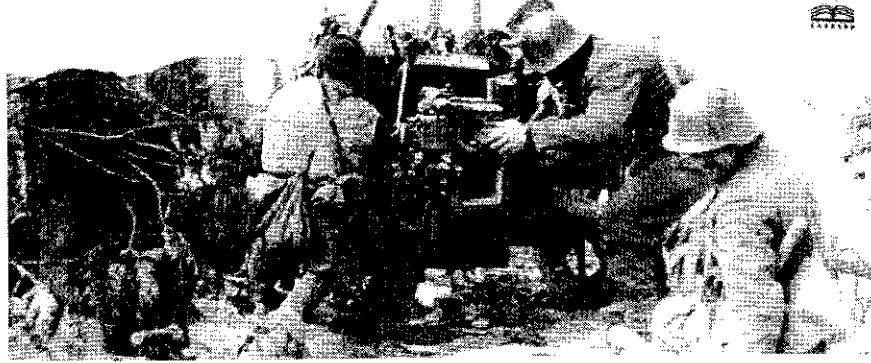
ВОЙНИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

за освобождение
и национално обединение

Изображения от фотоархив

История освобождения България и Европейска освобожден България

2

ปืนเครื่องสงครามโลกครั้งที่ ๑ ของบัลแกเรีย

อิตาลีก็บุกเข้าสู่ดินแดนออสเตรีย เพื่อพิชิตใจกลางของจักรวรรดิและ
หนุนช่วยเซอร์เบีย ทำให้ออสเตรียต้องถอนกำลังนับแสนคนจากกาเลียเซีย
มาตั้งการบุกของอิตาลีที่เตรนติโนและบุกเข้าสู่อิตาลีตอนเหนือ แนวรบ
ในบริเวณนี้ รักษาสภาพการตั้งแนวรบหรือการรุกคืบหน้าเพียงเล็กน้อย
อยู่บริเวณเมืองไอซอนโซ (Isonzo) จนถึงเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ อิตาลี
จึงสามารถเอาชนะศึกออสเตรียที่เมืองวิทตอริโอเวเนโต (Vittorio Veneto)

ส่วนโรมานี้นั้น กษัตริย์คาโรลแห่งราชวงศ์โฮเฮนโซลแลร์น
ทรงเอาใจเข้าด้วยฝ่ายเยอรมนี และต้องการรักษาสัตยาบันภาพที่ทำกับ
เยอรมนี ค.ศ.๑๘๘๓ แต่พระองค์สิ้นพระชนม์ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๔
และแฟร์ดินานท์ที่ ๑ ผู้เป็นหลานได้ครองราชสมบัติแทน อำนาจการ
บริหารอยู่ในมือของนายกรัฐมนตรีไอออน อี.เซ บราติอานู (Ion I.C.
Brătianu, ๑๘๖๔-๑๙๒๗) แห่งพรรคเสรีนิยมแห่งชาติ ซึ่งนิยมฝ่าย
สัมพันธมิตร ดังนั้น เมื่อเกิดสงครามระยะแรก รัฐบาลโรมาเนียตัดสินใจ
ประกาศเป็นกลาง แต่ต่อมาถูกชักชวนจากฝ่ายสัมพันธมิตร ด้วยการ

เสนอให้ดินแดนทรานซิลวาเนียและบานาคของออสเตรีย-ฮังการีให้เป็นรางวัล ดังนั้น ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๖ ขณะที่ฝ่ายรัสเซียได้รับชัยชนะในการรุกบรูสซิลอฟ โรมานีก็ประกาศสงครามกับออสเตรีย-ฮังการีและบุกเข้ามาในแคว้นทรานซิลวาเนีย แต่ถูกฝ่ายออสเตรีย-ฮังการีเยอรมนี และบูลกาเรียรุกกลับ ในวันที่ ๖ ธันวาคม ฝ่ายมหาอำนาจกลางก็ยึดกรุงบูคาเรสต์ได้ รัฐบาลโรมาเนียต้องถอยไปยังโมลดาเวีย ใน ค.ศ.๑๙๑๗ โรมาเนียยังคงต้านทานอยู่ได้เนื่องจากการหนุนช่วยของรัสเซียซึ่งอยู่ในภาวะตั้งรับเช่นกัน

สำหรับกริซนั้น มีความโน้มเอียงที่จะสนับสนุนเซอร์เบียและอังกฤษ แต่กษัตริย์คอนสตันตินที่ ๑ (Konstantine I, ๑๘๖๘-๑๙๒๓) ซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้ายอร์จที่ ๑ ที่ถูกลอบสังหารในวันที่ ๒๘ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๓ ทรงได้รับการศึกษาในเยอรมนี อภิเษกกับธิดาของพระเจ้าไกเซอร์ จึงมีแนวโน้มนิยมเยอรมนี พระองค์จึงผลักดันกริซให้วางตัวเป็นกลาง ไม่ให้เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ขณะที่รัฐบาลที่นำโดยนายกรัฐมนตรีอีเลเฟเรริโอส เวนิเชโลส เป็นฝ่ายนิยมอังกฤษ และเห็นประโยชน์ ที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงยินยอมให้ฝ่ายสัมพันธมิตรยกกองทัพเข้ายึดเมืองซาโลนิกาในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๕ เพื่อใช้เป็นฐานในการหนุนช่วยการรบของเซอร์เบีย กษัตริย์คอนสตันตินไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายเช่นนี้ และเห็นว่ารัฐบาลเปิดทางให้ฝ่ายสัมพันธมิตรละเมิดความเป็นกลางของกริซ จึงเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกแห่งชาติครั้งใหญ่ (*Ethnikes Dikhasmos*) โดยในเดือน ธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๕ กษัตริย์คอนสตันตินกดดันให้นายกรัฐมนตรีลาออกและยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ เวนิเชโลสโจมตีว่ากษัตริย์ทรงใช้อำนาจละเมิดรัฐธรรมนูญ จึงคว่ำบาตรไม่เข้าร่วมในการเลือกตั้ง และกลับไปอาศัยที่เกาะครีต กษัตริย์คอนสตันตินจึงสามารถตั้งรัฐบาลนิยมกษัตริย์ที่กรุงเอเธนส์ ในระหว่างนี้สัมพันธมิตรได้ละเมิดความเป็นกลางของกริซอีกครั้ง โดยเข้ายึดเกาะคอ์ฟูในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖

กองทัพชาวออสเตรียในสงครามโลกครั้งที่ ๑

เพื่อให้กองทัพเซอร์เบียตั้งฐานกำลัง โดยกษัตริย์คอนสตันตินไม่อาจทำอะไรได้

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๑๖ องค์การความมั่นคงแห่งชาติ (*Ethniki Amyna*) ซึ่งเป็นสมาคมลับของฝ่ายทหารที่นิยมเวนิเซโลสได้ก่อการกบฏที่เมืองซาโลนิกา เพื่อสนับสนุนสัมพันธมิตรและต่อต้านรัฐบาลกษัตริย์ เวนิเซโลสจึงร่วมกับฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลและตั้งกองทัพของตนเอง โดยมีเมืองซาโลนิกาเป็นศูนย์กลางของฝ่ายตน และควบคุมกรีกตอนเหนือ เกาะคริต และเกาะต่างๆ ในทะเลอีเจียน ขณะที่ฝ่ายกษัตริย์ควบคุมดินแดนที่เป็นประเทศกรีกตอนในเอาไว้ ทำให้ประเทศกรีกแตกออกเป็นสองฝ่าย อังกฤษและฝรั่งเศสได้สนับสนุนรัฐบาลเฉพาะกาลของเวนิเซโลส โดยการกดดันและปิดล้อมทางเศรษฐกิจต่อดินแดนกรีกที่อยู่ภายใต้รัฐบาลกษัตริย์นิยม จนก่อให้เกิดความยากลำบากอย่างหนัก จนกระทั่งเมื่อสหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรแล้ว สถานการณ์จึงกดดันให้กษัตริย์คอนสตันตินเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และต้องเดินทางออกจากประเทศ ในวันที่ ๑๒ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๑๗ แม้ว่าจะไม่มีการสละราชสมบัติ

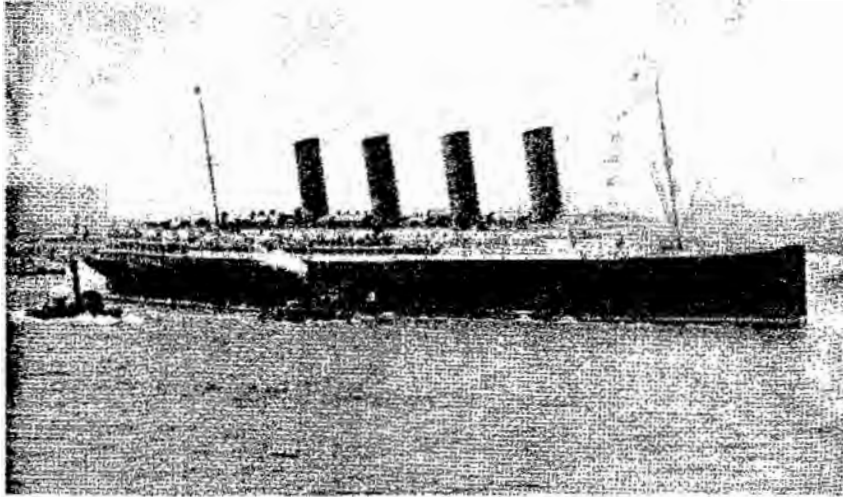
อย่างเป็นทางการ แต่ฝ่ายนิคมเวนิเซโลสได้เชิญพระโอรสองค์ที่สอง คือ อเล็กซาน โครส (Alexandros, ๑๘๕๓-๑๘๒๐) ขึ้นครองราชย์แทน และเวนิเซโลส ก็กลายเป็นนายกรัฐมนตรีของกรีซทั้งประเทศ วันที่ ๒ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๑๗ กรีซก็ประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมนีอย่างเป็นทางการ

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๑๖ ระหว่างการสู้รบ จักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟแห่งออสเตรียสิ้นพระชนม์ คาร์ลที่ ๑ ลอธริงเกน (Karl von Habsburg-Lothringen, ๑๘๘๗-๑๘๒๒) ผู้เป็นหลานขึ้นครองราชสมบัติแทน พระองค์ต้องการที่จะยุติสงครามตามลำพัง แต่ไม่อาจจะทำได้ เพราะไม่ได้รับความวางใจจากฝ่ายสัมพันธมิตร และถูกแรงกดดันจากเยอรมนี นอกจากนี้ใน ค.ศ.๑๘๑๗ ฝ่ายเยอรมนีได้เปรียบในแนวรบด้านตะวันออก โดยสามารถขับกองทัพรัสเซียพ้นจากกาลิเซียได้แล้วรุกเข้าไปในยูเครน จนถึงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๑๘ เมื่อสงครามในแนวรบทางตะวันออกยุติลง กองทัพเยอรมนียึดแคว้นยูเครนไว้ได้ทั้งหมด รวมทั้งยึดเมืองเกียฟ เมืองคราคูฟ และ ยีคเบโลวสเซียไว้มากกว่าครึ่ง

จุดเปลี่ยนของสถานการณ์สงครามครั้งสำคัญคือ การที่สหรัฐอเมริกา ได้อ้างเหตุที่เยอรมนีจมนเรือสินค้าของตนเป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่สงครามโดยประกาศสงครามกับเยอรมนีเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ค.ศ.๑๘๑๗ และเสริมกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรทุกแนวรบ ทำให้สถานการณ์ทางการทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรดีขึ้นมาก ที่น่าสังเกต คือ สหรัฐอเมริกาไม่ได้ประกาศสงครามกับบุลกาเรีย และ

จักรพรรดิคาร์ล องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์ก

เรือลู่จินเนียของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกฝ่ายเยอรมนีชิงจน เป็นข้ออ้างให้สหรัฐอเมริกา ประกาศสงครามกับเยอรมนีเพื่อหนุนช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร

ออตโตมาน แต่ก็ถือว่าอยู่ในสถานะของการสงครามต่อกันอย่างไม่เป็นทางการ ต่อมาในวันที่ ๑๗ มกราคม ค.ศ.๑๙๑๘ ประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson, ๑๘๕๑-๑๙๒๔) แห่งสหรัฐอเมริกาได้เสนอข้อเสนอดังกล่าว ๑๔ ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการยุติสงคราม ซึ่งหลักการสำคัญก็คือการยอมรับหลักสิทธิอธิปไตยทางประชาชาติของชนชาติต่างๆ ในดินแดนเดิมของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี และออตโตมาน เพื่อเปิดทางให้ชาติเหล่านี้เป็นเอกราช รวมทั้งเสนอให้โปแลนด์เป็นประเทศเอกราช และมีทางออกทะเล อังกฤษ ฝรั่งเศส และ อิตาลีต้องแสดงท่าทียอมรับข้อเสนอดังกล่าวของวิลสันเพื่อช่วยช่วงชิงประชาชาติของชาวอเมริกันให้สนับสนุนสงคราม

กรณีของรัสเซีย ความพ่ายแพ้และเสียหายในสงคราม และความยากลำบากในภาวะสงครามนำมาซึ่งความไม่พอใจอย่างกว้างขวาง ในที่สุดก็เกิดการปฏิวัติในกรุงเปโตรกราดในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๑๗ พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๒ (Nikolaj II, ๑๘๖๘-๑๙๑๘) ไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้ และต้องสละราชสมบัติในวันที่ ๑๕ มีนาคม รัฐบาลเฉพาะกาลนำโดยเจ้าชายกอร์กี ลอฟ (Georgy Lvov, ๑๘๖๑-๑๙๒๕) ยัง

คงรักษาพันธะสัญญาโดยดำเนินสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อไป กองทัพรัสเซียซึ่งขวัญและกำลังใจตกต่ำ ก็ยิ่งประสบความพ่ายแพ้อย่างหนักมากขึ้น ทำให้ฝ่ายเยอรมนีและออสเตรียบุกลึกเข้ามาในดินแดนยูเครนและเขตบอลติก ต่อมาในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๗ เกิดการปฏิวัติอีกครั้งโดยการนำของพรรคบอลเชวิค รัฐบาลปฏิวัติรัสเซีย ภายใต้การนำของวลาดีมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin, ๑๘๗๐-๑๙๒๔) ตัดสินใจที่จะสงบศึกกับเยอรมนี จึงได้มีการเปิดเจรจาสองฝ่าย และบรรลุสัญญาสงบศึกที่เรียกว่า สัญญาเบรสต์-ลิตอฟสค์ (Brest-Litovsk) ในวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ตามสัญญานี้ รัสเซียต้องยอมเสียดินแดน ฟินแลนด์ ยูเครน โปแลนด์ ลิทัวเนีย ลิทัวเนีย และ เอสโตเนีย และเสียค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมากแก่เยอรมนี

การถอนตัวจากสงครามของรัสเซีย ทำให้โรมานีเยไม่อาจทำสงครามต่อไปได้ จึงต้องยอมสงบศึกในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๗ บรรดาอนุต้องพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๑๘ รัฐบาลใหม่ของโรมานีเยลงนามกับมหาอำนาจกลางในสัญญาบูคาเรสต์ เดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ซึ่งโรมานีเยจะได้แคว้นเบสซาราเบียจากรัสเซีย แต่ต้องยกโคบรูยาได้คืนให้บัลแกเรีย และให้เยอรมนีได้สัมปทานน้ำมันในโรมานีเยนานถึง ๕๐ ปี

การถอนตัวของรัสเซียและความพ่ายแพ้ของโรมานีเย แม้ว่า จะส่งผลให้เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีทุ่มกำลังมารบทางตะวันตก ด้านเดียวได้ แต่ไม่ได้ช่วยให้สถานะสงครามของฝ่ายมหาอำนาจกลางดีขึ้นนัก ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๗ เยอรมนีและออสเตรียได้ทุ่มกำลังเข้ารุกอิตาลีที่บริเวณแม่น้ำพิแอฟ (Piave) เพื่อบีบบitaliaให้แพ้และถอนตัวจากสงคราม ทำให้กองทัพอิตาลีประสบความเสียหายอย่างหนัก ฝรั่งเศสและอังกฤษต้องทุ่มกำลังเข้าช่วยเหลือในเดือนพฤศจิกายน เพื่อให้กองทัพอิตาลีสามารถที่จะยันเข้าศึกไว้ได้

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ฝ่ายมหาอำนาจกลาง

อ่อนกำลังลงอย่างมาก และฝ่ายสัมพันธมิตรจะชนะสงคราม ส่วนหนึ่ง เพราะอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สามารถควบคุมทางทะเลได้ทั้งหมด ทำให้การส่งกำลังบำรุงจากอาณานิคมและทวีปอื่นเป็นไปได้โดยสะดวก ขณะที่ฝ่ายมหาอำนาจกลางถูกปิดล้อม และต้องพึ่งเศรษฐกิจของตนเองเป็นหลัก และการที่ทหารอเมริกาเดินทางมาร่วมรบจำนวนมาก ทำให้เยอรมนีเสียเปรียบในด้านกำลังรบ

ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๑๘ กองทัพชาโลนิกาของฝ่ายสัมพันธมิตรบุกจากมาซิโดเนียเข้าไปในบัลแกเรีย ในขณะที่นั้นเกิดกบฏในบัลแกเรียเรียกว่า ‘กบฏราโดมีร์’ เริ่มต้นจากกองทหารที่ประจำที่หมู่บ้านราโดมีร์ (Radomir) ก่อการลุกขึ้นสู้เรียกร้องให้บัลแกเรียถอนตัวจากสงคราม รัฐบาลพยายามแก้ปัญหา โดยปล่อยตัวผู้นำพรรคเกษตรกร ๒ คนออกจากคุกคือ ไรโค ดาสกาลอฟ (Raiko Daskalov, ๑๘๘๖-๑๙๒๓) และอเล็กซานดูร์ สตัม โบลิยสกี (Aleksandŭr Stamboliiski, ๑๘๗๕-๑๙๒๓) เพื่อให้ช่วยคลี่คลายปัญหา กลับกลายเป็นว่าดาสกาลอฟไปเข้าร่วมและกลายเป็นผู้นำฝ่ายกบฏ ในวันที่ ๒๗ กันยายน ดาสกาลอฟประกาศตั้งบัลแกเรียเป็นสาธารณรัฐ โดยตั้งตนเองเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด จากนั้นก็ยกกองทัพเข้าบุกเมืองหลวง เพื่อก่อการปฏิวัติ แต่ฝ่ายรัฐบาลยังสามารถปราบปรามได้ ทำให้กองทัพฝ่ายกบฏพ่ายแพ้ กบฏครั้งนี้ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง ๓ พันคน บาดเจ็บนับหมื่นคน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้บัลแกเรียต้องยอมประกาศหยุดยิงเป็นประเทศแรกในวันที่ ๒๕ กันยายน ค.ศ.๑๙๑๘

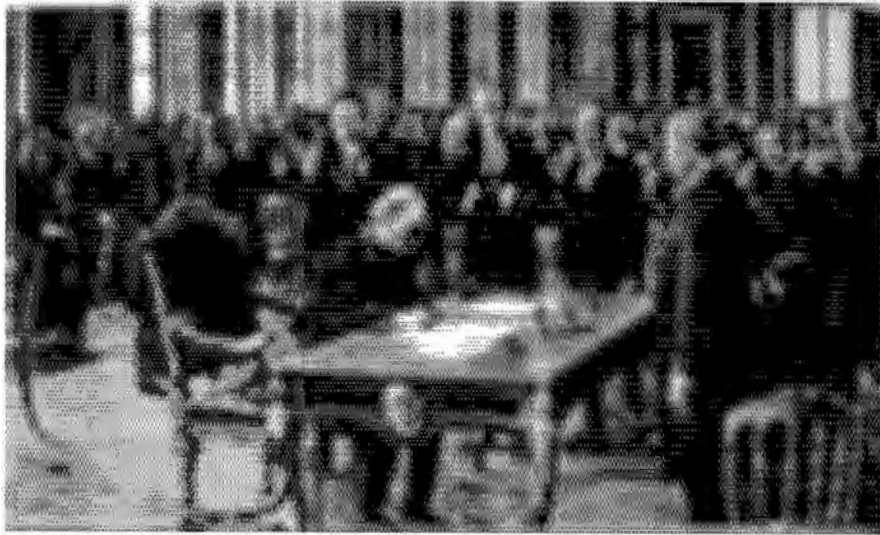

ไกเซอร์วิลเฮล์มที่ ๒

สำหรับกองทัพอังกฤษได้รุกเข้าสู่เมโสโปเตเมีย ปาเลสไตน์ ซีเรีย และอะนาโตเลีย จนทำให้สถานการณ์ของออตโตมานคับขันอย่างมาก เมื่อสุลต่านเมหะเหม็ดที่ ๕ สิ้นพระชนม์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๑๘ สุลต่านเมหะเหม็ดที่ ๖ (Mehmed VI, ๑๘๖๑-๑๙๒๖) ได้ขึ้นครองราชย์แทน พระองค์จัดอิทธิพลของกลุ่มยังเติร์ก แล้วนำออตโตมานลงนามในสัญญาสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่มูดรอส (Mudros) ในวันที่ ๓๐ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ในขณะนั้น กองทัพซาโลนิกาสามารถยึดกรุงเบลเกรดคืน และปลดปล่อยเซอร์เบียในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ขณะที่กองทัพฝรั่งเศสและอิตาลีได้รุกไล่กองทัพออสเตรียจนประสบความสำเร็จอย่างยับเยิน ต้องเสียชีวิตจำนวนหลายแสนคน ในที่สุด รัฐบาลออสเตรีย-ฮังการี ต้องยอมแพ้ในวันที่ ๔ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘

ในส่วนของเยอรมนี เกิดการปฏิวัติใหญ่ในบาวาเรียและขยายไปทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ รัฐบาลต้องลาออกและพระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่ ๒ สละราชสมบัติแล้วลี้ภัยไปฮอลแลนด์ในวันที่ ๙ พฤศจิกายน จากนั้นเยอรมนีเปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐ โดยมีฟรีดริช เอแบร์ต (Friedrich Ebert, ๑๘๗๑-๑๙๒๕) จากพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย เป็นประธานาธิบดี และเตรียมการสงบศึก แต่ในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘ โรมานีก็ถือโอกาสกลับเข้าสู่สงครามอีกครั้ง โดยส่งกองทัพยึดแคว้นทรานซิลวาเนียของฮังการี หลังจากนั้น รัฐบาลใหม่ของเยอรมนีก็ยอมสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน สงครามโลกก็ยุติลง ท้ายที่สุดหิวราชินีของราชวงศ์ฮับส์บูร์กก็ล้มสลายด้วยการปฏิวัติ นำออสเตรียสู่สาธารณรัฐในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน และฮังการีก็ปฏิวัติแยกตัวเป็นเอกราชด้วยระบอบสาธารณรัฐในวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘

การประชุมสันติภาพที่ปารีสเริ่มต้นในวันที่ ๑๘ มกราคม ค.ศ.๑๙๑๙ ประเทศสัมพันธมิตรโดย อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำ ได้ร่วมกันกำหนดชะตากรรมของยุโรปหลังสงคราม ด้วยการ

ภาพจิตรกรรมแสดงการลงนามในสัญญาสันติภาพที่พระราชวังแวร์ซาย

กีดกันรัฐบาลบอลเชวิกรุสเซียและประเทศผู้แพ้สงครามไม่ให้เข้าร่วมประชุม ที่ประชุมประเทศชนะสงครามได้ร่วมมือกันบังคับให้เยอรมนีต้องลงนามในสัญญาสันติภาพแวร์ซายส์ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๙ ออสเตรียต้องถูกบังคับให้ลงนามในสัญญาแซงแยร์แมงในวันที่ ๑๐ กันยายน บุลกาเรียต้องลงนามในสัญญาเนยี ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน และต่อมา ฮังการีก็ต้องลงนามในสัญญาทริอานองในวันที่ ๔ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๐ และออตโตมาน ต้องลงนามในสัญญาเซฟส์วันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๐ ตามสัญญาเหล่านี้ เยอรมนีและมิตรประเทศต้องยอมรับผิดแต่เพียงฝ่ายเดียว ในฐานะผู้ก่อสงคราม ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมาก และต้องยอมที่จะไม่สร้างสมกำลังทหารอีกต่อไป

ในเรื่องดินแดน สัญญาสันติภาพเหล่านี้ ทำให้ข้อเสนอเรื่องสิทธิอธิปไตยทางประชากรของวูดโร วิลสัน กลายเป็นคำโฆษณาอันว่างเปล่า เพราะสัญญาเหล่านี้มุ่งเสนอผลประโยชน์แก่ประเทศชนะสงคราม โดยลิดรอนดินแดนของประเทศผู้แพ้สงคราม กล่าวคือ เยอรมนีต้องยอมเสียดินแดนอัลซาส-ลอเรนซ์แก่ฝรั่งเศส เสียดินแดนพอสนาเนีย และฉนวนโปแลนด์เพื่อให้โปแลนด์มีทางออกทางทะเล

และเสียเมืองดานซิก เพื่อเป็นเมืองท่าเสรีสำหรับโปแลนด์ได้ใช้ ทั้งนี้ เมืองดานซิกนั้นประชากรส่วนข้างมากเป็นเยอรมัน มีชาวโปแลนด์เพียง ๖% ฝ่ายโปแลนด์จะเรียกเมืองนี้ว่าเมืองกดันสก์ ยิ่งไปกว่านั้น เยอรมนียังต้องเสีย อาณานิคมทั้งหมดให้แก่หาประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร การเสียจนวน โปแลนด์ ทำให้ดินแดนเยอรมันถูกตัดออกเป็น ๒ ส่วน เพราะทำให้ ปรุสเซียตะวันออกพร้อมด้วยประชากร ๒.๔ ล้านคน ถูกแยกไปจากดินแดนเยอรมันส่วนใหญ่

ในกรณีของออสเตรีย คือการสูญเสียฐานะทางการเมืองที่เป็น มหาอำนาจของยุโรปมาช้านาน และเสียดินแดนคือ โปฮีเมียและโมราเวีย ไปตั้งประเทศใหม่ เสียตรีเอสเตและเตรนติโนให้อิตาลี เสียคัลมาเซีย และบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนาไปตั้งประเทศใหม่ร่วมกับเซอร์เบีย เสีย ดินแดนกาลิเซียให้กับโปแลนด์ การเสียดินแดนทั้งหมดนี้ ทำให้ ออสเตรียกลายเป็นประเทศเล็กที่ไม่มีทางออกทางทะเลในยุโรปกลาง กองทัพเรือเดิมของจักรวรรดิต้องกระจายให้กับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร และในสัญญาฯ ยังห้ามออสเตรียบูรณาการกับเยอรมนีในทุกรูปแบบ

ในกรณีของฮังการี คือ การเสียทรานซิลวาเนียและบานาตแก่ โรมาเนีย เสียสโลวาเกียและรูเธเนียไปตั้งประเทศใหม่ร่วมกับแคว้น โปฮีเมีย เสียโครเอเชียและวอยโวดีนา ไปรวมกับเซอร์เบียเป็นอาณาจักร ใหม่ และในกรณีของบัลแกเรีย คือ การเสียโคบรูยาให้แก่โรมาเนีย เสียทรานซิลวาเนียซึ่งรวมเมืองท่าดีเดียยาแก่กรีซ ทำให้บัลแกเรียไม่มีทางออก ทะเลอีเจียน และต้องยกเลิกการอ้างสิทธิเหนือมาซิโดเนีย

ในกรณีของรัสเซียซึ่งถูกกดดันจากฝ่ายชนะสงครามต้องยอมรับ การเสียดินแดนจำนวนมากเช่นกัน กล่าวคือ เสียเบสซาราเบียให้โรมาเนีย เสียฟินแลนด์ เอสโตเนีย ลิทัวเนีย ให้เป็นเอกราช และต้องทำ สงครามและเสียดินแดนให้โปแลนด์เป็นจำนวนมาก

ผลของสงครามที่สำคัญคือ จักรวรรดิทั้งสี่ที่มีอำนาจครอบงำ ยุโรปตะวันออก นั่นคือ รัสเซีย เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และ

ออตโตมาน ล่มสลายลงพร้อมกัน นำไปสู่การเกิด 'ตัวตน' ของยุโรปตะวันออกที่สมบูรณ์ การล่มสลายของจักรวรรดิรัสเซีย และการแยกตัวของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี ทำให้เกิดประเทศใหม่ ๗ ประเทศคือ โปแลนด์ เชโกสโลวาเกีย ยูโกสลาเวีย ฟินแลนด์ ลัตเวีย เอสโตเนีย และลิทัวเนีย ดังนั้นเป้าหมายของนักชาตินิยมของประชาชาติต่างๆ ที่จะสร้างรัฐเอกราชของตนตามหลักเชื้อชาติจึงเป็นไปได้สมบูรณ์ แต่กระนั้นการเกิดของรัฐชาติใหม่ๆ เหล่านี้ จะเป็นจุดเริ่มของปัญหาอีกจำนวนมากที่จะตามมา ดังจะกล่าวถึงต่อไป

๔.๒ ในรอยต่อระหว่างสองสงครามโลก

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดินแดนส่วนใหญ่ในยุโรปตะวันออกก็ได้เอกราชสมบูรณ์โดยมีการแบ่งออกเป็น ๕ ประเทศ คือ โปแลนด์

เมืองเสรินครคานซิก ต่อมายะกลายเป็นเมืองกึ่งสังกั

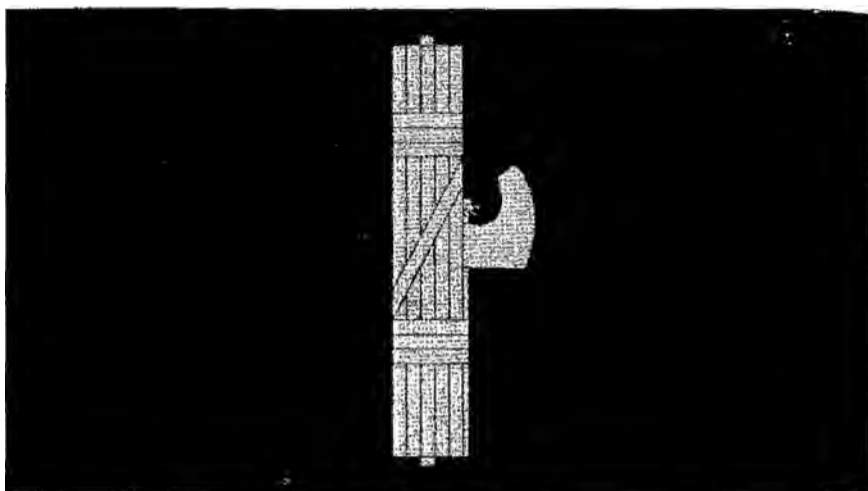
เชโกสโลวาเกีย ฮังการี โรมาเนีย บุลกาเรีย อัลบาเนีย ยูโกสลาเวีย กรีซ และตุรกี ซึ่งสถานะเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการปฏิวัติในรัสเซีย เดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๗ แล้วรัฐบาลบอลเชวิคถอนตัวจากสงคราม โดยปล่อยดินแดนจำนวนมากไว้ในกำมือของฝ่ายมหาอำนาจกลาง ต่อมาเมื่อฝ่ายมหาอำนาจกลางแพ้สงครามในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘ ทำให้จักรวรรดิเยอรมันเสียอำนาจ จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี

และจักรวรรดิออตโตมานต้องล่มสลาย และสหภาพโซเวียตที่เกิดขึ้นใหม่ก็ไม่มีศักยภาพในการเรียกร้องดินแดนคืน มหาอำนาจตะวันตกจึงเข้ามาจัดการให้เกิดประเทศใหม่เหล่านี้ เพราะตามแนวความคิดของวูดโร วิลสัน เห็นว่าปัญหาอย่างหนึ่งที่น่านำมาสู่สงคราม ก็คือความขัดแย้งระหว่างชนชาติภายในจักรวรรดิแบบเก่า ดังนั้น ถ้าชนชาติต่างๆ ได้เอกราชสมบูรณ์ก็จะทำให้ความขัดแย้งลดลง และโอกาสในการสร้างสันติภาพจะเป็นไปได้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้เอกราชของประเทศเหล่านี้ จึงได้รับการรับรองในสัญญาสันติภาพทั้งหมด

แต่ปรากฏว่าความเป็นเอกราช หรือรัฐชาติอย่างเต็มที่ มิได้ช่วยให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้ มีเสถียรภาพทางการเมืองหรือมั่งคั่งรุ่งเรือง ตรงกันข้ามเขตยุโรปตะวันออกก็ยังคงเป็นดินแดนล่าหลังของยุโรปอยู่นั่นเอง โดยปัญหาที่เผชิญหน้าประเทศยุโรปตะวันออกหลังสงครามมีลักษณะร่วมกันคือ

๑. ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ

ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศหลังสงครามโลก เกิดขึ้นเพราะสัญญาสันติภาพของฝ่ายสัมพันธมิตรลงทัณฑ์ผู้แพ้มากเกินไป และความขัดแย้งระหว่างประเทศก็ยังคงรุนแรง ทั้งนี้เพราะเยอรมนี ออสเตรีย บุลกาเรีย และฮังการี ไม่พอใจสัญญาสันติภาพที่ทำให้ต้องเสียดินแดนอย่างมาก และที่เหมือนกันคือผู้แพ้ทุกประเทศต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ผู้ชนะเป็นจำนวนเงินมหาศาล โดยเฉพาะเยอรมนีต้องรับภาระการจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามมากที่สุด ฝ่ายชนะสงครามตั้งค่าปฏิกรรมสงครามของเยอรมนีเป็นทองคำถึง ๒.๒๖ แสนล้านไรช์มาร์ค ซึ่งถ้าจะให้เป็นไปตามสัญญาครบถ้วนเยอรมนีจะต้องจ่ายไปจนถึง ค.ศ.๒๐๒๐ จึงจะหมดสิ้น ส่วนออสเตรีย ฮังการี และบัลกาเรีย ก็ต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมากเช่นกันแม้ว่าต่อมาจะได้รับการผ่อนผันเรื่องค่าปฏิกรรมสงคราม แต่ก็ยังถูกระวางและกีดกันจากมหาประเทศฝ่ายชนะสงคราม

ของพระคทาตซิมอิตาลี เป็นรูปขวานในมัดหวายบนพื้นสีดำ

ในสถานะเช่นนี้เอง ที่ฝรั่งเศสได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพในยุโรปตะวันออก โดยการหนุนช่วยโปแลนด์ทำสงครามกับโซเวียตใน ค.ศ.๑๘๒๐ จึงเป็นเหตุให้มีการลงนามในสัญญาพันธมิตรระหว่างฝรั่งเศสและโปแลนด์ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๒๑ ต่อมาในวันที่ ๒๕ มกราคม ค.ศ.๑๘๒๔ ก็มีการลงนามเป็นมิตรระหว่างฝรั่งเศสกับเชโกสโลวาเกีย ส่วนหนึ่งก็คือการช่วยเหลือกันเพื่อป้องกันการรวมระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย และการฟื้นฟูราชวงศ์ฮับส์บูร์กในฮังการี จากนั้นในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๒๖ ฝรั่งเศสก็ลงนามเป็นมิตรกับโรมาเนีย และวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๒๗ ก็ลงนามเป็นมิตรกับยูโกสลาเวีย นอกจากนี้ ฝรั่งเศสก็สนับสนุนให้โรมาเนียทำสัญญากับโปแลนด์ใน ค.ศ.๑๘๒๑ เพื่อป้องกันการขยายตัวของบอลเชวิกรัสเซีย ต่อมาฝรั่งเศสก็ผลักดันให้โรมาเนีย เชโกสโลวาเกีย และยูโกสลาเวีย ลงนามในสัญญาสัมพันธมิตรน้อย (Little Entente) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๒๑ โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาประโยชน์ที่ได้มาจากสัญญาสันติภาพ ป้องกันการฟื้นฟูราชวงศ์ฮับส์บูร์กและการรุกรานจากฮังการี ดังนั้นโปแลนด์ โรมาเนีย เชโกสโลวาเกีย และยูโกสลาเวีย

จึงมีแนวโน้มของการรวมเป็นกลุ่มพันธมิตร โดยเชื่อมโยงกับฝรั่งเศส กลุ่มนี้จึงถือว่าเป็นกลุ่มรักษาสถานะเดิม (status quo) ของยุโรปตะวันออก อันเป็นผลจากชัยชนะในสงครามโลก

สำหรับอิตาลีนั้นขัดแย้งอย่างมากกับยูโกสลาเวีย เพราะปัญหาในเรื่องพรมแดน โดยเฉพาะเรื่องการเมืองตรีเอสเต อิสเตรีย และฟิอูเม (Fiume) ในคัลมาเซียที่อิตาลียึดไว้ ยูโกสลาเวียไม่ยินยอม แต่ในที่สุด ได้มีการทำสัญญาราปัลโล (Rapallo) วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๐ ให้อิตาลีได้ตรีเอสเต อิสเตรีย และให้ฟิอูเมเป็นเมืองอิสระ แต่ใน ค.ศ.๑๙๒๔ รัฐบาลยูโกสลาเวียก็ถูกบังคับให้ยกฟิอูเมแก่อิตาลี แต่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศไม่ราบรื่น ต่อมาเมื่อ ค.ศ.๑๙๒๒ พรรคฟาสซิสต์ภายใต้การนำของเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini, ๑๘๘๓-๑๙๔๕) ยึดอำนาจแล้วได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าวิตตอริโอ เอมานูเอเลที่ ๓ (Vittorio Emanuele III, ๑๘๖๕-๑๙๔๗) ให้ขึ้นบริหารประเทศ อิตาลียังมีความพยายามในการแสวงอำนาจเพิ่มขึ้น ใน ค.ศ.๑๙๒๓ ได้ส่งทหารเข้ายึดเกาะคอร์ฟูของกรีซ แต่ในที่สุดก็ถูกบีบจากสันนิบาตชาติให้ถอนตัว ต่อมาอิตาลีก็ยังคงพยายามแสวงหามิตรภาพกับประเทศยุโรปตะวันออกนอกกลุ่มของฝรั่งเศส เช่น การขายอาวุธให้กับบัลแกเรียตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๒๔ จากนั้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๖ ได้ลงนามในสัญญาพันธมิตรกับอัลบานเนีย ต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๒๗ ลงนามเป็นมิตรกับฮังการี ซึ่งเป็นการยุติความโดดเดี่ยวทางการทูตของฮังการี จากการปิดล้อมของกลุ่มพันธมิตรน้อย ดังนั้น ฮังการี อัลบานเนีย และบัลแกเรีย จึงกลายเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่อิงอำนาจของอิตาลี และถือเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเป็นฝ่ายแพ้ในสงครามโลก

ต่อมาประเทศต่างๆ ในบอลข่าน วิตกมากขึ้นในการขยายอำนาจของอิตาลี จึงได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสันนิบาตบอลข่านครั้งใหม่ โดยเริ่มจากการลงนามในสัญญามิตรภาพระหว่างกรีซและตุรกี ในเดือน

พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๓๑ ทำให้เกิดการตั้งพันธมิตรบอลข่าน (Balkan Entente) ใน ค.ศ.๑๘๓๔ ประกอบด้วย ตุรกี กรีซ โรมานีเย และ ยูโกสลาเวีย โดยเป้าหมายมุ่งจะถ่วงดุลอิทธิพลของอิตาลีในอัลบานีเย และต่อต้านความพยายามในการเรียกร้องดินแดนคืนของบุลกาเรีย

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของฝรั่งเศสและพันธมิตรบอลข่าน ที่จะรักษาสถานะเดิมของยุโรปกลางและบอลข่านจะไม่ประสบผล เมื่อเยอรมนีเริ่มฟื้นอำนาจละเมิดสัญญาแวร์ซาย ประเทศในยุโรปตะวันออก ต้องโอนอ่อนและยอมจำนน อันนำมาสู่ความร่วมมือ และการเข้าร่วม สงครามโลกในช่วงเดียวกับเยอรมนีในระยะต่อมา

๒. ปัญหาเชื้อชาติและชนกลุ่มน้อย

ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้น ปัญหาความขัดแย้งทาง เชื้อชาติยังคงรุนแรง เนื่องจากสัญญาสันติภาพมิได้ยึดหลักการสิทธิ อัตวิวินิจฉัยทางประชาชาติตามหลักดินแดนตามแนวคิดของวูดโร วิลสัน อย่างแท้จริง หากแต่มุ่งจะตอบแทนผลประโยชน์ผู้ชนะสงคราม ดังนั้น ปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติยังคงดำรงอยู่ นอกจากนี้ปัญหาเชื้อชาติ ยังมาจากอุดมการณ์ที่จะรวมหลายเชื้อชาติเข้าไว้ในประเทศเดียวกัน เช่น ในกรณีของยูโกสลาเวีย ที่ประกอบด้วย เซอร์เบียและโครเอเชียเป็นหลัก แต่ชาว โครแอตกับชาวเชิร์บ ก็ยังมีความขัดแย้ง ไม่ลงรอยกันอย่างมาก และยูโกสลาเวีย ยังรวมเอาแคว้นโคโซโวไว้ ทั้งที่ใน แคว้นนี้ประชากรส่วนข้างมากเป็นชาว อัลบานีเย และยังรวมมาซิโดเนีย ซึ่ง ประชากรในแคว้นนี้ไม่มีความต้องการ รวมกับเซอร์เบีย-โครเอเชียเลย ในกรณี ของโรมานีเยซึ่งได้ดินแดนมากมายจึง กลายเป็นประเทศที่มีชนกลุ่มน้อยมากถึง

วูดโร วิลสัน ผู้เสนอ หลักการสิทธิวินิจฉัยทางประชาชาติ

๒๘% ของประชาชน ๑๘ ล้านคน โดยเฉพาะชาวแมกยาร์ในแคว้น
ทรานซิลวาเนีย ชาวยูเครนในดินแดนเบสซาราเบีย และชาวบัลกาเรียใน
โคบรูยา ส่วนโปแลนด์สมัยใหม่ก็มีชนกลุ่มน้อยมากถึง ๓๔% ในกรณี
ของเชโกสโลวาเกียก็มีชนกลุ่มน้อยเป็นชาวเยอรมันในแคว้นสเตรเตนมากถึง
๓.๔ ล้านคนและยังมีชาวยูเครนในแคว้นรูเธเนียอีก ๕ แสนคน
ประเทศที่เป็นเอกภาพทางเชื้อชาติมากที่สุดคืออัลบาเนีย ก็ยังมีชาว
อัลบาเนีย ๕๕% ส่วนที่เหลือเป็นชาวกรีก วลาซ และมาซิดอน

ปัญหาจึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย เพราะประชาชาติสมัยใหม่เหล่านี้
จัดตั้งขึ้นด้วยแนวคิดชาตินิยม แต่กลับกลายเป็นว่า ประชาชนกลุ่มน้อย
ที่ต้องตกอยู่ภายใต้รัฐต่างเชื้อชาติ จะถูกกดขี่หรือลิดรอนสิทธิยิ่งกว่า
ครั้งเมื่อตกอยู่ใต้จักรวรรดิออตโตมาน หรือออสเตรีย-ฮังการี ปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างกลุ่มชน หรือระหว่างเชื้อชาติจึงรุนแรง

๓. ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม

จากการที่ยุโรปกลางและบอลข่าน ยังเป็นเขตที่ยากจนและ
ล้าหลังของยุโรป สงครามโลกที่เกิดขึ้น ยิ่งทำให้สถานะทางเศรษฐกิจ
เลวร้ายมากขึ้น ความเสียหายจากสงครามนั้นเหลือคณานับ เพราะทุก
ประเทศในภูมิภาคต่างเข้าร่วมสงคราม บ้านเมืองที่ถูกใช้เป็นสมรภูมิรบ
เช่น เซอร์เบีย อัลบาเนีย โรมาเนีย กรีซ ยิ่งยับเยินมาก นอกจากนี้
ความเสื่อมของการสาธารณสุขช่วงสงคราม ความขาดแคลนแพทย์และ
ยา ยังก่อให้เกิดโรคระบาดตามเมืองต่างๆในยุโรปตะวันออก ทำให้มี
ผู้เสียชีวิตอีกจำนวนมาก การผลิตสินค้าก็กระทำไม่ได้ตามปกติ เส้นทาง
การคมนาคมถูกตัดขาด ทำให้เกิดความอดอยากทั่วไป เมื่อสงครามยุติลง
ปรากฏว่าชาวเซอร์เบียเสียชีวิตถึง ๗.๕ แสนคนในสงคราม บาดเจ็บ
๑.๕ ล้านคน ชาวโปแลนด์ตาย ๘ แสนคน ออตโตมานตาย ๕ แสนคน
บาดเจ็บ ๕ แสนคน โรมาเนียตายราว ๔ แสนคน บาดเจ็บ ๘ แสนคน
บัลกาเรียตาย ๑ แสนคน และบาดเจ็บ ๒ แสนคน เป็นต้น ทรัพย์สินที่
เสียหายไปในระหว่างสงครามมีมูลค่าหลายหมื่นล้านดอลลาร์ โรงงาน

อุตสาหกรรมจำนวนมากถูกทำลาย เงินตราของแต่ละประเทศเสื่อมค่า เส้นทางคมนาคมที่ต้องฟื้นฟูก็สิ้นมูลค่าจำนวนมาก ดังนั้นปัญหาการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นเรื่องที่ยากลำบากไม่น้อย

ปัญหาอีกเรื่องหนึ่งที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ก่อนสงคราม ก็คือปัญหาที่ดินจากการที่โครงสร้างของประเทศยุโรปตะวันออกส่วนใหญ่ นอกเหนือจากเชโกสโลวาเกีย ยังเป็นระบบศักดินา การผลิตอุตสาหกรรมมีอยู่บ้าง แต่เป็นจำนวนน้อย ชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมกรจึงมีน้อย การผลิตด้านหลักเป็นแบบเกษตรขึ้นกับที่ดิน เทคโนโลยีการผลิตล่าช้า ชาวไร่เป็นประชากรส่วนข้างมาก และชนชั้นเจ้าที่ดินยังมีอำนาจและอิทธิพลอย่างมาก รัฐบาลของโรมาเนียและยูโกสลาเวีย ได้พยายามแก้ปัญหาความยากจนในชนบทด้วยมาตรการปฏิรูปที่ดินให้เกษตรกร แต่โดยมากก็ยังคงมีจุดหมายที่จะรักษาอภิสิทธิ์ของชนชั้นนำ การปฏิรูปจึงไม่ได้ส่งผลอย่างแท้จริงมากนัก ในบุลกาเรียผู้นำรัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน แต่กลับถูกโค่นโดยกลุ่มอนุรักษนิยม ในฮังการีและออสเตรียชนชั้นนำชัดเจนไม่ให้มีการปฏิรูปที่ดินเลย จึงทำให้ช่องว่างทางชนชั้นในยุโรปตะวันออกยังคงรุนแรง ระบบทุนนิยมพัฒนาช้า จึงทำให้ยุโรปตะวันออกยังเป็นเขตยากจนของยุโรปต่อมา

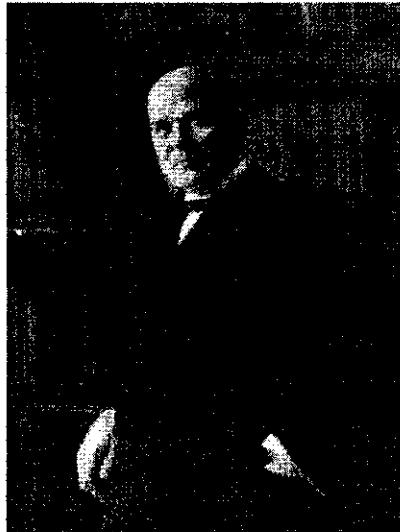
ในระยะที่เศรษฐกิจของประเทศยุโรปตะวันออกทั้งหลายเริ่มฟื้นตัว ทว่าในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๙ ตลาดหุ้นนิวยอร์กกลับตกอย่างฉับพลัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ซึ่งจะเป็นภาวะที่ดำเนินอยู่เกือบสิบปี ประเทศยุโรปตะวันออกส่วนใหญ่ยังเป็นประเทศที่พึ่งพิงการเกษตร และเป็นผู้ส่งออกวัตถุดิบสู่ตลาดโลก จึงได้รับผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ ตกต่ำเช่นนี้อย่างมาก ในขณะที่รัฐบาลในยุโรปตะวันออกก็ใช้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม และตั้งกำแพงภาษีเพื่อคุ้มครองการผลิตภายใน นโยบายลักษณะเช่นนี้ ยิ่งทำให้วิกฤตเศรษฐกิจระหว่างประเทศรุนแรงมากขึ้น และนี่คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐในยุโรปตะวันออก หันไปสู่ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์มากยิ่งขึ้น และ

ต่อมาได้กลายเป็นประเทศที่ร่วมมือกับอิตาลี และเยอรมนี

๔. อิทธิพลของพรรคเกษตรกรและพรรคคอมมิวนิสต์

การขยายตัวของแนวคิดสังคมนิยมในยุโรปทำให้พรรคเกษตรกรและพรรคคอมมิวนิสต์เติบโต เกิดความสนใจต่อชีวิตและความเป็นไปของประชาชนในระดับล่างของสังคม ในกรณีการพัฒนาของพรรคเกษตรกรนั้นมาจากลักษณะสังคมของยุโรปตะวันออกยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรม ชาวนาเป็นประชากรส่วนข้างมากของประเทศ ในขณะที่ที่ดินมักจะถูกอยู่ในมือของชนชั้นสูงที่เป็นขุนนางเจ้าที่ดิน ชาวนาจำนวนมากจึงมีสถานะที่ยากจนและล้าหลัง ดังนั้น ปัญญาชน จำนวนไม่น้อยจึงสนใจปัญหาชาวนา มิฮาย ทานซิซ (Mihály Táncsics, ๑๘๕๕-๑๘๘๔) ชาวฮังการีเชื้อสายโครแอต เป็นคนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในระยะแรก ที่เผยแพร่อุดมการณ์ของสังคมนิยมชนชั้นชาวนา ในระยะการปฏิวัติ ค.ศ. ๑๘๔๘ ทานซิซได้ผลักดันให้มีการเลิกระบบทาสกสิกรทันที โดยไม่ต้องจ่ายเงินชดเชยแก่ชนชั้นเจ้าที่ดิน และให้มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อกระจายกรรมสิทธิ์ให้กับชาวนา

แนวคิดลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวนารอดนิกในรัสเซีย ที่นักสังคมนิยมรัสเซียเคลื่อนไหวปลุกระดมชาวนาให้ปฏิวัติ ตั้งแต่หลัง ค.ศ. ๑๘๖๐ เป็นต้นมา สำหรับในยุโรปตะวันออกก็เกิดการเคลื่อนไหวตั้งพรรคการเมืองของชาวนาขึ้น พรรคของชาวนาดังกล่าวมีนโยบายสนับสนุนการปฏิรูปที่ดิน สร้างสหกรณ์ชาวนาเพื่อให้กำไรจากภาคเกษตรหมุนเวียนอยู่ใน

อันโตนิโน ซเวลา

ท้องถิ่น และตั้งสถาบันการเงินเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินสำหรับชาวนา เป็นต้น พรรคเกษตรกรส่วนมากมักจะมีนโยบายชาตินิยม และมักจะไม่ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีนโยบายปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ

ตัวอย่างของพรรคเกษตรกรที่มีอิทธิพลมาก เช่น ในโปแลนด์ มีพรรคเกษตรกรโปแลนด์ตั้งในเขตกาลิเซียเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๔ เพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวโปสในจักรวรรดิออสเตรีย ต่อมาได้ขยายตัวเป็นพรรคปอปลิสต์โปแลนด์ (*Polskie Stronnictwo Ludowe-PSL*) มีผู้นำสำคัญคือ วินเซนติ วิตอส (Wincenty Witos, ๑๘๗๔-๑๙๔๕) ในโบฮีเมีย มีการก่อตั้งพรรคเกษตรกรตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๖ ผู้นำที่มีบทบาทสำคัญต่อมาคือ อันโตนิน ชเวลา (Antonín Švehla, ๑๘๗๓-๑๙๓๓) ซึ่งมีพื้นฐานเดิมเป็นชาวนา และได้รับเลือกเป็นประธานสหภาพเกษตรกรบีทรูท ชเวลาสร้างพรรคเกษตรกร จนกลายเป็นพรรคที่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนอย่างเข้มแข็ง ทำให้เขาได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๐๘ ส่วนในโครเอเชีย สเตปาน ราดิช (Stjepan Radić, ๑๘๗๑-๑๙๒๘) ตั้งพรรคเกษตรกรโครแอต (*Hrvatska Selječka Stranka-HSS*) ใน ค.ศ. ๑๙๐๔ เพื่อสร้างความตื่นตัวในหมู่ชาวนา ที่ราดิชเห็นว่าจะเป็นพลังสำคัญในการรักษาความเป็นชาติและวัฒนธรรมของชาวโครแอต

ส่วนในบัลแกเรียนั้น ได้แก่ พรรคสหภาพเกษตรกรบุลกาเรีย กลุ่มที่ก่อตั้งในระยะแรกไม่ใช่ชาวนาโดยตรง แต่เป็นสมาคมครูในชนบท ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัทธิรอดนิกในรัสเซีย มีการเปิดประชุมสมัชชาพรรคครั้งแรกในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๙๕ โดยเสนอข้อเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิรูปภาษีที่เรียกเก็บจากชาวนา ให้หลักประกันเงินกู้ภาคชนบท ลดภาระหนี้ของชาวนา และปรับปรุงการผลิต ต่อมากลุ่มเกษตรกรนี้ ได้ตั้งเป็นพรรคสหภาพเกษตรกรแห่งชาติบัลแกเรีย (*Bulgarski zemedelski naroden saynz-BZNS*) ใน ค.ศ. ๑๙๐๑ แต่กระนั้น พรรคสหภาพเกษตรกรจะมีอิทธิพลในหมู่ชาวนาอย่างแท้จริง เมื่ออเล็กซานดร์ สตัน โบลียสกี รับตำแหน่งหัวหน้าพรรค เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๖ หลังจากนั้นพรรค

อเล็กซานดร์ สตัดัมโบลียสกี และบิดาที่เป็นชาวนา

จะได้รับความนิยมนจนกลายเป็นพรรคฝ่ายค้านสำคัญในระบบการเมืองของบูลกาเรีย สตัดัมโบลียสกีได้เสนอทฤษฎีหลักัทธิเกษตรกร (Agrarianism) โดยชี้ว่า แนวทางปฏิวัติโดยชาวนาจะเป็นทางออกที่สาม ระหว่างสังคมนิยมและปฏิวัติตามแนวลัทธิมาร์กซ เพราะชาวนาเป็นพลังทางสังคมที่มีจำนวนมากที่สุด และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวนาก็มีลักษณะการแบ่งปันแบบคอมมิวนิสต์บรรพกาล การปฏิวัติ

ชนชั้นชาวนา จึงสามารถสร้างสังคมใหม่ที่ดีขึ้นได้เช่นกัน ต่อมาเมื่อเกิด สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง นโยบายที่เด่นชัดของพรรคสหภาพเกษตรกร คือ การยืนยันที่จะคัดค้านการเข้าสู่สงครามโลกของบุลกาเรีย คัดค้านการนำ ฟ็อนชอวาเนาไปตายในสงคราม จนทำให้สตั้มโบลีเยสกีถูกจับกุมคุมขัง ตลอดสงคราม

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในโปแลนด์ พรรคเกษตรกรกลายเป็นพรรค การเมืองใหญ่ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๒ โดยมีนโยบายหลักคือ “ปฏิรูป ภาคเกษตร ชาตินิยม และคาทอลิก” ในโครเอเชีย พรรคเกษตรกรกลายเป็นพรรคที่มีแนวโน้มในทางชาตินิยมโครแอต และสนับสนุนการแบ่ง แยกประเทศ ส่วนในประเทศเชโกสโลวาเกีย พรรคเกษตรกรที่ใช้ชื่อว่า ‘พรรคสาธารณรัฐแห่งชาวนาชาวไร่’ (*Republikánská stranazemědělského a malo-rolnického lidu*) ก็กลายเป็นพรรคขนาดใหญ่ที่มีคะแนนเสียง ในสภาจำนวนมากเสมอ และหัวหน้าพรรคคือ อันโตนิน ชเวลาได้รับ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลายครั้ง ในโรมานีเยพรรคเกษตรกรแห่งชาติก็ เป็นพรรคการเมืองสำคัญในรัฐสภาเช่นกัน

ในส่วนของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น พัฒนาต่อเนื่องจากอิทธิพลของ ลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งเผยแพร่มายังยุโรปตะวันออกก่อนหน้านี้แล้ว และทำให้เกิดการเคลื่อนไหวตั้งสหภาพแรงงานโดยเฉพาะในออสเตรีย และไปสู่ การจัดตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยโดยแรงงานออสเตรียใน ค.ศ. ๑๙๑๘ ซึ่งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยโบฮีเมียก็ได้รับการจัดตั้งขึ้น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยออสเตรียด้วย จากนั้น ใน ค.ศ. ๑๙๒๐ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยก็ได้รับการจัดตั้งขึ้นในฮังการี ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๒๔ สมาชิกพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยออสเตรีย ก็ได้ ผลักดันการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นในโครเอเชีย และในสโลวาเกีย พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเหล่านี้ พยายามเคลื่อนไหวจัดตั้งและนำการต่อสู้ ของชนชั้นกรรมกร แต่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก

ในโปแลนด์ ลูคฟีก วาริญสกี (Ludwik Waryński, ๑๘๕๖-

๑๘๘๕) ได้ตั้งพรรคสังคมนิยมในเมืองวอร์ซอ เมื่อ ค.ศ.๑๘๘๒ ใช้ชื่อว่า 'พรรคชนชั้นกรรมาชีพ' (Proletariat Partia) วารีญสกีเห็นว่าการปฏิวัติสังคมนิยมที่จะนำความเสมอภาคมาสู่มวลมนุษย์ มีความสำคัญยิ่งกว่าปัญหาเอกราชของโปแลนด์ อย่างไรก็ตาม วารีญสกีถูกจับกุมและถึงแก่กรรมในคุก อุดมการณ์สังคมนิยมได้รับการเผยแพร่ต่อมา โดยปัญญาชนสตรีคนสำคัญชื่อ โรซา ลุกเซมบวร์ก (Rosa Luxemburg, ๑๘๗๑-๑๙๑๘) ซึ่งอยู่ในกลุ่มนำที่ตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยโปแลนด์เมื่อ ค.ศ.๑๘๙๓ ต่อมาพรรคนี้ได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยแรงงานรัสเซีย และได้เข้าร่วมในการปฏิวัติรัสเซียเมื่อ ค.ศ.๑๙๐๕ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

โรซา ลุกเซมบวร์ก

ในบัลแกเรีย แม้ว่าสังคมนิยมจะเป็นแบบชนบทและประกอบด้วยชาวนามากถึง ๘๐% แต่ก็ได้มีการก่อตั้งพรรคแรงงานสังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นพรรคแรกในบอลข่านใน ค.ศ.๑๘๙๑ นำโดยดิมิทูร์ บลาโกเยฟ (Dimitur Blagoev, ๑๘๕๖-๑๙๒๔) เพื่อเสนออุดมการณ์ ปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมกร ต่อมาใน ค.ศ.๑๙๐๓ พรรคแตกเป็น ๒ ส่วน คือสังคมนิยมประชาธิปไตย 'เมนเชวิก' และสังคมนิยมประชาธิปไตย 'บอลเชวิก' ซึ่งนำโดย บลาโกเยฟ มุ่งเน้นการสร้างพรรคปฏิวัติตามแนวทางของเลนิน อิทธิพลของทั้ง ๒ พรรคยังไม่สูงมากนัก และเมื่อก่อนสงครามโลกมีสมาชิกสภาสังกัดพรรคสังคมนิยมในสภาแห่งชาติเพียงคนเดียวคือ เกออร์กี ดิมิทروف (Georgi Dimitrov, ๑๘๘๒-๑๙๔๙)

ในโรมาเนีย ก็ได้มีการจัดตั้งพรรคแรงงานสังคมนิยมประชาธิปไตย ในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๓ โดยมี ยอน เซ.ฟรีมุ (Ion C. Frimu, ๑๘๗๑-๑๙๑๕) เป็นผู้นำสำคัญคนหนึ่ง แต่พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยโรมาเนีย มีแนวทางที่ค่อนข้างจะเน้นปฏิรูปและร่วมมือกับกลุ่มเสรีนิยมของชนชั้นนายทุนจึงเสื่อมบทบาทลง จนถึง ค.ศ.๑๙๑๐ คริสตีอาน รากอฟสกี (Cristian Racovski, ๑๘๗๓-๑๙๕๑) ซึ่งเป็นเชื้อสายบุลกาเรียจัดตั้งพรรคสังคมนิยมโรมาเนียขึ้นใหม่ และมีแนวทางปฏิวัติมากขึ้น ส่วนในเซอร์เบีย มีการตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเมื่อ ค.ศ.๑๙๐๓ แต่อิทธิพลของพรรคในระยะแรกนี้ มีน้อยมาก

นอกจากนี้ การปฏิวัติใหญ่ในจักรวรรดิรัสเซียเมื่อ ค.ศ.๑๙๑๗ ได้ส่งผลอย่างสำคัญต่อประเทศยุโรปตะวันออก เนื่องจากว่าไม่มีชาติยุโรปใดรับรองสหภาพโซเวียต เพราะหวั่นเกรงพลังปฏิวัติบอลเชวิค ยิ่งเมื่อเกิดการปฏิวัติสังคมนิยมในฮังการี ก็ยิ่งทำให้รัฐบาลฝ่ายขวาอื่นๆ ในยุโรปตะวันออกหวาดระแวงมากขึ้น จนกระทั่ง ค.ศ.๑๙๒๑ โซเวียตเข้า

เลนินและการปฏิวัติในรัสเซีย

ช่วยเหลือตุรกี โดยการไม่รับรองสัญญาแซฟร์ และเจรจาคัดค้านเรื่องพรมแดนกับฝ่ายชาตินิยมตุรกี จึงได้มีการลงนามในสัญญามิตรภาพต่อกันในวันที่ ๑๖ มีนาคม และทำให้ตุรกีกลายเป็นประเทศแรกที่รับรองโซเวียตอย่างเป็นทางการ จากนั้นต่อมาโซเวียตก็ฟื้นฟูมิตรภาพกับเยอรมนี ในสัญญา ราปัลโล (Rapallo) วันที่ ๑๖ เมษายน ค.ศ.๑๙๒๒

หลังปฏิวัติบอลเชวิคแล้ว ส่วนใหญ่พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในยุโรปจะแตกตัว ปีกที่ก้าวหน้ากว่าจะแยกมาตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น กลุ่มปีกซ้ายของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยบัลแกเรีย จัดตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ บัลแกเรีย หรือ พรรคคอมมิวนิสต์ฮังการี แยกตัวมาจากปีกซ้ายของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยออสเตรีย เป็นต้น ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์เหล่านี้ จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกสังกัดคอมมิวนิสต์สากลที่สาม^๓ กลุ่มคอมมิวนิสต์จะมีบทบาทในระยะหลังสงครามโลกไม่นาน อย่างไรก็ตาม เมื่อการเมืองในประเทศเหล่านี้พัฒนาสู่เผด็จการ มักจะมีการปราบปรามฝ่ายซ้ายอย่างรุนแรง ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ต้องเคลื่อนไหวได้คืน และผู้นำพรรคส่วนใหญ่ต้องหนีไปลี้ภัยในสหภาพโซเวียต

๔.๓ การก้าวสู่ระบอบเผด็จการ

แม้ว่าในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การสร้างระบอบการเมืองของยุโรปตะวันออก จะมีแนวโน้มในทางประชาธิปไตย แต่เมื่อเวลาผ่านไป การเมืองภายในของ ประเทศเหล่านี้ กลับโน้มสู่เผด็จการ หรือผู้นำแบบเผด็จการ แท้จริงแล้ว ระบบเผด็จการฟาสซิสต์ เริ่มต้นในอิตาลี เมื่อเบนิโต มุสโสลินี นำพรรคฟาสซิสต์ยึดอำนาจในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๒๒ แล้วสถาปนาระบบฟาสซิสต์อันมั่นคงเหนืออิตาลี อุดมการณ์ฟาสซิสต์นั้นเป็นอุดมการณ์ชาตินิยมจัด เรียกร้องให้ประชาชนเสียสละสิทธิและเสรีภาพเพื่อชาติที่มีรัฐเป็นตัวแทน ลัทธิฟาสซิสต์จึงมีการระดมประชาชนให้แสดงความรักชาติ และสนับสนุนรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข นอกจากนี้แล้ว ฟาสซิสต์ก็เป็นอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมฝ่ายขวามุ่งจะรักษาระบียบสังคมเก่า และต่อต้านการปฏิวัติสังคมนิยม แต่จงใจประชาชน

^๓สากลที่สาม (Third International) คือ องค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) ซึ่งเป็นองค์กรกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศต่างๆ หลังการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซีย องค์กรนี้ตั้งขึ้น โดยการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งแรกที่มอสโกในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๑๙ โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการปฏิวัติในขอบเขตทั่วโลก องค์กรนี้ยุบเลิกใน ค.ศ.๑๙๔๓

ด้วยมาตรการปฏิรูปเศรษฐกิจ โดยรัฐพรรคฟาสซิสต์จึงประนีประนอมกับอำนาจเก่าเช่น สถาบันกษัตริย์ชนชั้นสูง และศาสนา นอกจากนี้ก็คือการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุน โดยการกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากการที่รัฐเป็นผู้ลงทุนและส่งเสริมการผลิต ผลจากการดำเนินการทำให้ลัทธิฟาสซิสต์ประสบความสำเร็จอย่างมากในการสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงให้กับอิตาลี

ต่อมาแม้แบบการปกครองของพรรคฟาสซิสต์อิตาลี ได้รับ

ความนิยมอย่างมากจากผู้ปกครองของประเทศยุโรปตะวันออก และทำให้ระบบการปกครองในยุโรปตะวันออกเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกันหรือคล้ายกัน โดยเฉพาะหลังจากที่เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกใน ค.ศ. ๑๙๒๘ รูปแบบการปกครองของประเทศเหล่านี้ เปลี่ยนไปเป็นระบอบเผด็จการจนเกือบหมด การแปรเปลี่ยนเป็นเผด็จการสะท้อนว่าประเทศยุโรปตะวันออกมิได้มีจารีตแบบประชาธิปไตยที่มั่นคงนักอิทธิพลแบบศักดินาก็ยังคงอยู่หนาแน่น นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาจากการเติบโตของแนวความคิดฝ่ายขวาที่อนุรักษ์นิยมจัด โดยเฉพาะในอังกาโร โรมานี และโครเอเชีย ที่อิทธิพลฝ่ายขวาแข็งแกร่งมาก ประเทศสำคัญที่รับเอาลัทธิฟาสซิสต์ คือ เยอรมนี เมื่อ ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler, ๑๘๘๙-๑๙๔๕) นำแนวคิดฟาสซิสต์ไปดัดแปลงเป็นลัทธินาซี ซึ่งจะเพิ่มเติมขยายความลักษณะเชื้อชาตินิยมอย่างชัดเจน โดยยกย่องเชื้อชาติเยอรมันว่าเป็นอารยันบริสุทธิ์ จึงมีความสูงส่งกว่าเชื้อชาติอื่น ลัทธินาซีเยอรมนี

เบนิโต มุสโสลินี ผู้นำพรรคฟาสซิสต์อิตาลี
ต้นแบบเผด็จการในยุโรปตะวันออก

จะมีส่วนสำคัญในการปลูกเร้ากระแสรังเกียจชีว (anti-semitics) ให้โหมกระพือในยุโรป

กล่าวโดยสรุปสถานการณ์เผด็จการในประเทศยุโรปตะวันออกจะพิจารณาได้ ดังนี้คือ

๑. ราชาธิปไตยไร้กษัตริย์ในฮังการี

เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น ฮังการีเข้าร่วมสงครามอย่างแข็งขัน ส่วนหนึ่งก็ด้วยอุดมการณ์ต่อต้านสลาฟ ซึ่งเป็นเป้าหมายของลัทธิชาตินิยมแมกยาร์ ดังนั้นกองทัพของฮังการีจึงเข้ารบเคียงข้างกับฝ่ายออสเตรียและเยอรมนี จนกระทั่งใน ค.ศ.๑๙๑๘ เมื่อฝ่ายมหาอำนาจกลางเริ่มเพลี่ยงพล้ำ ชนชั้นนำฮังการีเริ่มวิตกถึงสถานะประเทศแพ้สงคราม ดังนั้นในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ก่อนที่สงครามโลกจะยุติ ฮังการีก็ประกาศเอกราช และเลิกระบอบกษัตริย์ โดยปฏิวัติประเทศสู่ระบอบสาธารณรัฐมิชาย คารอย (Mihály Károlyi, ๑๘๗๕-๑๙๕๕) หัวหน้าพรรคอิสราฟเป็นประธานาธิบดี แต่ต่อมาเกิดปัญหาที่ฝ่ายสัมพันธมิตรบีบให้ฮังการีสละดินแดนทรานซิลวาเนียทั้งหมดแก่โรมาเนีย ทำให้คารอยไม่พอใจ จึงลาออกจากตำแหน่งในวันที่ ๒๐ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๙ เปิดทางให้พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยจัดตั้งรัฐบาล ในระยะนี้เอง เบลา กุน (Béla Kun, ๑๘๘๖-๑๙๓๘) ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ฮังการี ขึ้นมาเป็นผู้นำการปฏิวัติเพื่่อมุ่งสร้างฮังการีให้เป็นรัฐสังคมนิยม

เบลา กุน เป็นชาวฮังการีเชื้อสายยิว เกิดที่เมืองซิลายเซห์ (Szilágyocseh) ในแคว้นทรานซิลวาเนีย เขาถูกออสเตรียเกณฑ์เป็นทหารไปรบ และถูกจับเป็นเชลยสงครามของรัสเซียใน ค.ศ.๑๙๑๖ จึงได้มีโอกาสตื่นตัวและเข้าร่วมการปฏิวัติของรัสเซีย ต่อมาหลังสงคราม เบลา กุน เดินทางกลับฮังการีพร้อมพลพรรคราว ๒๐๐ คน และตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฮังการีตามแนวทางบอลเชวิค ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘ และออกหนังสือพิมพ์ 'ข่าวแดง' (Vörös Újság) มีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวปฏิวัติสังคมนิยม สถานการณ์ฮังการีในขณะนั้นพรรค

เบลลา กุน ปราศรัยต่อหน้าประชาชน ค.ศ.๑๙๑๕

คอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างรวดเร็ว เบลลา กุน จึงถูกรัฐบาลการอยจับเข้าคุก แต่ก็ยิ่งทำให้เขาได้รับความนิยมมากขึ้น เมื่อพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลเบลลา กุน ถูกปล่อยตัวเข้ารับตำแหน่งคอมมิสซาร์ต่างประเทศ^๔ และกลายเป็นผู้นำของรัฐบาลนี้ จากนั้นในวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๘ รัฐบาลใหม่ได้ประกาศให้ฮังการีเป็น 'สาธารณรัฐโซเวียตฮังการี' แบบบอลเชวิก ปกครองแบบเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ โดยอำนาจทั้งหมดอยู่ในมือของคณะมนตรีกรรมกรชาวนาและทหาร ใช้ธงแดงทั้งผืนเป็นธงชาติฮังการี มีการยึดกิจการของศาสนจักรทั้งหมดเข้าเป็นของรัฐ พร้อมทั้งประกาศนโยบายปฏิรูปที่ดินแก่ชาวนา

ระบอบปฏิวัติของเบลลา กุน ไม่เป็นที่ยอมรับของมหาอำนาจตะวันตก เพราะความหวั่นเกรงว่า ฮังการีจะกลายเป็นแหล่งเผยแพร่อุดมการณ์บอลเชวิกสู่ยุโรปส่วนอื่น นอกจากนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับจาก

^๔ คอมมิสซาร์ (Commissar) ตำแหน่งบริหารในระบอบสังคมนิยม มีฐานะเท่ากับตำแหน่งรัฐมนตรี

รัฐบาลเพื่อนบ้าน เพราะเบลกา กุน ประกาศนโยบายชาตินิยม ไม่ยอมรับการเสียดินแดนให้เชโกสโลวาเกีย ยูโกสลาเวีย และโรมาเนีย และก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากชนชั้นเจ้าที่ดินและชนชั้นสูงของฮังการีเอง ที่หวาดกลัวการปฏิวัติบอลเชวิก ดังนั้น มหาอำนาจจึงคว่ำบาตรปิดล้อมฮังการีและสนับสนุนให้กองทัพเชโกสโลวาเกียและโรมาเนียบุกเข้ามาในฮังการีเพื่อปราบปรามการปฏิวัติ กองทัพแดงฮังการียกไปยันกองทัพเชโกสโลวาเกียได้สำเร็จ และกลับมาเปิดฉากสู้รบกับกองทัพโรมาเนียที่แม่น้ำทิสซาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๑๙ แต่กองทัพโรมาเนียซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจอย่างเต็มที่ ได้รับชัยชนะ ต่อมาในวันที่ ๖ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๙ กองทัพโรมาเนียเข้าเมืองบูดาเปสต์ได้และล้มล้างระบบโซเวียตฮังการี ซึ่งมีอายุได้เพียง ๑๓๕ วัน เบลกา กุนหนีไปยังออสเตรีย และต่อมาก็เดินทางไปลี้ภัยในโซเวียต ในขณะที่กองทัพโรมาเนียและกองกำลังฝ่ายขวาก่อ 'ภัยสยองขาว' โดยการกวาดล้างปราบปรามประชาชนที่ต้องสงสัยว่าจะสนับสนุนการปฏิวัติอย่างรุนแรงเหยียดเชื้อชาติและต่อเนื่องนานหลายเดือน มีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๕ พันคน และมีผู้ถูกจับกุมคุมขังนับหมื่นคน ปัญญาชนและนักการเมือง ฝ่ายซ้ายจำนวนมากที่รอดพ้นการกวาดล้างต้องลี้ภัยต่างประเทศ

พลเรือโทมิโคลช ฮอรัธ

(Miklós Horthy, ๑๘๖๘-๑๙๕๗)
 ผู้บัญชาการทหารฝ่ายขวา ซึ่งตั้ง
 กลุ่มปฏิปักษ์ปฏิวัติที่เมืองเซเกด
 (Szeged) ได้นำกองทหารเข้าเมือง
 บูดาเปสต์ ในวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน
 ค.ศ.๑๙๑๙ หลังจากทีกองทัพ
 โรมาเนียถอนออกจากเมือง ๒ วัน
 จากนั้นเขาก็กลายเป็นผู้นำสูงสุด

มิโคลช ฮอรัธ ผู้นำเผด็จการของฮังการี

ของประเทศ ฮอริช มีรากฐานมาจากตระกูลขุนนาง และได้สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพเรือของราชอาณาจักรฮับส์บูร์ก และได้เลื่อนขั้นมาจนมียศพลเรือโท เขาได้เป็นแม่ทัพเรือคนหนึ่งของจักรวรรดิออสเตรีย ในระหว่างสงคราม และกลายเป็นคนใกล้ชิดของจักรพรรดิ เขาเป็นนายทหารหัวเก่าที่ไม่ยอมรับการปฏิรูป เป็นคนที่ไม่มีความสามารถชัดเจน และไม่มีความโดดเด่นทางการเมือง แต่ในภาวะหลังการปฏิวัติของเบลากูน ผู้นำโรมาเนียและสัมพันธมิตรเห็นว่าคนเช่นฮอริชนี้เป็นผู้เหมาะสมในการเป็นผู้นำฮังการี

ในวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ.๑๘๒๐ ฮอริชเปลี่ยนสาธารณรัฐฮังการี กลับเป็น 'ราชอาณาจักร' และเขาเองควบคุมอำนาจในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด และตั้งตนเองเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กษัตริย์คาร์ล แห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์กจึงถือโอกาสเตรียมการกลับมาฮังการีเพื่อครองราชสมบัติในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๘๒๑ แต่ชาติมหาอำนาจพันธมิตรไม่ยินยอมให้หรือฟื้นฟูราชวงศ์ฮับส์บูร์ก กษัตริย์คาร์ลจึงถูกจับและส่งไปไว้ที่เกาะมาลเดรา ต่อมาก็สิ้นพระชนม์โดยฉับพลันในวันที่ ๑ เมษายน ค.ศ.๑๘๒๒ อายุเพียง ๓๔ ปี ฮอริชจึงประกาศให้ฮังการีเป็น 'ราชาธิปไตยไร้กษัตริย์' และแต่งตั้งอิสตวาน เบธเลน (István Bethlen, ๑๘๖๔-๑๘๔๖) ขุนนางชาวทรานซิลวาเนียเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ.๑๘๒๑ เบธเลนเป็นพวกอนุรักษนิยมขวาจัด ต่อต้านการปฏิวัติ และไม่เห็นด้วยกับประชาธิปไตย เขาจึงเลือกใช้ระบอบปกครองแบบอภิชน โดยคงให้มีรัฐสภา แต่จำกัดผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นแต่ชนชั้นเจ้าที่ดิน นายทุนผู้มีทรัพย์สินเท่านั้น จึงมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยมาก จากนั้นก็ได้ตั้งรวมพรรคการเมืองหลายพรรคเข้าเป็นพรรคเอกภาพแห่งชาติ (*Egységes Párt*) ซึ่งเป็นพรรคระบบราชการ มีนโยบายรักษาสถียรภาพของรัฐบาล ดังนั้นในการเลือกตั้ง ค.ศ.๑๘๒๒ พรรคเอกภาพได้คะแนนเสียง ๖๖% ขณะที่พรรคฝ่ายค้าน คือ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยได้คะแนนเสียง ๑๐% รัฐบาลของเบธเลนจึงมั่นคง ต่อมาในการเลือกตั้ง ค.ศ.๑๘๒๖ พรรค

รัฐบาลชนะคะแนนเสียงถึง ๘๑% ระบบของเบรเลนดำรงอยู่จนถึงยุคเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ เขาต้องลาออกในเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๓๑

ยูลา เกิมเบิส (Gyula Gömbös, ๑๘๘๖-๑๙๓๖) ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๒ พร้อมกับอุดมการณ์อนุรักษนิยมฝ่ายขวาที่เรียกว่า 'แนวคิดเซเกด' (Szeged elképzelés) อุดมการณ์นี้เป็นแนวคิดฟาสซิสต์ลักษณะหนึ่ง^๕ ที่เน้นความเป็นชาตินิยมขวาจัดต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อต้านยิว และต่อต้านสัญญาตราอันองด้วย อีกทั้งนำเสนอ

ยูลา เกิมเบิส

ให้มีการปฏิรูปสังคมโดยการดำเนินการของรัฐ เกิมเบิสชื่นชมในอุดมการณ์นี้ จึงนำมาใช้เป็นแนวคิดหลักในการบริหารประเทศ ทำให้เกิดระบบอนุรักษนิยมขวาจัด และเผด็จการโดยพรรครัฐบาล คือ พรรคเอกภาพแห่งชาติ เกิมเบิสถึงแก่กรรมในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๓๖ กาลมาน ดอร์นยี (Kálmán Darányi, ๑๘๘๖-๑๙๓๘) เป็นนายกรัฐมนตรีแทน โดยยังคงรักษานโยบายการบริหารตามแบบฟาสซิสต์ และถือโอกาสละเมิดสัญญาตราอันองโดยการเพิ่มกำลังรบตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๓๘ เป็นต้นไป

ใน ค.ศ.๑๙๓๕ แฟเรนซ์ ซาลอซี (Ferenc Szálasi, ๑๘๙๑-๑๙๔๖) อดีตนายทหารฝ่ายขวาได้ตั้งกลุ่มศรกางเขน (Nyilaskereszt) เป็นองค์กรจัดตั้งฝ่ายขวาจัด ซาลอซีปลุกเร้าประชาชนด้วยแนวความคิดชาตินิยมลัทธินัซซี โดยอธิบายว่า แมกยาร์เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ใน

^๕ แนวคิดเซเกด นำมาจากชื่อเมืองที่กลุ่มของมิโคลช สอร์ธี รวมทั้งฮิสตวาน เบรเลน และยูลา เกิมเบิสไปตั้งเป็นศูนย์กลางต่อต้านคอมมิวนิสต์ เมื่อ ค.ศ.๑๙๑๘

พลพรรคกลุ่มศรกางเขน ค.ศ. ๑๙๓๕

ประวัติศาสตร์เหนือชาติอื่นใด จึงต้องรวมประชาชนทุกหมู่เหล่าไม่ว่าจะเป็นกรรมกร ชาวนา ปัญญาชน และผู้ประกอบอาชีพทั้งหมด เพื่อสนับสนุนการสร้างชาติด้วยอุดมการณ์สังคมนิยม และความเป็นคริสเตียน โดยจะต้องต่อต้านทุนนิยม ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และต่อต้านยิว ด้วยการรณรงค์โฆษณา ทำให้องค์กรศรกางเขนกลายเป็นองค์กรที่มีมวลชนสนับสนุนนับล้านคน ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๓๗ รัฐบาลคอรันิยี ซึ่งวิตกต่อการขยายตัวอย่างมากของกลุ่มศรกางเขน จึงพยายามกวาดล้างจับกุม แต่ก็กลับยิ่งทำให้ชาลอซีเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้นและต่อมาได้ตั้งเป็นพรรคการเมืองศรกางเขนเพื่อส่งสมาชิกลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งด้วย

ต่อมาในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ เบลา อิมเรดี (Béla Imrédy, ๑๘๙๑-๑๙๔๖) ได้รับแต่งตั้ง

ธงของฝ่ายศรกางเขน

ตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ก็ต้อง ขอมผ่อนปรนต่อกลุ่มศรกางเขน ในการเลือกตั้งวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๕ พรรคศรกางเขนจึงได้ คะแนนเสียงถึง ๑๐% กระแสขวจัดในฮังการีได้นำให้ประเทศไปใกล้ซิดเซอธรมนีและอิตาลีมากขึ้นทุกที อิมเรดีเองก็รับเอาแนวคิดในการต่อต้าน ยิวแบบนาซีมาดำเนินการในประเทศ ปรากฏว่าเกิดการตรวจสอบพบว่า อิมเรดีเองก็มีบรรพบุรุษเป็นยิวเช่นกัน จึงต้องลาออกจากตำแหน่ง และปาล เทเลกิ (Pál Teleki, ๑๘๗๐-๑๙๔๑) ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแทน

๒. เผด็จการทหารและชาร์แห่งบัลกาเรีย

หลังจากที่บัลกาเรียยอมสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตร บัลกาเรีย อยู่ในสภาพยับเยินจากสงคราม และการจลาจลทั่วประเทศ ในที่สุด ชาร์ แฟร์ดินานท์ ซึ่งครองราชย์มานานถึง ๓๓ ปี ต้องสละราชสมบัติ และเสด็จหนีออกจากประเทศ ให้โอรสคือ บอริสที่ ๓ (Boris III, ๑๘๙๔-๑๙๔๓) ขึ้นเป็นพระเจ้าชาร์องค์ใหม่ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ หลังจากนั้น รัฐบาลรักษากรได้จัดให้มีการเลือกตั้งเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ปรากฏว่าชัยชนะเป็นของกลุ่มพรรคฝ่ายซ้าย นำโดยพรรคสหภาพเกษตรกรได้เสียงมากที่สุดคือ ๓๑% และได้ที่นั่งในสภา ๘๕ จาก ๒๓๓ ที่นั่ง พรรคคอมมิวนิสต์ได้ ๔๗ ที่นั่ง และพรรคสังคมนิยมได้ ๓๖ ที่นั่ง สดัมโบลียสกีจึงเป็นผู้นำตั้งรัฐบาลผสมฝ่ายซ้ายขึ้นบริหาร ประเทศ มีการใช้นโยบายปฏิรูปมากมาย เพื่อปลดปล่อยชาวนาและก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งปฏิรูปการศึกษาให้ประชาชนชั้นล่าง มีความรู้อย่างทั่วถึง ต่อมาสดัมโบลียสกีได้จัดให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ลดจำนวนสมาชิกสภาเหลือ ๒๒๕ ที่นั่ง แล้วจัดการเลือกตั้งอีกครั้งในวันที่ ๒๘ มีนาคม ค.ศ.๑๙๒๐ พรรคสหภาพเกษตรกรได้เสียง ๑๑๐ ที่นั่ง พรรคคอมมิวนิสต์ได้ ๕๐ ที่นั่ง นอกนั้นคะแนนกระจายสู่พรรคเล็กถึง ๑๑ พรรค ทำให้พรรคเกษตรกรสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้

เมื่อรัฐบาลสดัมโบลียสกีซึ่งมีอุดมการณ์สนับสนุนแนวสากลนิยมของพรรคชนชั้นชาวนาได้รับเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือก นอกเหนือ

จากแนวสากลนิยมของพรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรสากลของชนชั้นชาวนาเมื่อ ค.ศ.๑๙๒๐ โดยผู้ร่วมมือคือพรรคเกษตรกรโรมาเนีย เซโกสโลวาเกีย โปแลนด์ และโครเอเชีย หลักการที่สากลชาวนาเสนอก็คือ “สันติภาพ ความยุติธรรมทางสังคม และการปฏิรูปที่ดิน” สำนักงานของสากลตั้งอยู่ที่กรุงปราก สดัมโบลิสกีเห็นว่า สากลนิยมชาวนาเป็นสากลนิยมเขียว ซึ่งจะเป็ทางออกของประชาชนได้ดีกว่าสากลนิยมชนชั้นกรรมาชีพ หรือ สากลนิยมแดง ของสหภาพโซเวียต

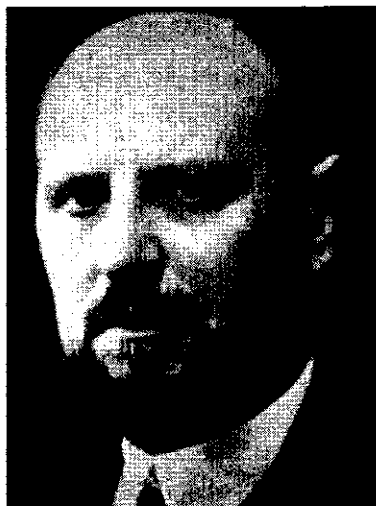
อย่างไรก็ตาม ในบุลกาเรีย การปฏิรูปทั้งหลายของสดัมโบลิสกีไปไกลเกินกว่าที่กลุ่มผลประโยชน์เก่าจะยอมรับได้ และที่สำคัญก็คือ การจำกัดงบประมาณโดยการลดขนาดระบบราชการ และลดขนาดกองทัพโดยปลดประจำการทหารจำนวนมาก สร้างความไม่พอใจแก่ฝ่ายกองทัพ ต่อมาก็คือ นโยบายสร้างความสัมพันธ์ขั้นปกติกับเซอร์เบีย โดยไปเยือนกรุงเบลเกรดและลงนามในข้อตกลงเมืองนีช เพื่อรื้อฟื้นมิตรภาพระหว่างกันในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๒๓ ซึ่งไม่เป็นที่พอใจแก่กลุ่มชาตินิยมจัด และองค์กรปฏิวัติมาซิโดเนีย-อิมโร ที่เห็นเซอร์เบียเป็นศัตรู และยังคงต้องการได้ดินแดนมาซิโดเนียมาเป็นของบุลกาเรีย นอกจากนี้ พรรคเกษตรกรยังมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนระบอบสาธารณรัฐมากกว่าที่จะคงรักษาระบอบกษัตริย์ แม้ว่าจะยังไม่มีโอกาสในการล้มอำนาจของพระเจ้าซาร์บอริส แต่ก็มิได้ให้พระราชอำนาจพิเศษแก่พระองค์ และยังเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดสถานะของกษัตริย์ ซึ่งทำให้ฝ่ายนิยมเจ้าไม่พอใจอย่างมาก

ท่ามกลางสถานการณ์นี้ ในวันที่ ๕ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๓ กลุ่มสันนิบาตทหาร (Veonen Suiuz) นำโดยนายทหาร เช่น พลตรีเปตาร์ มิดิเลฟ (Petar Midilev, ๑๘๗๕-๑๙๓๕) พันเอกกิมอน กอร์เกียฟ

กิมอน กอร์เกียฟ

(Kimon Georgiev, ๑๘๘๒-๑๙๖๕) และ อิวาน วุลคอฟ (Ivan Vulkov, ๑๘๗๕-๑๙๖๒) ก่อการรัฐประหารขึ้น โดยการสนับสนุนของชาร์บอริส สดัม โบลียสกีหนี ไปยังหมู่บ้านสลาโววิตซา (Slavovitsa) ในวันที่ ๑๔ มิถุนายนฝ่ายทหารได้ติดตามไป แล้วสังหารชีวิตเขาอย่างเหี้ยมโหด และตัดศีรษะใส่กล่องส่งเข้ามายังเมืองหลวง จากนั้น คณะรัฐประหารได้กวาดล้างและจับผู้นำพรรคเกษตรกรเข้าคุก ปราบ

อเล็กซานคูร์ ชานคอฟ

ปรามการลุกขึ้นต่อต้านของชาวนา ภายในสัปดาห์เดียว คณะทหารก็รักษาสถานการณ์ไว้ได้ มีการตั้งรัฐบาลใหม่ นำโดย อเล็กซานคูร์ ชานคอฟ (Aleksandûr Tsankov, ๑๘๗๕-๑๙๕๕) เป็นนายกรัฐมนตรี ชานคอฟเคยเป็นนักคิดสังคมนิยม และเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยแรงงาน ต่อมาได้ออกจากพรรคและเข้าเป็นอาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง ในมหาวิทยาลัยโซเฟีย แนวความคิดของเขาถอยหลังไปสู่อนุรักษนิยม และกลายเป็นฝ่ายสนับสนุนกษัตริย์ ด้วยบทบาทนี้จึงได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี

จากนั้น ชานคอฟก็ตั้งแนวร่วมฝ่ายอนุรักษนิยมขึ้นบริหารประเทศ ในนามของกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย (Demokratičeska sâjus) รัฐบาลใหม่ได้ล้มเลิกนโยบายปฏิรูปทั้งหมดที่รัฐบาลพรรคสหภาพเกษตรกรดำเนินงาน และปรับนโยบายต่างประเทศโดยใช้นโยบายเผชิญหน้ากับเซอร์เบีย และหันไปผูกมิตรกับอิตาลี ต่อมาในวันที่ ๑๖ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๕ เกิดเหตุการณ์ที่คนร้ายลอบวางระเบิดที่โบสถ์เซนต์เนเดเลีย (St. Nedelya) กลางกรุงโซเฟีย มีผู้เสียชีวิตนับร้อยคน รัฐบาลอนุรักษนิยมจึงถือโอกาสปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์อย่าง

รุนแรง โดยการกวาดล้างจับกุม และประหารพลพรรคจำนวนมากนับร้อยคน แล้วประกาศให้พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคผิดกฎหมาย ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์พยายามฟื้นฟูการปฏิวัติโดยการเจรจาให้พรรคสหภาพเกษตรกรมาเป็นแนวร่วม แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

สันนิบาตทหาร ได้จัดให้มีการเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๓ กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยชนะ ได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และกองทัพลอยไปอยู่เบื้องหลัง รัฐบาลพันธมิตรประชาธิปไตยกลายเป็นกลุ่มนิยมเจ้า และดำเนินนโยบายตามแบบฟาสซิสต์อิตาลี โดยให้รัฐบาลเข้าไปควบคุมเศรษฐกิจและใช้นโยบายชาตินิยมคุ้มครองการผลิตภายใน กีดกันสินค้าต่างประเทศ อิตาลีกลายเป็นผู้อุปถัมภ์และคู่ค้าสำคัญของ บุลกาเรีย

ต่อมาซานคอฟลาออกเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๒๖ อันเดรย์ เลียพเชฟ (Andrey Liapchev, ๑๘๖๖-๑๙๓๓) จากกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยรับตำแหน่งแทน โดยยังคงรักษานโยบายนิยมเจ้า และใช้แนวทางฟาสซิสต์ คงความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอิตาลี ภายในประเทศ บุลกาเรียขณะนั้น กลุ่มชาตินิยมขวาจัดและอิมโรว์ยังมีอิทธิพลอย่างมาก กลุ่มสังคมนิยมได้ตั้งพรรคชื่อ 'พรรคกรรมกร' เพื่อต่อสู้ทางการเมือง แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก สำหรับพระเจ้าซาร์บอริสได้อภิเษกกับ เจ้าหญิงจิโอวานนา (Giovanna, ๑๙๐๗-๒๐๐๐) ธิดาของกษัตริย์วิททอริโอ เอมานูเอลที่ ๓ แห่งอิตาลี ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๓๐ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ประเทศแน่นแฟ้นมากขึ้น และหลังจากนี้ ซาร์บอริส จะเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

เลียพเชฟยังคงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจนถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๓๑ ซึ่งเป็นช่วงของการเลือกตั้งทั่วไป ปรากฏว่ากลุ่มพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นฝ่ายค้านชนะการเลือกตั้ง นิโกลา มุชานอฟ (Nikola Mushanov, ๑๘๗๒-๑๙๕๑) ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่กลุ่มนิยมเจ้าก็ยัง มีบทบาทอย่างมาก และไม่พอใจการบริหารประเทศของพรรคประชาธิปไตย

พระเจ้าชาร์บอริส พระมเหสีจิโอวานนา
พระธิดา มารีย์หลุย และพระโอรส เจ้าชายซีโมน

ยิ่งกว่านั้น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นทั่วโลก ก็สร้างความยากลำบากแก่รัฐบาลมุซอานอฟ ดังนั้น ในวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๔ ฝ่ายสันนิบาตทหารโดยการสนับสนุนของชาร์บอริส ได้ก่อการยึดอำนาจตามแบบอิตาลี เพื่อยุติบทบาทของพรรคการเมืองและปิดสหภาพแรงงานทั้งหมด แล้วเชิญกลุ่มนักวิชาการชนชั้นสูงในองค์กรสเวโน (Zveno) เข้าสู่อำนาจ โดยแต่งตั้ง คิมอน กอร์เกียฟ มาเป็นนายกรัฐมนตรี กลุ่มนักวิชาการสเวโนมีแนวคิดว่าการเมืองในระบบพรรคเป็นเรื่องสกปรก เพราะนักการเมืองจะเข้ามาคุมอำนาจ นักวิชาการกลุ่มนี้จึงมีสนับสนุนการฟื้นฟูอำนาจกษัตริย์ และการปกครองโดยชนชั้นนำที่ไม่ต้องมีพรรคการเมือง ดังนั้นแนวคิดของกลุ่มสเวโนจึงมีส่วนช่วยให้ชาร์บอริสรวบ

อำนาจไว้ที่พระองค์มากขึ้น

ในที่สุด พระเจ้าซาร์บอริสก็บีบให้มิมอน กอร์เกียฟลาออกในวันที่ ๒๒ มกราคม ค.ศ.๑๙๓๕ แล้วเข้าควบคุมอำนาจสถาปนาระบบองค์การสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเป็นทางการ โดยให้คงรัฐสภาไว้เพียงแต่มีสถานะเป็นสภาที่ปรึกษาเท่านั้น ทรงยกเลิกพรรคการเมืองทั้งหมด เข้าควบคุมหนังสือพิมพ์ และออกกฎหมายป้องกันการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เพื่อปกป้องราชสำนัก พระองค์ยังให้มีการเลือกตั้ง แต่ห้ามสังกัดพรรคการเมือง จึงทำให้ควบคุมสภาได้เสมอ พระองค์เรียกระบบองค์การนี้ว่า 'ประชาธิปไตยแบบควบคุม' (Controlled democracy) นอกจากนี้ ยังสั่งให้กวาดล้างจับกุมนักการเมืองและนายทหารฝ่ายที่ต่อต้านกษัตริย์ รวมทั้งอดีตผู้นำพรรคทั้งพรรคเกษตรกร สเวโน พรรคกรรมกร พรรคสังคมนิยม และพรรคการเมืองอื่น ทรงบริหารประเทศแบบอนุรักษนิยมใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

หลังจากนี้รัฐบาลพระเจ้าซาร์บอริสได้นำประเทศไปผูกพันและเป็นพันธมิตรของเยอรมนีสมัยฮิตเลอร์อย่างชัดเจนมากขึ้น ในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๐ ซาร์บอริสจัดให้มีการเลือกตั้ง แต่ห้ามผู้สมัครสังกัดพรรคการเมือง เพียงแต่จะต้องแสดงให้ประชาชนทราบว่าตนเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลหรือไม่ บปรากฏว่าสมาชิกสภาฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลได้รับเลือก ๑๔๐ จาก ๑๖๐ ที่นั่ง ซาร์บอริสจึงพยายามสร้างภาพลักษณ์อันดี โดยตั้งบอกดาน ฟิโลฟ (Bogdan Filov, ๑๘๘๓-๑๙๔๕) ดอกเตอร์ทางโบราณคดี และประธานสถาบันวิทยาศาสตร์บุลกาเรียเป็นนายกรัฐมนตรีในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๐

๓. การโค่นสุดต่านออตโตมาน

สัญญาแซฟร์ที่รัฐบาลสุดต่านลงนามในวันที่ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๐ ระบุให้ออตโตมานเสียสิทธิทั้งหมดในดินแดนอาหรับ ให้กรีซยึดแคว้นสมิรนา (Smyrna) และเกาะต่างๆ ในทะเลอีเจียน ช่องแคบบอสฟอรัสและดาร์ดาแนลส์ให้เป็นน่านน้ำเสรีสำหรับทุกชาติผ่านได้

อาร์เมเนีย จะได้เอกราช และเคิร์ด จะได้สิทธิปกครองตนเอง รัฐบาล สุลต่านเมหะเหม็ดที่ ๖ จำต้อง ยอมรับข้อตกลงนี้ แต่ขบวนการ ชาตินิยมตุรกี นำโดยมุสตาฟา เคมาล (Mustafa Kemal, ๑๘๘๑-๑๙๓๘) ไม่ยอมรับ เคมาลมาจาก ตระกูลผู้ดีชาวเติร์ก เกิดที่เมืองซา โลงนิกา เขาจบการศึกษาจาก โรงเรียนนายทหาร แต่มีแนวโน้ม ทางความคิดในทางประชาธิปไตย มาตั้งแต่สมัยเรียน เมื่อจบการศึกษา เขาถูกส่งไปประจำการที่เมือง

เคมาล อะตาเติร์ก

คามัสกัส ในซีเรีย และเมื่อเกิดการปฏิวัติของยังเติร์ก ค.ศ.๑๙๐๘ เคมาล ก็ได้เข้าร่วมด้วย ต่อมาเคมาลเริ่มแสดงให้เห็นว่าเป็นแม่ทัพที่มีความ สามารถในสงครามกับอิตาลี ค.ศ.๑๙๑๑ และได้เป็นแม่ทัพเข้ารับใน สงครามบอลข่าน เป็นแม่ทัพรบในสงครามโลก โดยเฉพาะชัยชนะใน การรบที่แวนรบกาลิโปลี ซึ่งสร้างชื่อเสียงและความนิยมแก่เขาอย่างมาก

เมื่อสุลต่านลงนามในสัญญาเซฟร์ เคมาลตั้งศูนย์บัญชาการที่ เมืองอังการา (Ankara) ในอะนาโตเลีย และก่อการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ.๑๙๒๐ โดยประกาศเอกราชสำหรับชาตินิยมตุรกี และ ประกาศใช้กฎหมายปกครองฉบับใหม่ที่ยึดหลักประชาธิปไตยโดยถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน มิได้เป็นของสุลต่านอีกต่อไป จากนั้นก็ได้ตั้งกองทหารฝ่ายชาตินิยมเพื่อสู้รบกับสุลต่าน ปราบกฏว่าฝ่าย สุลต่านพ่ายแพ้ เพราะทหารหน่วยต่างๆ จำนวนมากเข้าร่วมกับฝ่ายเคมาล และประชาชนชาวตุรกีก็สนับสนุนเคมาลอย่างท่วมท้น นอกจากนี้ยังได้ รับการสนับสนุนทางการทูตจากสหภาพโซเวียตอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกรีซเข้าช่วยเหลือสุลต่าน เพื่อบีบบังคับให้เป็นไปตามเงื่อนไขสัญญา สงครามระหว่างฝ่ายชาตินิยมตุรกีกับกรีซจึงเริ่มขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๒๑ เมื่อกองทัพกรีซที่ตั้งฐานอยู่ที่เมืองสมิรนา ริมฝั่งทะเลอีเจียน เป็นฝ่ายรุกเข้าไปในอะนาโตเลีย แต่ต่อมาฝ่ายชาตินิยมตุรกีสามารถหยุดยั้งการรุกของกรีซได้ในเดือนสิงหาคม และในการรบที่แม่น้ำสัการยา (sakarya) หน้าเมืองอังการา ฝ่ายตุรกีประสบความสำเร็จ และในที่สุดก็สามารถขับไล่กองทัพกรีซไปถึงเมืองสมิรนาในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๒๑ ทหารฝ่ายกรีซต้องถอนกำลังออกจากเมืองอย่างเร่งด่วน ให้ฝ่ายตุรกีเข้ายึดเมือง และมีข่าวว่าชาวกรีกและอาร์เมเนียที่เมืองนี้ถูกสังหารหมู่ราว ๓ หมื่นคน อังกฤษพยายามชักชวนฝรั่งเศสและอิตาลี ให้เข้าช่วยกรีซ แต่ประสบความสำเร็จ เพราะฝรั่งเศสและอิตาลีไม่สนับสนุน และมหาชนในอังกฤษไม่ต้องการสงครามอีก กรีซจึงต้องยอมสงบศึกในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๒๒ สุลต่านเมหะเหม็ดที่ ๖ ต้องหนีจากคอนสตันติโนเปิลในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุดของจักรวรรดิออตโตมาน

ต่อมา มหาประเทศก็ยอมแก้ไขสัญญากับตุรกีเป็นสัญญาโลซานน์ ลงนามในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๒๓ โดยยอมรับสิทธิของตุรกีในอะนาโตเลีย ให้กรีซคืนแคว้นทรซ และตุรกี也不需要จ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม แต่ต้องยอมให้เขตช่องแคบเป็นเขตปลอดทหาร และเป็นน่านน้ำเสรีที่เรือสินค้าทุกชาติผ่านได้ ส่วนกรีซได้เกาะส่วนใหญ่ในทะเลอีเจียน และตกลงให้มีการอพยพแลกเปลี่ยนพลเมืองระหว่างชาวกรีก

เมหะเหม็ดที่ ๖ สุลต่านองค์สุดท้าย
ของออตโตมาน

จำนวนมากที่มีถิ่นฐานในตุรกี กับชาวเติร์กที่อาศัยในกรีซ ซึ่งกรณีทำให้ชาวกรีกนับล้านคนต้องเดินทางออกนอกประเทศตุรกี

ในวันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๓ เคมาลได้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นปกครองประเทศ เรียกว่า ‘พรรคคณะราษฎร’ (*Cumhuriyat Halk Partisi-CHP*) ซึ่งกลายเป็นพรรคปกครองประเทศพรรคเดียว จากนั้นในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๓ สมัชชาแห่งชาติตุรกีจึงประกาศยกเลิกตำแหน่งสุลต่าน ให้ประเทศเป็นสาธารณรัฐ และแต่งตั้งมุสตาฟา เคมาลเป็นประธานาธิบดีคนแรก เคมาลยังคงไม่ไว้วางใจมหาประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษซึ่งสนับสนุนกรีซ

ต่อมา เคมาลได้นำประเทศไปสู่ความเป็นรัฐฆราวาส และนำการปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบตะวันตก โดยการยกเลิกตำแหน่งกาลีฟา เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๒๔ และแยกกิจกรรมทางศาสนาออกจากการเมือง โดยปิดโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามทั่วประเทศ และขยายการศึกษาพื้นฐานแบบตะวันตกให้แพร่หลาย เขาสร้างเอกภาพแห่งชาติ โดยการปราบปรามความพยายามแยกตัวเป็นอิสระของชาวเคิร์ดอย่างรุนแรงใน ค.ศ. ๑๙๒๕ นอกจากนี้ก็คือ การเลิกการแต่งกายแบบจารีตประเพณี ให้แต่งกายแบบตะวันตกแทน และตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๒๘ รัฐบาลตุรกีก็ยกเลิกอักษรอาหรับ และปฏิรูปภาษาเติร์กโดยใช้อักษรโรมันแทนที่ได้มีการเปลี่ยนชื่อเมืองคอนสตันติโนเปิลเป็น ‘อิสตันบูล’ (Istanbul) อย่างเป็นทางการ ใน ค.ศ. ๑๙๓๐ นอกจากนี้ก็คือการใช้ประมวลกฎหมายตะวันตกแทนที่กฎหมายอิสลาม ปลดปล่อยสตรีโดยการเลิกคลุมหน้า ใช้กฎหมายรับรองระบบศัวเดียวเมียเดียว และให้สิทธิทางการเมืองแก่สตรีในการเลือกตั้งท้องถิ่น สตรีที่มีบทบาทเด่นคือ ฮาลิเด อีดิป (Halide Edip, ๑๘๘๔-๑๙๖๔) ซึ่งเป็นสตรีตุรกีคนแรกที่ได้รับปริญญาตรี และเป็นผู้นำสตรีที่สนับสนุนเคมาล บทบาทสำคัญต่อมาคือเคมาลสนับสนุน การสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่ เพื่อให้ประเทศพ้นจากความล้าหลัง จึงใช้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมและขยายการค้ากับสหภาพโซเวียตและเยอรมนี

เคมาลปกครองประเทศแบบพรรคเดียวมาจนถึง ค.ศ.๑๙๓๐ จึงยอมให้มีการตั้งพรรคสาธารณรัฐเสรีนิยม (Serbest Cumhuriyat Partii) เป็นฝ่ายค้าน แต่อำนาจก็ยังอยู่ในมือของพรรคคณะราษฎรเป็นหลัก พรรคฝ่ายค้านมีคะแนนเสียงน้อยมาก เคมาลได้รับการยอมรับจากชาวตุรกีในฐานะเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ และได้รับการยกย่องเป็น 'อะตาเติร์ก' (Atatürk-บิดาของชาติเติร์ก) เขายังคงดำเนินการให้มีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ เขาลงสมัครประธานาธิบดีและได้รับชัยชนะเป็นเอกฉันท์ทุกครั้ง เคมาลดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจนถึง ค.ศ.๑๙๓๖ เมื่อตุรกีได้รับอธิปไตยเหนือช่องแคบกลับคืนมา จากนั้นก็ถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๓๘ ก่อนหน้าที่สงครามโลกครั้งใหม่จะเกิดขึ้น

๔. กษัตริย์ชอกแห่งอัลบาเนีย

อัลบาเนียได้รับการรับรองเอกราชโดยมหาประเทศในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๘๑๒ แต่มีข้อตกลงที่ให้คณะกรรมการนานาชาติร่วมกันดูแล มีการตั้งรัฐบาลรักษาการโดย อิสมาอิล เกมาลีเป็นผู้นำ และ วิลเฮล์ม แห่งวิท (Wilhelm von Wied, ๑๘๗๖-๑๘๒๔) เจ้าชายเยอรมัน ได้รับเลือกเป็นกษัตริย์ (mbret) โดยเข้ารับตำแหน่งในวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๑๔ แต่สถานะของพระองค์ ถูกต่อต้านอย่างหนักจากผู้นำมุสลิมพื้นเมือง ซึ่งทำให้คณะกรรมการปกครองควบคุมสถานการณ์ด้วยความยากลำบาก ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งที่เกิดขึ้น การปกครองภายใต้คณะกรรมการนานาชาติเกิดความแตกแยก เนื่องจากออสเตรีย-ฮังการีพยายามผลักดันให้อัลบาเนียเข้าสู่สงครามในฝ่ายมหาอำนาจกลาง กษัตริย์วิลเฮล์มปฏิเสธ ออสเตรีย-ฮังการีจึงถอนการสนับสนุน ทำให้พระองค์ไม่สามารถจะควบคุมสถานการณ์ได้ จึงต้องหนีจากประเทศในวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ.๑๘๑๔ เอซาด ทอปตานี (Esad Toptani, ๑๘๖๓-๑๘๒๐) ขุนนางชั้นสูงได้ตั้งตนเองเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีอิตาลีและเซอร์เบียให้การสนับสนุน

รัฐบาลทอปตานีก็ยังไม่อาจรักษาเสถียรภาพได้ เพราะขบวนการฝ่ายสนับสนุนออตโตมานทำการต่อต้าน เรียกร้องให้รวมอัลบาเนียเข้ากับออตโตมาน หรือมิฉะนั้นก็ให้เชิญเจ้าชายออตโตมานมาเป็นกษัตริย์ นอกจากนี้ กองทหารเซอร์เบียและมอนเตเนโกรได้เข้ายึดภาคเหนือของประเทศตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๕ เพื่อใช้เป็นที่ยึดมั่นในการดำเนินสงคราม ขณะที่อิตาลีเข้าควบคุมเมืองท่าต่างๆ และกรีซเข้ายึดดินแดนเอพิรัสเหนือ รัฐบาลทอปตานีถูกบีบให้เข้าสู่สงครามในฝ่ายเดียวกับเซอร์เบียจึงถูกกองทัพออสเตรีย-ฮังการีจับไล่ ต้องหนีออกจากประเทศ ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖ ไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เทรซซาโลนิกา แต่ไม่มีประเทศใดรับรอง หลังจากนั้นดินแดนอัลบาเนีย ส่วนใหญ่ถูกยึดครองโดยกองทัพออสเตรียเกือบตลอดสงคราม

เมื่อสงครามโลกยุติลง กองทัพอิตาลีเข้ายึดดินแดนส่วนใหญ่ไว้แทน จนถึงเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๘ ด้วยการผลักดันของสมาคมชาวอัลบาเนียในสหรัฐอเมริกา ได้มีการก่อตั้งสภาแห่งชาติที่เมืองคูเรส(Durës) โดยกลุ่มการเมืองต่างๆ ในอัลบาเนียพยายามประนีประนอมกัน เพื่อมิให้ประเทศถูกแบ่งโดย กรีซ อิตาลี และเซอร์เบีย มีการเปิดประชุมสมัชชาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญที่เมืองลูชเยอ (Lushnjë) เพื่อเตรียมให้มีการเลือกตั้งและย้ายศูนย์กลางจากเมืองคูเรสมาอยู่ที่เมืองติรานา การมีเอกราชสมบูรณ์ของอัลบาเนียได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๐ อิตาลีจึงถูกกดดันให้ถอนทหารจากอัลบาเนีย ต่อมากรีซก็ต้องมอบคืนเอพิรัสเหนือให้แก่อัลบาเนีย ใน ค.ศ.๑๙๒๑

อาหะเหม็ด ไชกุ

เมื่อมีการเลือกตั้งใน ค.ศ.๑๙๒๑

พรรคสำคัญที่แข่งขันคือ พรรคก้าวน้ำ (*Partia Përparimtar*) ซึ่งมีแนวทางอนุรักษนิยมต่อต้านการปฏิรูป และเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชนชั้นเจ้าที่ดินผู้นำคือ เชฟเกต เวอร์ลาซี (Shefqet Vërlaci, ๑๘๗๗-๑๙๔๖) ส่วนพรรคคู่แข่งที่สำคัญคือ พรรคประชาชน (*Partia Popullore*) ซึ่งมีนโยบาย เสรีนิยมและปฏิรูป ผู้นำคือ ฟาน เซอ โนลิ (Fan S. Noli, ๑๘๘๒-๑๙๖๕) และอาหะเหม็ด โซกู (Ahmet Zogu, ๑๘๙๕-๑๙๖๑) โนลิเป็นบาทหลวงคริสต์ นิกายออร์ทอดอกซ์ ใน ค.ศ. ๑๙๐๘ ได้เดินทางไปศึกษาในสหรัฐ อเมริกาตลอดช่วงสงคราม จนจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่เมืองบอสตัน ได้เป็นตัวแทนของชาวอัลบาเนียในสหรัฐอเมริกามาเข้าประชุมสภาแห่งชาติ ค.ศ. ๑๙๑๕ เขาจึงกลายเป็นผู้นำกลุ่มเสรีนิยมในพรรคประชาชน โดยเสนอแนวทางการปฏิรูปอัลบาเนียด้วยการพัฒนาประชาธิปไตยแบบตะวันตก

ส่วนอาหะเหม็ด โซกู มาจากตระกูลชอกอลลี (Zogolli) ซึ่งเป็นตระกูลขุนนางเจ้าที่ดินแห่งมาติ (Mati) ซึ่งเป็นชาวมุสลิมที่เคยรับราชการกับสุลต่านออตโตมาน และจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยของออตโตมาน ด้วยสถานะดังกล่าว จึงได้รับเลือกเป็นตัวแทนจังหวัดมาติเข้าประชุมสภาแห่งชาติ โดยอายุเพียง ๒๔ ปีเท่านั้น จากนั้นเขาได้แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำที่โดดเด่นจึงได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระยะแรกโซกูสนับสนุนการปฏิรูป แต่เขาเริ่มมีความโน้มเอียงทางอนุรักษนิยมมากขึ้น ใน ค.ศ. ๑๙๒๒ เขาเปลี่ยนชื่อสกุลจากชอกอลลีแบบเติร์ก มาเป็นโซกูแบบอัลบาเนีย ต่อมากลุ่มปฏิรูปได้ผลักดันจนโซกูต้องหนีออกจากประเทศในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๒๔ และโนลิได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ดำเนินการปฏิรูปประเทศตามแนวเสรีนิยมและเปิดความสัมพันธ์อันปกติกับสหภาพโซเวียต การดำเนินการเช่นนี้สร้างความตระหนกแก่รัฐบาลฝ่ายขวาในยูโกสลาเวียและอังกฤษก็ไม่พอใจ

ในที่สุด ด้วยความช่วยเหลือจากรัฐบาลฝ่ายขวาของยูโกสลาเวีย

โซกุได้ยกกองทัพกลับมาโค่นล้มรัฐบาลโนลิในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๒๔ และจัดการเลือกตั้งให้ตนเองได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีเมื่อ ๒๑ มกราคม ค.ศ.๑๙๒๕ จากนั้นก็มีการแก้รัฐธรรมนูญให้อำนาจเด็ดขาดอยู่กับ ประธานาธิบดี ต่อมาโซกุแตกแยกกับยูโกสลาเวีย เพราะวิตกว่ายูโกสลาเวีย จะจัดตั้งผู้นำคนอื่นมาโค่นอำนาจตน จึงหันไปรับความช่วยเหลือจาก อิตาลี ในที่สุดเมื่อถึง ๑ กันยายน ค.ศ.๑๙๒๘ โซกุก็ยึดอำนาจเปลี่ยน การปกครองเป็นระบอบกษัตริย์โดยรัฐธรรมนูญตั้งตนเองเป็นกษัตริย์ชอก ที่ ๑ ในขณะที่เขามีอายุได้ ๓๓ ปี รัฐสภายังคงมีอยู่ แต่กลายเป็นเพียง ตรายางประทับอำนาจของเขา

การปกครองของกษัตริย์ชอกถูกต่อต้านจากประชาชน และเกิดการลุกขึ้นสู้หลายครั้ง นอกจากนี้โนลิก็ยังตั้งแนวร่วมสาธารณรัฐต่อต้าน กษัตริย์ โดยมีฐานอยู่ที่ชาวอัลบาเนียนอกประเทศ มีรายงานอ้างว่า กษัตริย์ ชอกรอดจากการถูกลอบสังหารถึง ๕๕ ครั้ง มีครั้งหนึ่งใน ค.ศ.๑๙๓๑ ที่กรุงเวียนนา กษัตริย์ชอกถูกคนร้ายดักยิงขณะไปชมโอเปร่า พระองค์ ได้ควักปืนมายิงสู้กับคนร้ายด้วยตนเอง ในด้านการปกครอง กษัตริย์

การปราบปรามการเดินขบวนต่อต้านกษัตริย์ชอกเมื่อ ค.ศ.๑๙๓๖

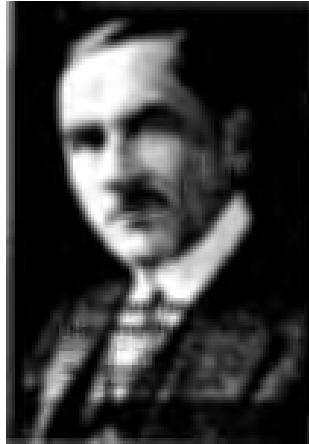
ชอกความคุมอำนาจโดยการสร้างระบอบเผด็จการที่เข้มงวดและปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรงและหันไปผูกมิตรมากขึ้นกับรัฐบาลฟาสซิสต์อิตาลี แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้ง กับอิตาลีเพราะมุสโสลินีเรียกร้องให้อัลบาเนียเริ่มใช้หนี้ หรือมิฉะนั้นก็ให้ร่วมในสัญญาตั้งสหภาพศุลกากรกับอิตาลี ภัยพิบัติชอกไม่ยอมรับ จึงเปลี่ยนนโยบายหันมาจัดอิทธิพลของอิตาลี แต่รัฐบาลอิตาลีไม่ยินยอม ในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๔ อิตาลีจึงส่งเรือปืนมาคุกคามอัลบาเนียที่เมืองดูเรส รัฐบาลอัลบาเนียต้องยอมจำนนและยอมรับอิทธิพลของอิตาลีอีกครั้ง ซึ่งทำให้อัลบาเนียกลายเป็นกึ่งรัฐบริวารของอิตาลีในระยะต่อมา

๕. จอมพลอันดับหนึ่งแห่งโปแลนด์

การเคลื่อนไหวชาตินิยมโปแลนด์มีมานาน โดยเฉพาะบุคคลที่จะมีบทบาทอย่างมากที่จะนำมาสู่รัฐโปแลนด์ที่เป็นเอกราช คือ ยูเซฟ พิวซุคสกี (Józef Piłsudski, ๑๘๖๗-๑๙๓๕) เขาเกิดที่เมืองซุฟ (Zutów) ในระหว่างที่เป็นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยครากูฟ ได้รับอิทธิพลแนวคิดสังคมนิยมและเข้าร่วมขบวนการต่อต้านพระเจ้าซาร์ จนถูกจับใน ค.ศ. ๑๘๘๗ และถูกเนรเทศไปไซบีเรีย ๕ ปี ต่อมาเมื่อกลับมาแล้วก็ได้ร่วมก่อตั้งพรรคสังคมนิยมโปแลนด์ในกรุงปารีสเมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๒ อย่างไรก็ตาม เขาเห็นว่าการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชาติโปแลนด์เป็นเรื่องสำคัญที่สุดยิ่งกว่าการปฏิวัติสังคมนิยม เมื่อเกิดสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย ค.ศ. ๑๙๐๔ พิวซุคสกีเดินทางไปถึงโคเกียว เพื่อขอให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือการลุกขึ้นสู้ในโปแลนด์ใน ค.ศ. ๑๙๐๘ พิวซุคสกีเริ่มจัดตั้งกองกำลังรบเพื่อก่อการปฏิวัติในโปแลนด์ เมื่อถูกทางการรัสเซียกวาดล้าง เขาจึงย้ายฐานฝึกกำลังคนไปอยู่ในแคว้นกาลิเซียซึ่งเป็นเขตของออสเตรียและใช้วิธีการก่อการร้าย ปล้นธนาคาร และปลุกระดมให้ชาวโปแลนด์ลุกขึ้นปฏิวัติ

ใน ค.ศ. ๑๙๑๔ พิวซุคสกีประสบความสำเร็จในการตั้งกองกำลัง

ถึง ๗,๐๐๐ คน ดังนั้น เมื่อสงครามโลกเกิดขึ้น เขาตัดสินใจร่วมมือกับออสเตรีย-ฮังการี รบกับกองทัพพระเจ้าซาร์รัสเซีย เพื่อเอกราชของโปแลนด์เป็นเป้าหมาย แต่ต่อมาเขาก็ขัดแย้งกับฝ่ายเยอรมนี จึงถูกจับกุมและถูกส่งยุบกองกำลังใน ค.ศ.๑๙๑๗ อย่างไรก็ตาม กองกำลังของเขายังคงเคลื่อนไหวต่อสู้ได้คืนเพื่อเอกราชต่อไป

โรมัน คมอฟสกี

ในขณะเดียวกัน กลุ่มนักชาตินิยมโปแลนด์อีกกลุ่มหนึ่งภายใต้พรรค

ประชาธิปไตยแห่งชาตินำโดย โรมัน คมอฟสกี เลือกต่อต้านเยอรมนี และให้การสนับสนุนรัสเซีย โดยหวังว่า ถ้าฝ่ายสัมพันธมิตรชนะสงคราม ก็จะสนับสนุนให้มีการรวมดินแดนโปแลนด์ ในเยอรมนีและออสเตรียเข้ากับดินแดนโปแลนด์ของรัสเซีย ซึ่งอาจจะเป็นรัฐภายใต้ อิทธิพลของรัสเซียด้วยซ้ำ จนเมื่อหลังการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซีย คมอฟสกีหันมา ยึดมั่นกับอังกฤษและฝรั่งเศส ให้ช่วยสนับสนุนเอกราชของโปแลนด์

อย่างไรก็ตาม เมื่อสงครามโลกยุติ และเยอรมนีแพ้สงคราม ได้เกิดรัฐบาลโปแลนด์ขึ้น ๒ ชุด คือ รัฐบาลรักษาการในประเทศ ที่นำโดย พิวซุคสกี และรัฐบาลคณะกรรมการแห่งชาติโปแลนด์ นำโดย คมอฟสกี ตั้งฐานอยู่ในปารีส ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะประนีประนอมกัน โดยให้ พิลซุคสกีรับตำแหน่งประมุขแห่งรัฐและผู้บัญชาการทหาร และคมอฟสกี เป็นตัวแทนโปแลนด์เข้าประชุมสันติภาพที่ปารีส ซึ่งโปแลนด์ก็บรรลุเอกราชตามเป้าหมาย เพราะฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะฝรั่งเศสสนับสนุน ด้วยเป้าหมายที่จะสร้างประเทศใหญ่ขึ้นทางตะวันออก เพื่อถ่วงดุลเยอรมนี และโซเวียต

ดังนั้น ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๑๘ สาธารณรัฐโปแลนด์ ได้รับการจัดตั้งขึ้น โดยรวมเอาดินแดนโปแลนด์ที่ได้มาจากรัสเซีย

ออสเตรีย และเยอรมนีเข้าด้วยกัน ให้มีการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย ที่สำคัญคือการได้ดินแดนฉนวนโปแลนด์มาจากเยอรมนี และยังสามารถนครดานซิกมาเป็นเมืองท่า แต่เส้นเขตแดนทางด้านตะวันออกของโปแลนด์ยังไม่ชัดเจน ในวันที่ ๘ ธันวาคม ค.ศ.๑๘๑๕ ที่ประชุมของฝ่ายสัมพันธมิตรได้เสนอแนวที่เรียกว่า 'เส้นเกอร์ซอน' (Curzon line) เป็นแนวพรมแดนชั่วคราว^๖ ซึ่งจะทำให้โปแลนด์มีพรมแดนจนถึงแม่น้ำบูก รัฐบาลโปแลนด์ ใหม่พยายามจะอ้างสิทธิในดินแดนบางส่วนของยูเครน และลิทัวเนียกลาง ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของเส้นเกอร์ซอน แต่โซเวียตรุสเซียไม่ยินยอม ดังนั้น โปแลนด์จึงต้องเปิดฉากทำสงครามกับโซเวียตตั้งแต่วันที่ ๒๕ เมษายน ค.ศ.๑๙๒๐ โดยมีฝรั่งเศสสนับสนุนโปแลนด์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกโปแลนด์เป็นฝ่ายรุก และสามารถบุกไปถึงเมืองเคียฟ (Kiev) ในวันที่ ๗ พฤษภาคม แต่ต่อมาสหภาพโซเวียตเริ่มตั้งตัวได้ และเป็นฝ่ายรุกรากลับทั้งแนวรบด้านเหนือและด้านใต้ จนถึงเดือนสิงหาคม ฝ่ายโปแลนด์ยันเอาไว้ได้ ในที่สุดโซเวียตและโปแลนด์ก็ได้ตกลงยุติการสู้รบในวันที่ ๑๒ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๒๐ และลงนามในสัญญาสงบศึกริกา (Riga) วันที่ ๑๘ มีนาคม ค.ศ.๑๙๒๑

โปสเตอร์ในสงครามโปแลนด์-โซเวียต ค.ศ.๑๙๒๐

^๖ เส้นเกอร์ซอน เสนอโดยลอร์ดเกอร์ซอน (George Curzon, ๑๘๕๕-๑๙๒๕) รัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษ ในที่ประชุมสัมพันธมิตร ซึ่งไม่เชิญตัวแทนจากสหภาพโซเวียตเข้าประชุม โซเวียตจึงไม่ยอมรับในแนวพรมแดนนี้เช่นกัน

บทที่ ๔ สงครามโลกครั้งที่หนึ่งและผลของการของมหัศจรรย์

ผลของสงครามทำให้โปแลนด์ได้ผนวกดินแดนเยครนและเบโลรุสเซียจำนวนมาก และยังได้ยึดเมืองวิลโน (Vilnius) ของลิทัวเนียเอาไว้ ทำให้เกิดประเทศโปแลนด์สมัยใหม่ที่เป็นประเทศใหญ่ที่สุดในยุโรปตะวันออก มีประชากรถึง ๒๗ ล้านคน แต่กระนั้น ปัญหาเชื้อชาติและชนกลุ่มน้อยก็ติดตามมา เพราะในจำนวนประชากรนี้ มีชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ชาวโปแลนด์ถึง ๓๔% โดยชาวยูเครนเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด คือประมาณ ๓.๘ ล้านคน หรือ ๑๔.๓% นอกจากนี้ คือ ชาวเบโลรุส ๑.๑ ล้านคน ชาวเยอรมัน ๑ ล้านคน นอกจากนั้นเป็นชนกลุ่มอื่นๆ เช่น รัสเซีย ลิทัวเนีย เช็ก เป็นต้น ในกรณีของเมืองวิลโน ทำให้ลิทัวเนียไม่รับรองพรหมแดนของโปแลนด์ และประกาศภาวะสงครามไม่เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับโปแลนด์ จึงทำให้เกิดความตึงเครียดตลอดเวลา

โปแลนด์ ค.ศ. ๑๙๒๑

ในวันที่ ๑๗ มีนาคม ค.ศ.๑๘๒๑ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ โดยกำหนดให้โปแลนด์เป็นประชาธิปไตยแบบฝรั่งเศส มีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นมาเป็นจำนวนมาก แต่พรรคสำคัญคือ พรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ พรรคคริสเตียน และพรรคเกษตรกร พิวซุคสกีได้รับเกียรติให้เป็นจอมพลอันดับหนึ่งแห่งโปแลนด์ (*Pierwszy Marszałek*) และลดบทบาททางการเมือง แต่ยังคงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ทว่าระบอบประชาธิปไตยไม่ได้นำเสถียรภาพมาสู่โปแลนด์ เพราะในการเลือกตั้ง ไม่มีพรรคใดได้เสียงข้างมาก และต้องมีการเปลี่ยนรัฐบาลหลายครั้ง ในขณะที่ปัญหาเศรษฐกิจก็หนักหน่วง ที่สำคัญความรุนแรงทางการเมือง การลอบสังหาร และการนัดหยุดงานก็เกิดขึ้นเสมอ เช่น กรณีของกาเบรียล นารูตอวิช (Gabriel Narutowicz, ๑๘๖๕-๑๘๒๒) ซึ่งได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีคนแรกหลังการเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๒๒ ถูกสังหารในวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ.๑๘๒๒ โดยสมาชิกสภาอีกผู้หนึ่งซึ่งสังกัดพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ หลังจากนั้นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรคต่างๆ ก็รุนแรง จนไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ

ด้วยเหตุนี้ ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๒๖ พิวซุคสกีก็นำกองทัพเข้ากรุงวอร์ซอแล้วยึดอำนาจ รัฐบาลที่นำโดยประธานาธิบดีสτανิสลาฟ ฝอยเซโกสกี (Stanisław Wojciechowski, ๑๘๖๕-๑๘๕๓) จากพรรคเกษตรกรพยายามต่อต้าน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จึงต้องลาออกในวันต่อมา โดยมีผู้เสียชีวิตในการต่อสู้ถึง ๓๗๕ คน หลังจากนั้น พิวซุคสกีก็ประกาศล้มเลิกรัฐธรรมนูญ และสร้างระบบที่โน้มไปในทางเผด็จการ โดยตั้งองค์กรทางการเมืองที่ไม่มีพรรคขึ้นทำการบริหารประเทศ เขาเรียกระบอบปกครองของเขาว่า 'การเมืองสะอาด' (*Sanacja*) ซึ่งหมายถึงการทำความสะอาดบ้านเมืองให้ปราศจากนักการเมืองแบบฝักฝ่าย จึงได้มีการกวาดล้างจับกุมนักการเมือง ๗๐ คน และบีบให้เลิกพรรคการเมืองทั้งหมด เขาตั้งรัฐบาลใหม่ โดยให้อิกนัทซี มอซซิทสกี (Ignacy Mościcki,

๑๘๖๗-๑๙๔๖) เป็นประธานาธิบดี ส่วนพิวซุคสกีรับตำแหน่งเพียงรัฐมนตรีกลาโหม และตำแหน่งเจ้ากรมสารวัตรทหาร แต่อำนาจสูงสุดของเขาได้รับการยอมรับ

เดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๒๘ พิวซุคสกีจัดให้มีการเลือกตั้ง ผลปรากฏว่า กลุ่มไม่สังกัดพรรค(Bezpartyjny Blok)ของเขา ได้รับคะแนนเสียงต่ำกว่าที่คาดหมาย โดยฝ่ายค้านได้รับเลือกมาจำนวนมาก เขาปล่อยให้ฝ่ายค้านแสดงบทบาทได้ ๒ ปี ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๓๐ รัฐบาลโปแลนด์ก็เริ่มกวาดล้างจับกุมฝ่ายค้าน จนในที่สุดมีผู้ถูกจับกุมนับร้อยคน ทำให้รัฐบาลสามารถคุมอำนาจได้โดยไม่มีเงื่อนไข เช่นเดิม

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๕ มีการใช้รัฐธรรมนูญใหม่ ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีและรัฐบาลให้ออกกฎหมายสำคัญได้โดยไม่ผ่านรัฐสภา ให้รัฐบาลที่บริหารประเทศรับผิดชอบต่อประธานาธิบดี แต่ไม่อยู่ในการควบคุมของรัฐสภา ส่วนสมาชิกรัฐสภาก็ไม่ต้องมาจากการเลือกตั้ง แต่ใช้วิธีการเสนอชื่อจากกลุ่มอาชีพและองค์กรส่วนท้องถิ่น ส่วน

จอมพลพิวซุคสกีเมื่อวันยึดอำนาจ ๑๒ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๒๖

สมาชิกสภาสูงมาโดยการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีและมาจากการเลือกตั้ง โดยข้าราชการ ระบบเช่นนี้คือเผด็จการตามรัฐธรรมนูญ แต่พิวซุคสกี ยังคงอยู่หลังฉากการบริหาร โดยเป็นผู้กุมอำนาจกองทัพไว้ จอมพล พิวซุคสกีถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๕ นั้นเอง หลังจากนั้นโปแลนด์ก็ยังคงปกครองในแบบเผด็จการตามรัฐธรรมนูญ โดยกลุ่มผู้ติดตามของพิวซุคสกีหรือที่เรียกว่า 'พิวซุคสกีไอที' (*Pilsudskite*) ซึ่งนำโดยประธานาธิบดีมอซซิทสกี ก็ยังคงควบคุมอำนาจต่อมา มีการตั้งพรรคการเมืองแห่งรัฐการ คือ พรรคเจตนารมณ์แห่งชาติ (*Ozon*) ขึ้น คุมอำนาจสืบต่อมา แต่ในกลุ่มฝ่ายค้านบางส่วนได้มีการตั้งองค์กรทางการเมืองชื่อ 'แนวชาตินิยมราดิคัล' (*Obóz Narodowo Radykalny-ONR*) นำเอาอุดมการณ์แบบนาซีเข้ามาใช้เป็นนโยบายมุ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ และต่อต้านยิว แต่องค์กรนี้ก็ไม่เป็นที่นิยมมากนัก

๖. อาณาจักรเซิร์บ โครแอต และสโลวีเนีย

ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๑๔ ตัวแทนชาวสลาฟใต้ในจักรวรรดิ อับสบูร์กที่อพยพที่มาจากโครเอเชีย สโลเวเนีย ดัลมาเชีย และบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ได้ประชุมกันที่กรุงลอนดอนแล้วตั้งคณะมนตรียูโกสลาฟ (*Jugoslavenski odbor*) ขึ้น โดยมีอังเต ทูรัมบิช (*Ante Trumbić, ๑๘๖๘-๑๙๓๘*) ชาวดัลมาเชียเป็นประธาน เพื่อผลักดันดินแดนสลาฟใต้ให้เป็นเอกราชและรวมกันเป็นเอกภาพ แต่กระนั้น คณะมนตรียังวิตกที่จะรวม เซอร์เบียเข้าไว้ด้วย เพราะเกรงจะถูกครอบงำกลายเป็นชาตินิยมเซิร์บ จนกระทั่งในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๖ รัฐบาลเซอร์เบียได้อพยพข้ามดินแดนอัลบานเนียมาตั้งที่เกาะคอร์ฟูของกรีซ ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ ตัวแทนของคณะมนตรี และรัฐบาลพลัดถิ่นเซอร์เบีย ได้เปิดเจรจากันตกลงในหลักการของ 'ข้อตกลงคอร์ฟู' ที่จะตั้งรัฐแห่งชาวโครแอต เซิร์บ และ สโลวีเนีย ให้เป็นรัฐประชาธิปไตยและมีกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ

เดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ จักรวรรดิออสเตรียล่มสลาย โครเอเชีย สโลเวเนีย ดัลมาเชีย และ บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ก็ประกาศแยกตัว

จากจักรวรรดิจากนั้นก็ได้ร่วมกับรัฐบาลพลัดถิ่นของเซอร์เบียแล้วประกาศให้ก่อตั้งอาณาจักรเซิร์บ โครแอต และสโลวีเนีย โดยมีกรุงเบลเกรดเป็นเมืองหลวง มีกษัตริย์แห่งเซอร์เบียเป็นกษัตริย์ตามระบอบรัฐสภา ต่อมาในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน เกิดการปฏิวัติในมอนเตเนโกร และสภาปฏิวัติได้ปลดกษัตริย์นิโกลาออกจากราชบัลลังก์ แล้วขอรวมเข้ากับอาณาจักรใหม่นี้ ดังนั้นในวันที่ ๑ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๘ อาณาจักรเซิร์บ โครแอต และสโลวีเนีย จึงถือกำเนิดอย่างเป็นทางการ โดยมีพระเจ้าเปดาร์ที่ ๑ แห่งราชวงศ์การาจอร์จวิชแห่งเซอร์เบีย รับตำแหน่งเป็นกษัตริย์ของราชอาณาจักรใหม่ ต่อมาพระเจ้าเปดาร์สิ้นพระชนม์ อเล็กซานดาร์ (Aleksandar, ๑๘๘๘-๑๙๓๔) โอรสองค์ที่สอง ขึ้นครองราชสมบัติแทน

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในประเทศเกิดใหม่ไม่ราบรื่น เพราะความขัดแย้งตามแนวเชื้อชาตินิยมจากการที่อาณาจักรเซิร์บ โครแอต และสโลวีเนีย ประกอบด้วยเชื้อชาติเซิร์บ ๔๓% โครแอต ๒๓% สโลวีเนีย ๘.๕% มุสลิมบอสเนีย ๖% มาซิคอน ๕% อัลบานีเย ๓.๕% ฮังการี ๒% และอื่น ๆ ๑๑% ในหมู่ชาวโครแอต พรรคเกษตรกรโครแอต นำโดย สเตปาน ราดิช กลายเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมอย่างมาก แต่เป็นพรรคที่ไม่เห็นด้วยกับการรวมเป็นรัฐยูโกสลาฟ คัดค้านกษัตริย์เซอร์เบียและเรียกร้องระบอบสาธารณรัฐและสมาพันธรัฐ ในที่สุดราดิชและผู้นำพรรคก็ถูกจับกุมตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๒๐ สำหรับชาวสโลวีเนีย พรรคที่มีบทบาทสำคัญคือ พรรคประชาชนสโลวีเนีย นำโดย อันโตน โครโรเซค (Anton Korošec, ๑๘๗๒-๑๙๔๐) ซึ่งจะประนีประนอมกับเซอร์เบียมากกว่า

กษัตริย์อเล็กซานดาร์แห่งยูโกสลาเวีย

แต่ก็สนับสนุนสิทธิปกครองตนเองของชาวสโลเวเนียเช่นกัน

ในการเลือกตั้งใหญ่ครั้งแรกในวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๒๐ ซึ่งห้ามเชื้อสายเยอรมันและสังการีออกเสียงเลือกตั้ง ในจำนวน ๔๑๕ ที่นั่ง พรรคประชาธิปไตยเซอร์เบียได้ ๘๔ ที่นั่ง พรรคประชาชนราดิคัลได้ ๘๘ ที่นั่ง พรรคคอมมิวนิสต์ได้ ๕๘ ที่นั่ง พรรคเกษตรกรโครแอตได้ ๕๐ ที่นั่ง พรรคประชาชนสโลวีเนีย ๒๗ ที่นั่ง พรรคมุสลิมบอสเนีย ๒๔ ที่นั่ง เป็นต้น ดังนั้น พรรคประชาธิปไตยและพรรคประชาชนราดิคัล จึงเป็นแกนจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยนิโคลาส ปาซิซ (Nikola Pašić, ๑๘๔๕-๑๙๒๖) หัวหน้าพรรคประชาชนราดิคัล เป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้น รัฐบาลได้สนับสนุนให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งจะเรียกว่าฉบับวิดอฟดาน (Vidovdanski Ustav - ๑๘๒๑)^๗ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้ราชอาณาจักรเป็นรัฐเดี่ยวภายใต้คำขวัญ 'ชาติเดียว กษัตริย์องค์เดียว ประเทศเดียว' มีการแบ่งการปกครองทั่วประเทศเป็น ๓๓ จังหวัด รวมอำนาจบริหารที่รัฐบาลภายใต้กษัตริย์ ในระยะแรก รัฐบาลวิตกมาถึงอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งเผยแพร่ในหมู่คนงานและชาวนา จึงต้องออกกฎหมายความมั่นคงแห่งรัฐม ควบคุมในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๒๑ และเริ่มดำเนินการกวาดล้างปราบปราม พรรคคอมมิวนิสต์ จึงเปลี่ยนไปเคลื่อนไหวใต้ดิน

การกำหนดให้ราชอาณาจักรเป็นรัฐเดี่ยวสร้างปัญหาอย่างมาก เพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวเซิร์บกับชาวโครแอต ที่มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน แม้ว่าจะใช้ภาษาพูดใกล้เคียงกัน แต่อักษรตัวเขียนต่างกัน ชาวเซิร์บนับถือศาสนาออร์ทอดอกซ์ ขณะที่ชาวโครแอตเป็นคาทอลิก ในระยะที่อยู่ใต้จักรวรรดิออสเตรีย ชาวโครแอตก็มีสิทธิในการปกครองตนเองอย่างมาก จึงไม่อาจยอมรับการรวมศูนย์อำนาจจากเบลเกรด ขณะที่ชาวเซิร์บรู้สึกว่าคุณเองเป็นผู้นำยูโกสลาฟมาสู่การสร้าง

^๗ วิดอฟดาน คือวันฉลองซันต์วิตัส (St. Vitus) ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๒๑ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่ ๑ ถูกขังวันดังกล่าวเพื่อพระราชทานรัฐธรรมนูญ

รัฐของตนเองได้สำเร็จ และไม่ค่อยใส่ใจชาวโครแอต เพราะในระหว่างสงครามโลก ทหารชาวโครแอตจำนวนมากรบกับเซอร์เบียภายใต้ธงของกองทัพฮับส์บูร์ก ด้วยความขัดแย้งนี้ พรรคเกษตรกรโครแอตจึงคัดค้านรัฐธรรมนูญวิคอฟคานอย่างหนัก

ในการเลือกตั้งครั้งต่อมาในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๒๕ รัฐบาลกลางจึงประกาศให้พรรคเกษตรกรโครแอตเป็นพรรคที่ผิดกฎหมาย และจับผู้นำพรรคเข้าคุก แต่กระนั้นผู้แทนจากพรรคเกษตรกรโครแอตก็ยังได้รับเลือกตั้งจำนวนถึง ๖๗ จาก ๓๑๕ ที่นั่ง สเตปาน ราดิซจึงยอมที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาล และรับตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลด้วย วิกฤตการณ์เกิดขึ้นในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๘ เมื่อสมาชิกสภาชาวซีร์บจากมอนเตเนโกรผู้หนึ่ง ใช้ปืนยิงสเตปาน ราดิซที่รัฐสภาจนได้รับบาดเจ็บและถึงแก่กรรมในเดือนต่อมา พรรคเกษตรกรโครแอตจึงถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล เป็นเหตุให้เกิดการจลาจลในเมืองซาเกรบ เมื่อชาวโครแอตเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่

ในวันที่ ๖ มกราคม ค.ศ.๑๙๒๙ กษัตริย์อเล็กซานดาร์จึงประกาศยึดอำนาจ ฟันระบอบสมบูรณาญาสิทธิ สัมเลิกประชาธิปไตย

สเตปาน ราดิซ

วลัดโก มาเชก

เลิกพรรคการเมืองทั้งหมด จากนั้นในวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๕ ได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น 'ราชอาณาจักรยูโกสลาเวีย' ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นนี้ กษัตริย์อเล็กซานดาร์ใช้ความรุนแรงในการรวมชาติและปราบปรามพรรคเชื้อชาติอื่น ๆ ลิดรอนเสรีภาพของประชาชน ฝ่ายค้านจำนวนมากต้องหนีไปลี้ภัยในต่างประเทศ ส่วนที่เหลือก็ถูกจับกุมคุมขังอยู่ในคุก พระองค์ตั้งพรรคของกษัตริย์ขึ้นมาคุมอำนาจให้ชื่อว่า 'พรรคชาตินิยม' (*Narodnost Partia*) พรรคนี้บริหารประเทศโดยผ่านกลไกรัฐบาลซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะประเทศกำลังเผชิญทั้งปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง และปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจ

กลุ่มนักการเมืองชาวโครแอตที่ลี้ภัยในอิตาลีนำโดย อังเต ปาเวลิช (*Ante Pavelić, ๑๘๘๕-๑๙๕๕*) ได้ตั้งพรรคการเมืองชื่อ 'พรรคเพื่อสิทธิของโครเอเชีย' (*Hrvatska stranka prava-HSP*) ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๒๕ โดยได้รับการสนับสนุนจากมุสโสลินี พรรคนี้จึงรับเอาอุดมการณ์ฟาสซิสต์เป็นแนวคิดของพรรคคือ ยึดมั่นในคาทอลิกต่อต้านยิวต่อต้านคอมมิวนิสต์ และถือเชื้อชาตินิยมต่อต้านเซอร์เบีย ดังนั้นจึงได้ตั้งกองกำลังฝ่ายขวาเรียกว่า 'อูสตาซา' (*Ustaša*) เพื่อก่อการร้ายในยูโกสลาเวีย รมรงค์ให้โครเอเชียเป็นเอกราช หน่วยกำลังของพรรคนี้ร่วมมือกับขบวนการอิมโรของบลกาเรีย ประสบความสำเร็จในการวางระเบิดลอบสังหารกษัตริย์อเล็กซานดาร์ที่เมืองมาร์กเซย (*Marseille*) ในฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๔^๘

จากนั้นเปตาร์ที่ ๒ (*Petar II, ๑๙๒๓-๑๙๗๐*) ขึ้นครองราชย์แทนด้วยอายุเพียง ๑๑ ปี อำนาจอยู่ในมือ เจ้าชายปอล (*Pavle Karadjordjević,*

^๘ การลอบสังหารเกิดขึ้นขณะที่พระเจ้าอเล็กซานดาร์ไปเยือนฝรั่งเศสเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในกลุ่มพันธมิตรน้อย ขณะที่พระองค์นั่งไปในรถกับรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส หลุยส์ บาร์ธู (*Louis Barthou, ๑๘๖๒-๑๙๓๔*) คนร้ายชาวบลกาเรียชื่อ วลาโด แชรันอเชมสกี (*Vlado Chernozemski, ๑๘๖๗-๑๙๓๔*) ได้ยิงพระองค์เสียชีวิตพร้อมกับคนขับรถ รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสก็ถูกปืนเสียชีวิตด้วย ส่วนคนร้ายก็ถูกฆ่าตายในที่เกิดเหตุเช่นกัน

๑๘๙๓-๑๙๑๖) ผู้สำเร็จราชการซึ่งได้ผ่อนปรนระบอบเผด็จการราชสำนัก โดยปล่อยตัว วลาดโก มาเชค (Vladko Maček, ๑๘๗๕-๑๙๖๔) ผู้นำพรรคเกษตรกรโครแอตออกจากคุก และจัดให้มีการเลือกตั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๑๕ และเจ้าชายปอลก็ยังแต่งตั้งมิลาน สโตยาดิโนวิช (Milan Stojadinović, ๑๘๘๘-๑๙๖๑) จากพรรคประชาชนราดิคัลเข้ารับเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลนี้ยังใช้นโยบายผูกมิตรกับเยอรมนี เพื่อ

เจ้าชายปอล ผู้สำเร็จราชการยูโกสลาเวีย

ถ่วงดุลอิตาลี อีกทั้งยังเป็นรัฐบาลที่บริหารแบบเผด็จการอย่างมาก มีการปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์ และใช้นโยบายเข้มงวดกับฝ่ายโครแอต จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจมากขึ้น ทำให้ฝ่ายรัฐบาลแพ้การเลือกตั้งในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๘

รัฐบาลชุดใหม่ที่น่าโดย ดรากิช่า ซเวตคอฟิช (Dragiša Cvetković, ๑๘๙๓-๑๙๖๕) จึงต้องผ่อนปรนต่อชาวโครแอตโดยเปิดเจรจากับวลาดโก มาเชค ผู้นำพรรคเกษตรกรโครแอตจนบรรลุข้อตกลงประนีประนอม (sporazum) ในวันที่ ๒๖ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๕ ตามข้อตกลง โครเอเชียจะได้สิทธิปกครองตนเองอย่างอิสระ อยู่ภายใต้รัฐบาลกลางเพียงเรื่องกลาโหม การต่างประเทศและการคลัง แต่ข้อตกลงนี้สร้างปัญหาใหม่มากกว่าจะแก้ปัญหาให้ยูโกสลาเวีย เพราะชาวสโลวีเนีย มาซิโดเนีย และบอสเนียมุสลิม ต่างก็ต้องการข้อตกลงลักษณะเดียวกัน ขณะที่กลุ่มชาวเซิร์บชาตินิยมต่อต้านข้อตกลงนี้อย่างหนัก ส่วนพวกอูสตาซาก็ไม่พอใจเพราะต้องการเอกราชสมบูรณ์มิใช่สิทธิปกครองตนเอง ก่อนที่สถานการณ์จะเลวร้ายกว่านี้ ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่สองเสียก่อน

๗. เผด็จการราชสำนักโรมาเนียกับฝ่ายขวา

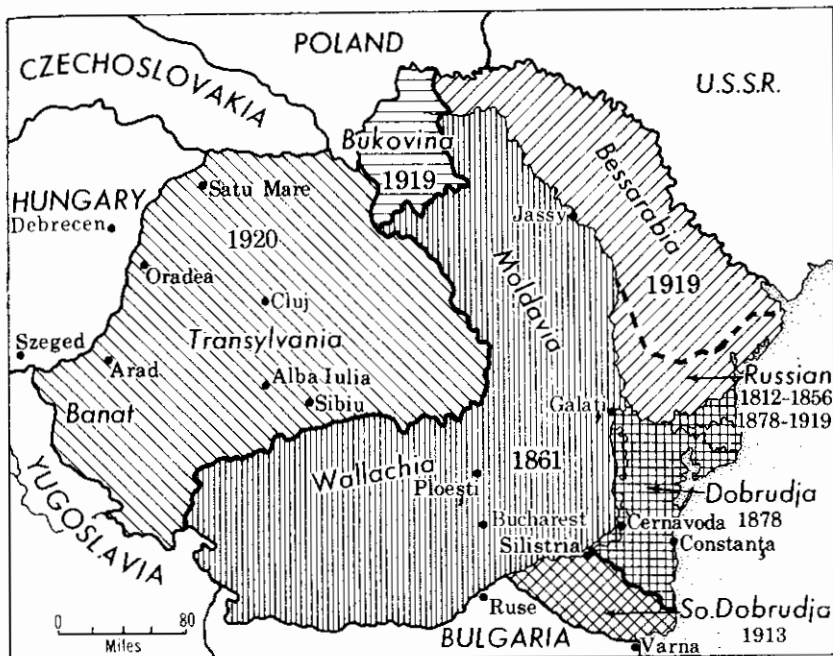
ผู้นำสำคัญของโรมาเนียในระยะปลายสงครามก็คือ ยอน อี.เซ บราติอานู หัวหน้าพรรคเสรีนิยมแห่งชาติ (*Partidul National Liberal-PNL*) ซึ่งประสบความสำเร็จในการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีส ทำให้โรมาเนียได้ประโยชน์จากสงครามมากมาย โดยได้ดินแดนทรานซิลวาเนียมาจากฮังการี บูโกวินาจากออสเตรีย นอกจากนี้แคว้นเบสซาราเบียซึ่งประกาศอิสรภาพจากโซเวียตตั้งแต่หลังปฏิวัติ ค.ศ. ๑๙๑๗ ก็ยังเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของโรมาเนียในวันที่ ๒๗ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๘ เนื่องจากต้องการชดเชยการขอกองทัพโรมาเนียไปป้องกันบอลเชวิค ทำให้ประเทศโรมาเนียใหม่กลายเป็นประเทศขนาดใหญ่ของยุโรป ซึ่งรวมดินแดนที่โรมาเนียต้องการเข้ามาทั้งหมด แต่ก็มีปัญหาตามมาจากการผนวกรวมชนกลุ่มอื่นเข้ามาในดินแดนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวฮังการีราว ๘% ชาวรัสเซียและยูเครนราว ๕.๕% ชาวเยอรมัน ราว ๔.๑% และชาวบัลแกเรียราว ๒% ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ได้พยายามเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเอง และการดำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน นอกจากนี้แม้กระทั่งชนชาติโรมาเนียที่มากับดินแดนที่ได้ใหม่ เช่น ชาวเบสซาราเบีย และทรานซิลวาเนีย ก็มีวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างจากชาวโรมาเนียที่อยู่ในประเทศเดิม และผู้นำของชาวโรมาเนียใหม่ก็ต้องการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ขณะที่อำนาจการปกครองอยู่ในมือของชาวโรมาเนียเดิม ทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองสลับซับซ้อนมากขึ้น

เมื่อสงครามยุติลง มีการเลือกตั้งทั่วประเทศในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๘ พรรคเสรีนิยมแพ้เลือกตั้ง

ยอน อี.เซ บราติอานู

แผนที่แสดงการได้ดินแดนของโรมาเนียหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

แนวร่วมพรรคชาตินิยมและพรรคเกษตรกรได้เป็นรัฐบาลอยู่ระยะหนึ่ง โดยมีจอมพลอเล็กซานดรู อเวเรสคู (Alexandru Averestcu, ๑๘๕๕-๑๙๓๘) เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้ชาวนา โดยให้ชาวนาเป็นผู้รับภาระในการจ่ายค่าชดเชยแก่ชนชั้นเจ้าที่ดิน ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๒๒ มีการเลือกตั้งใหม่ ยอน อี.เซ บราติอานู นำพรรคเสรีนิยมชนะเลือกตั้ง และได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง และได้ผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางมากขึ้น

ปัญหาทางการเมืองของโรมาเนียเกี่ยวกับเรื่องราชวงศ์ เพราะกษัตริย์ที่ครองราชย์คือพระเจ้าเฟร์ดินานท์ และมีเจ้าชายคาโรล (Carol II, ๑๘๕๓-๑๙๕๓) เป็นมกุฎราชกุมาร แต่คาโรลมีความสัมพันธ์กับสตรีสามัญที่เป็นนางละครชื่อ มัคดา ลูเปสคู (Magda Lupescu, ๑๘๕๕-๑๙๗๗) ซึ่งเป็นแม่หม้าย จึงสละตำแหน่งรัชทายาทให้มิฮาย (Mihai, ๑๙๒๑-) โอรสวัย ๔ ขวบเมื่อ ค.ศ.๑๙๒๕ แล้วเดินทางไปประทับต่างประเทศ

ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๒๗ เมื่อกษัตริย์เฟร์ดินานด์ที่สี่สิ้นพระชนม์ มิฮายจึงได้เป็นกษัตริย์แทน ขณะที่ยอน บราติอานูก็ถึงแก่กรรมใน ค.ศ.๑๙๒๘ วินเตลา บราติอานู (Vintelă Brătianu, ๑๘๖๗-๑๙๓๐) ผู้น้องเป็นนายกรัฐมนตรีแทน เกิดการประท้วงใหญ่ของชาวนาจนรัฐบาลพรรคเสรีนิยมต้องลาออก มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ ๙ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๕ พรรคเกษตรกรแห่งชาติ (*Partidul Național Țărănesc-PNT*) ชนะเลือกตั้งด้วยจำนวน ๓๗๕ ที่นั่ง และพรรคเสรีนิยมได้เสียงเพียง ๑๓ ที่นั่ง ยูเลีย มานิว (Iuliu Maniu, ๑๘๗๓-๑๙๕๓) ประธานพรรคเกษตรกร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นผู้นำการปฏิรูปมาสู่โรมาเนีย เพื่อให้โรมาเนียมีการพัฒนาเศรษฐกิจ และประชาชนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม โรมาเนียเริ่มโน้มเอียงไปทางอนุรักษนิยมมากขึ้น เพราะเกิดการจัดตั้งกลุ่มขวาจัดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๗ นำโดย คอร์เนเลีย โคเดรอานู (Corneliu Codreanu, ๑๘๕๕-๑๙๓๘) แรกสุด โคเดรอานูและเพื่อนกลุ่มหนึ่งตั้งองค์กรชื่อ กองทัพแห่งเทพเจ้าไมเคิล (*Legiunea Arhanghelul Mihail*) ซึ่งเป็นสมาคมที่เน้นวินัย ใช้แรงจูงใจทางศาสนาเป็นพลัง ในการฟื้นฟูชาติ และเน้นในศรัทธาต่อผู้นำ ซึ่งโคเดรอานูประกาศตัวเป็น 'ผู้บังคับกอง' หมายถึง ผู้บัญชาการกองทหารของเทพเจ้า กิจกรรมในระยะแรกเน้นการบำเพ็ญประโยชน์ และช่วยเหลือคนยากจน การโน้มน้าวด้วยอุดมการณ์ศาสนาและกิจกรรม เช่นนี้ทำให้องค์กรขยายสมาชิกได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในหมู่ นักศึกษาและเยาวชน นอกจากนี้

คอร์เนเลีย โคเดรอานู แห่ง กองทัพเทพเจ้าไมเคิล

ยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรศาสนา

ต่อมา โทเดอเรอานูได้เสนออุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนขึ้น คือ เน้นชาตินิยมโรมานีเยอสุดขั้วต่อต้านคอมมิวนิสต์ และต่อต้านประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลที่ว่าระเบียบสังคมที่เป็นอยู่มีความชอบธรรมแล้ว เพราะถูกจัดระเบียบโดยเทพเจ้า ความพยายามในการปฏิวัติแบบคอมมิวนิสต์ จึงเป็นการทำลายระเบียบสังคม นอกจากนี้ ยังคัดค้านแนวคิดเรื่องความเสมอภาค เพราะเห็นว่าสังคมจะต้องมีระดับชั้น แต่ละกลุ่มสังคมจะต้องทำหน้าที่ของตนเอง สังคมจึงจะมีระบบระเบียบ ดังนั้นจึงได้มีการตั้งกองกำลังทางการเมืองเพื่อปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ของตน เรียกว่า ‘ขบวนการทหารเหล็ก’ (*Garda de Fier*) ซึ่งเป็นกองกำลังปฏิบัติการที่เน้นวินัยและเชื่อผู้นำมีเยาวชนจำนวนมากสมัครเข้าเป็นสมาชิก

เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงเมื่อคาโรล บิดาของกษัตริย์มีอายุที่ ๑ กลับคืนประเทศเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๓๐ พระองค์ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารและข้าราชการฝ่ายอนุรักษนิยม จึงประกาศตัวเป็นกษัตริย์คาโรล ที่ ๒ แทนโอรส นายกรัฐมนตรีมานิอูลาออก และมีการเลือกตั้งใหม่ และในวันที่ ๑๔ มกราคม ค.ศ.๑๙๓๑ อเล็กซานดรู วาอิดา-ไวเอวอด (*Alexandru Vaida-Voevod, ๑๘๗๒-๑๙๕๐*) หัวหน้ากลุ่มแนวร่วมแห่งชาติโรมาเนีย (*Frantul Românesc*) ที่นำโดยพรรคเกษตรกรได้เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาล มีนโยบายโน้มนำในทางฟาสซิสต์มากยิ่งขึ้น โดยมีการออกกฎหมายควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนทุกลักษณะ และเซนเซอร์หนังสือพิมพ์ จึงทำให้เกิดความไม่พอใจอย่างมากจนเกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอย่างหนัก ในที่สุดรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๓๑ จากนั้นก็ได้ออกกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อควบคุมการชุมนุมสาธารณะ เสริมสร้างความมั่นคง และต่อต้านการตั้งองค์กรก่อการร้าย แต่ก็ยังไม่อาจรักษาเสถียรภาพไว้ได้

จนในที่สุด รัฐบาลต้องลาออกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๓๑

กษัตริย์คาโรลเดินทางไปเยือนเยอรมนีและพบกับคอทท์ ฮิลเลอร์ ผู้นำนาซี เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๑

กษัตริย์คาโรลได้ตั้งให้ ยอน เก ดูกา (Ion G. Duca, ๑๘๗๕-๑๙๓๓) จากพรรคเสรีนิยมกลับเป็นนายกรัฐมนตรี และเนื่องจากการเติบโตอย่างมากของกลุ่มฟาสซิสต์ รัฐบาลจึงต้องออกประกาศยุบขบวนการทหารเล็กและจับกุมผู้นำขบวนการ หน่วยล่าสังหารของขบวนการจึงสังหารนายก รัฐมนตรีในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๓ โอกาสเช่นนี้ เปิดทางให้ กษัตริย์คาโรลก็เข้าแทรกแซงทางการเมือง โดยแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีด้วยตนเอง คือตั้งให้เกออร์เก ตาทาร์เรสคู (Gheorghe Tătărescu, ๑๘๘๖-๑๙๕๖) เป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้กำกับของกษัตริย์

จนถึงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๓๘ กษัตริย์คาโรลก็ประกาศยึดอำนาจ ยกเลิกประชาธิปไตย แก้ไขรัฐธรรมนูญให้ประชาชนลงมติรับรองให้การปกครองเป็นแบบเผด็จการโดยราชสำนัก คือระบอบสมบูรณาญาสิทธิ สัมเลิกพรรคการเมืองและลอบทบาทรัฐสภา มีการปราบปรามฝ่ายค้านอย่างหนัก รวมทั้งกวาดล้างขบวนการกองทัพเพนแจด้วย คอ์เนลิอุ โคเดโรนู ผู้นำขบวนการถูกจับกุมและถูกประหารชีวิตพร้อมผู้นำอื่นในขบวนการอีก ๑๓ คน ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๘

ต่อมาพลพรรคขบวนการทหารเหล็กกราว ๒๕๐ คนถูกจับกุมและ
ประหารชีวิตเช่นกัน การกวาดล้างขบวนการกองทัพเทพเจ้าทำให้อำนาจ
ของกษัตริย์คาโรลมันคงมากขึ้น ในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๑๘ พระองค์
ตั้งพรรคการเมืองของตนเองเรียกว่า ‘แนวร่วมฟื้นฟูแห่งชาติ’ (*Frontul
Renasterii Nationale*) ให้เป็นพรรคปกครองพรรคเดียว โดยบังคับรวบรวม
พรรคการเมือง ๔ พรรคไว้ด้วยกัน ร่วมด้วยคณะองคมนตรี และมี
พระองค์เป็นหัวหน้าพรรค พรรคอื่นที่ไม่เข้าร่วมในแนวร่วมถูกยุบทั้งหมด
พระองค์นำรูปแบบของพรรคฟาสซิสต์มาใช้ โดยกำหนดให้มีวิธีการ
แสดงความเคารพพระองค์เป็นการเฉพาะ มีการใช้เครื่องแบบของพรรค
และการประชุมสภาผู้แทนเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๙ พระองค์
ให้สมาชิกสภาทุกคนแต่งเครื่องแบบของพรรค ผู้ที่ไม่ยอมแต่ง เช่น ยูเลีย
มานีอู อดีตนายกรัฐมนตรียังไม่ได้รับการอนุญาตให้เข้าประชุมสภา

๘. สาธารณรัฐและกษัตริย์นิยมกรีซ

เมื่อสงครามโลกยุติลงนั้น กรีซอยู่ภายใต้กษัตริย์อเล็กซานโดรส
แต่อำนาจยังอยู่ในมือของนายกรัฐมนตรียีเลฟเทรีออส เวนิเซโลส ผู้นำ
ชาตินิยมที่มุ่งจะฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของกรีซเช่นครั้งอดีต อย่างไรก็ตาม ใน
ค.ศ.๑๙๒๐ เวนิเซโลสเริ่มไม่เป็นที่นิยม
ของประชาชน ในขณะที่กษัตริย์อเล็กซาน
โดรสถูกลี้ภัยแล้วสิ้นพระชนม์ด้วยโรค
บาดทะยัก เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๒๐
กลุ่มนิยมเจ้าจึงเรียกร้องให้เชิญอดีต
กษัตริย์คอนสตันตินกลับมา ในการเลือก
ตั้งที่มีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.
๑๙๒๐ นั้น ปรากฏว่าฝ่ายนิยมกษัตริย์ได้
รับชัยชนะ ๒๔๖ จาก ๑๗๐ ที่นั่ง และ
แม้แต่เวนิเซโลสเองก็แพ้เลือกตั้ง กษัตริย์

กษัตริย์คอนสตันตินที่ ๑

คอนสตันตินที่ ๑ จึงกลับคืนมา และได้มีการลงประชามติฟื้นฟูราชบัลลังก์ให้แก่กษัตริย์คอนสตันติน

ในเวลาต่อมา รัฐบาลกษัตริย์นิยมได้นำประเทศเข้าสู่สงครามสู้รบกับขบวนการชาตินิยมตุรกี มหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งหลายจึงไม่นิยมพระเจ้าคอนสตันติน จึงประกาศตัวเป็นกลางไม่สนับสนุนกรีซ รัฐบาลกรีซยังดำเนินการผิดพลาดด้วยการเปลี่ยนตำแหน่งแม่ทัพหลายคนในข้อหาว่าเป็น ‘ฝ่ายนิยมเวนิเซโลส’ (Venizelists) ดังนั้น กองทัพกรีซที่นำโดยนายทหารฝ่ายนิยมกษัตริย์จึงประสบความพ่ายแพ้อย่างยับเยินในการสู้รบเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๒ จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจทั่วไปในหมู่ประชาชน กลุ่มทหารหนุ่มฝ่ายเสรีนิยมจึงก่อการรัฐประหารในวันที่ ๑๑ กันยายน ค.ศ.๑๙๒๒ นำโดยพันเอกนิโกลาออส พลาสติลาส (Nikolaos Plastilas, ๑๘๘๓-๑๙๕๓) และบีบบังคับให้กษัตริย์คอนสตันตินต้องสละราชย์อีกครั้งในวันที่ ๒๗ กันยายน แล้วหนีไปลี้ภัยที่ซิซิลี และสิ้นพระชนม์ที่นั่น พระโอรสองค์โตคือ ยอร์จที่ ๒ (George II, ๑๘๙๐-๑๙๔๗) ได้ขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน

นายทหารฝ่ายนิยมกษัตริย์ ๖ คนที่พ่ายแพ้สงครามถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินประหารชีวิต พระเจ้าจอร์จที่ ๒ ต้องเสด็จหนีออกจากประเทศ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๒๓ และในวันที่ ๒๕ มีนาคม ค.ศ.๑๙๒๔ รัฐสภากรีซก็ลงมติล้มเลิกระบอบกษัตริย์ นำประเทศไปสู่สาธารณรัฐ พลเรือเอกพาฟโลส คูนคูริโอทิส (Pavlos Koundouriotis, ๑๘๕๕-๑๙๓๕) ได้เป็นประธานาธิบดีคนแรก

สถานการณ์ทางการเมืองในระบอบใหม่ยังคงวุ่นวายมาก มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง ขณะที่ปัญหาเรื่องผู้ลี้ภัยกลายเป็นเรื่องใหญ่ เพราะชาวกรีกจากอะนาโตเลียนับล้านคนได้อพยพหนีรัฐบาลชาตินิยมตุรกี มาตั้งถิ่นฐานในกรีซ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการตั้งถิ่นฐานที่รัฐบาลต้องแก้ไข ในที่สุดในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๕ พลเอกธีโอโดโลส ปังกาโลส (Theodoros Pangalos, ๑๘๗๘-๑๙๕๒) นำคณะทหารเข้ายึดอำนาจ สถาปนาเผด็จการทหาร ระบบนี้ถูกโค่นโดยการรัฐประหารครั้งใหม่ ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๖ คณะทหารกลุ่มใหม่ชุดใหม่ นำโดย พลเอกยอร์ยีออส คอนดีลิส (Georgios Kondylis, ๑๘๗๘-๑๙๓๖) เปิดให้มีประชาธิปไตยและการเลือกตั้งอีกครั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๘ พรรคเสรีนิยมชนะด้วยคะแนนเสียง ๒๒๘ จาก ๒๕๐ ที่นั่งในสภา ซึ่งเป็นการเปิดทางให้เวนิเซโลส หัวหน้าพรรคเสรีนิยมได้กลับมาเป็นประธานาธิบดี และจะเป็นรัฐบาลชุดแรกที่บริหารประเทศครบวาระ ๔ ปีนับตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมา

ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้รัฐบาลเวนิเซโลสเสียคะแนนเลือกตั้งในวันที่ ๒๕ กันยายน ค.ศ.๑๙๓๒ โดยได้ ๕๘ ที่นั่ง จาก ๒๕๐ ที่นั่ง พรรคประชาชน (Laiko Komma) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายอนุรักษนิยมได้คะแนน ๕๕ ที่นั่ง แต่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคอื่น ปานากิส ซาลดารีส (Panagis Tsaldaris, ๑๘๖๘-๑๙๓๖) หัวหน้าพรรคประชาชนจึงได้เป็นประธานาธิบดี ซึ่งทำให้ฝ่ายนิยมกษัตริย์กลับมามีบทบาทสำคัญอีกครั้ง กลุ่มนายทหารฝ่ายนิยมเวนิเซโลส นำโดยพลโท

นิโกลาโอส ฟลาสติลาส พยายามก่อการรัฐประหารในวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ.๑๘๓๕ สถานการณ์ลุกลามกลายเป็นสงครามกลางเมือง แต่กองทัพฝ่ายรัฐบาลสามารถปราบปรามการกบฏได้ใน ๑๑ วัน พลเอก ยอร์ยีโอส คอนดีลิส รัฐมนตรีกลาโหม จึงสั่งให้ดำเนินคดีนายทหารหลายคน ปลดประจำการทหารจำนวนมาก และยังคงคว่ำล้างนักการเมืองฝ่ายนิยมเวนิเซโลสอีกด้วย ส่วนเวนิเซโลสต้องหนีจากเกาะครีตไปลี้ภัยที่ฝรั่งเศส และไม่ได้กลับมาอีกเลย ดังนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๓๕ พรรคประชาชนของซาลคาริส จึงชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นถึง ๒๘๗ จาก ๓๐๐ ที่นั่งในสภา ต่อมารัฐบาลได้เตรียมจัดให้มีการลงประชามติว่าประชาชนจะเลือกระบอบกษัตริย์หรือสาธารณรัฐ อย่างไรก็ตาม พลเอกคอนดีลิสได้ก่อการรัฐประหารเสียก่อนในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๓๕ จากนั้นคณะทหารได้ยกเลิกระบอบสาธารณรัฐ คอนดีลิสรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและผู้สำเร็จราชการ และได้เปิดให้มีการลงประชามติรับรองการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ฉะนั้น พระเจ้าออร์ซที่ ๒ จึงได้เสด็จกลับมาเสวยราชย์อีกครั้ง พระองค์ปลดตำแหน่งคอนดีลิสทันที และแต่งตั้งกลุ่มนิยมกษัตริย์เข้าคุมอำนาจ

ต่อมาในวันที่ ๔ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๓๖ กษัตริย์ออร์ซได้สนับสนุนให้พลเอกโยอันนิส เมทักซัส (Ioannis Metaxas, ๑๘๗๑-๑๙๓๑) นายทหารฝ่าย นิยมกษัตริย์สุดขั้วขึ้นเป็นผู้เผด็จการ ปกครองประเทศด้วยการประกาศภาวะฉุกเฉิน โดยปิดรัฐสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นระบอบปกครองของเมทักซัส ซึ่งต่อมาจะเรียกว่า 'เผด็จการ ๔ สิงหา' เป็นระบอบการเมืองที่ไม่มีรัฐสภาและพรรคการเมืองอีกต่อไป เมทักซัสนำเอา

พลเอกโยอันนิส เมทักซัส

ระบอบฟาสซิสต์เข้ามาใช้โดยอธิบายว่า เขาต้องเป็นผู้จัดการให้ประชาชนชาวกรีกสมัยใหม่มีระเบียบวินัย เช่นเดียวกับชาวรัฐสปาร์ตาของยุคกรีกโบราณ เขาจึงเป็นผู้นำที่จะฟื้นฟูจิตวิญญาณของกรีกอันเจริญรุ่งเรือง ส่วนระบอบรัฐสภาจะนำมาซึ่งการเผยแพร่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ เมทักซ์สเสนอว่าการไม่มีการเลือกตั้ง ไม่มีรัฐสภาจึงทำให้กรีซปลอดภัยจากคอมมิวนิสต์ เขาจึงรณรงค์คำขวัญในหมู่ประชาชนว่า “ชาติ ักคี มาตุภูมิ และศาสนา” ให้ถือเป็นหลักของสังคมนกรีซ

เมทักซ์สโฆษณาให้ประชาชนยกย่องตนเป็นผู้นำแห่งชาติ เป็นบิดาของประเทศกรีกสมัยใหม่ เป็นผู้ฟื้นฟูอารยธรรมกรีก มาซิดอน และไบแซนไทน์ เป็นเกษตรกรหมายเลขหนึ่งของชาติ เป็นต้น ประชาชนจะต้องทำความเคารพรูปของเมทักซ์สเสมอ ในระบบของเมทักซ์สมีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดและมีการกวาดล้างปราบปรามฝ่ายค้านเพียงแต่เมทักซ์สพยายามสร้างภาพโดยไม่มีการเข่นฆ่าสังหารฝ่ายค้านหรือผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ หากแต่จะนำไปกักขังรวมกันในคุกบนเกาะในทะเลเอเจียน กระนั้นก็ตามปรากฏว่ามีความพยายามโค่นอำนาจของเมทักซ์สหลายครั้ง แต่ด้วยการสนับสนุนของกษัตริย์และกองทัพ เมทักซ์สก็เอาชนะปรปักษ์ได้ทุกครั้ง และสามารถจับกุมและปล่อยเกาะผู้ต่อต้านคัดค้านเผด็จการได้เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่วันที่ ๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ เมทักซ์สประกาศตนเป็นนายกรัฐมนตรีตลอดกาลของชาวกรีก จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

๔.๔ ประชาธิปไตยในเชโกสโลวาเกีย

พัฒนาการของเชโกสโลวาเกียในระยะหลังสงครามโลกครั้งแรก มีลักษณะเป็นข้อยกเว้นของยุโรปตะวันออกอื่นๆ เพราะเป็นประเทศเดียวที่มีเสถียรภาพทางการเมืองที่สุด และรักษาระบอบประชาธิปไตยได้ตลอดเวลา เพราะไม่มีระบอบกษัตริย์ และไม่มีแนวโน้มของการเกิดเผด็จการทหารหรือการเมืองกึ่งเผด็จการเช่นในประเทศอื่นๆ จนกระทั่ง

เชโกสโลวาเกีย ค.ศ.๑๙๑๘-๑๙๓๙

ถึงระยะที่ถูกเยอรมนีผนวกใน ค.ศ.๑๙๓๙

ความตื่นตัวชาตินิยมของชาวเช็ก และชาวสโลวัก มีมาช้านาน โดยเฉพาะขบวนการแพนสลาฟที่มุ่งจะสร้างรัฐใหม่ของชาวสลาฟตะวันตก แม้ว่าชาวเช็กและชาวสโลวักจะไม่ได้มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วมกันนัก อย่างไรก็ตาม รากฐานทางภาษาของ ๒ กลุ่มใกล้เคียงกัน และความรู้สึกร่วมถึงความเป็นสลาฟได้นำปัญญาชนทั้งสองกลุ่มมาใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ผู้นำสำคัญที่นำมาสู่การก่อตั้งประเทศเชโกสโลวาเกียก็คือ โทมัส มาซาริก (Tomáš Masaryk, ๑๘๕๐-๑๙๓๗) ซึ่งเป็นบุตรคนงานรถไฟจากแคว้นโมราเวีย แต่สามารถต่อสู้อ่านระบบการศึกษาจนได้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเช็กในกรุงปราก

ขบวนการชาตินิยมคนสำคัญ มาซาริกมีความเห็นว่า เช็กและสโลวักจะต้องรวมกัน และควรที่จะมีสิทธิปกครองตนเองในจักรวรรดิออสเตรีย เขาสนใจลัทธิมาร์กซ์ และเคยเขียนหนังสือชื่อ รากฐานทางปรัชญาและสังคมวิทยาของลัทธิมาร์กซ์ (*The Philosophical and Sociological Foundation of Marxism*, ๑๘๙๘) แต่เขาไม่ได้เป็นชาวสังคมนิยม เขาจึงลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาในสภาผู้แทนของออสเตรีย เมื่อ

ค.ศ.๑๘๕๑ ในนามพรรคเยาวชนเช็ก (*Národní strana svobodomyšlná*) ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น มาซาริกเป็นคนหนึ่งที่คัดค้านสงคราม จึงถูกตามจับกุมตัว เขาหนีไปลี้ภัยในลอนดอน แล้วเดินทางไปยังประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรหลายประเทศ เพื่อโฆษณาให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสนับสนุนเอกราชของชาวเช็กและสโลวัก ส่วนคาเรล ครามาร์ (Karel Kramář, ๑๘๖๐-๑๙๓๗) ผู้นำพรรคเยาวชนเช็กได้ขอความช่วยเหลือจากรัฐเซีย โดยหวังว่าถ้ารัฐเซียชนะสงคราม จะช่วยฟื้นฟูประเทศโบฮีเมีย ส่วนในดินแดนโบฮีเมียกลุ่มชาตินิยมได้ตั้งกลุ่มการเมืองชื่อ 'มาฟีเช็ก' (*Ceska Maffie*) เพื่อรณรงค์เอกราช มีผู้นำคือ เอ็ดวาร์ด เบเนช (Edvard Beneš, ๑๘๘๔-๑๙๔๘) ผู้แทนของมาซาริก และพรีมึส ซามาล (Přemysl Šámal, ๑๘๖๗-๑๙๔๑) นักกฎหมายคนสำคัญ เป็นต้น จนเมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี กำลังจะล่มสลาย กลุ่มชาตินิยมได้การเปิดประชุมสภาแห่งชาติเช็กและสโลวักที่กรุงปารีส ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ และผ่านมติให้มีการก่อตั้งสาธารณรัฐเชโกสโลวาเกียอย่างเป็นทางการ โดยรวมแคว้นโบฮีเมีย โมราเวีย

โทมัส มาซาริก

สโลวาเกีย เข้าด้วยกัน ที่ประชุม จึงได้เลือกมาซาริก เป็นประธานาธิบดี และคาเรล ครามาร์ เป็นนายกรัฐมนตรี คนแรก มตินี้ได้รับการรับรอง จากอังกฤษ และอิตาลี

เมื่อออสเตรีย-ฮังการี ยอมแพ้อย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๑๘ สาธารณรัฐเชโกสโลวาเกียก็ถูกจัดตั้งขึ้น โดยเป็นรัฐไม่มีทางออกทางทะเล ประชากรราว

๑๓.๕ ล้านคน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ ในประเทศก็ยังไม่มั่นคง เพราะเมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิกฮังการี กลุ่มผู้นำเช็กและสโลวักที่อยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์ฮังการี นำโดย อัน โทนิน ยานูเชก (Antonín Janoušek, ๑๘๗๗-๑๘๘๑) จัดตั้งเป็นสาธารณรัฐโซเวียตสโลวาเกีย (*Slovenská republika rád*) โดยมีเมืองโคซิทเซ (Košice) เป็นศูนย์กลาง มีรัฐบาลที่บริหารโดยโซเวียตกรรมกรชาวนา แต่สาธารณรัฐนี้ดำรงอยู่ได้เพียง ๒๑ วัน ก็ถูกทหารรัฐบาลกลางยกกำลัง เข้าปราบปรามในวันที่ ๗ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๑๘

การตั้งประเทศเชโกสโลวาเกียมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากประเทศยุโรปตะวันออกอื่นๆ ในประเด็นที่ว่า แคว้นโบฮีเมียนั้นเป็นเขตอุตสาหกรรมของจักรวรรดิออสเตรียมาก่อน ดังนั้น พื้นฐานการผลิตของประเทศจึงเป็นอุตสาหกรรมมิใช่เกษตรกรรมและประชากรราว ๔๘% อาศัยอยู่ในเมือง อัตราการรู้หนังสือสูงยิ่งกว่ายุโรปตะวันออกชาติอื่น โดยเฉพาะในเขตเช็กคือแคว้นโบฮีเมียและโมราเวีย ประชากรรู้หนังสือมากกว่า ๘๐% อย่างไรก็ตาม เฉพาะในส่วนแคว้นสโลวาเกีย ซึ่งเคยอยู่ภายใต้ฮังการียังเป็นเขตการเกษตรและล่าหลังคล้ายกับดินแดนยุโรปตะวันออกอื่นๆ อุตสาหกรรมมีน้อย อัตราการรู้หนังสือต่ำ และชนชั้นเจ้าที่ดินยังมีบทบาทมาก

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนชาติเริ่มขึ้นตั้งแต่แรก เพราะในรัฐชาติใหม่ นอกจากจะมีชาวเช็กและสโลวัก ๖๖% แล้ว ยังมีชาวเยอรมันอยู่ราว ๒๓.๔% และชาวแมกยาร์ ๒.๖% นอกจากนี้ ในแคว้นรูเธเนีย ชาวพื้นเมืองส่วนมากเป็นเชื้อชาติรูซิน (Rusyn) ซึ่งเป็นเชื้อสายที่ใกล้เคียงกับชาวยูเครน มีจำนวนราว ๗.๓% ของประชากร ก็เป็นแคว้นที่ล่าหลังเช่นเดียวกับแคว้นสโลวาเกีย และก็มีขบวนการของชาวรูเธเนียที่เรียกร้องสิทธิปกครองตนเองเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้ง กลับรุนแรงมากกว่ากับกลุ่มเชื้อสายเยอรมัน ในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๑๘ ประชาชนเชื้อสายเยอรมันในแคว้นสเคเดนเดินขบวนประท้วงรัฐบาลที่ตัดสินใจในการลงคะแนนเลือกภาษาเชโกสโลวาเกีย

รัฐบาลตัดสินใจใช้กำลังเข้าปราบจึงสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ มีผู้เสียชีวิต ๕๔ คน และบาดเจ็บนับร้อยคน หลังจากนั้น รัฐบาลกลางจึงห้ามใช้ภาษาเยอรมัน บังคับโรงเรียนในเขตเยอรมันให้สอนภาษาเช็ก และให้เลือกภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่สองแทนภาษาเยอรมัน ซึ่งยิ่งเพิ่มความไม่พอใจแก่ประชาชนเชื้อสายเยอรมัน

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๒๒ มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่แล้วประกาศใช้ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ระบุให้เชโกสโลวาเกียเป็นรัฐเดี่ยวแบ่งแยกมิได้ และมีแนวโน้มให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารเพื่อสร้างเสถียรภาพ จากนั้นก็จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๒๐ มาซาริกยังได้รับตำแหน่งประธานาธิบดี และได้จัดตั้งรัฐบาลผสมโดยพรรคการเมือง ๕ พรรค ซึ่งเรียกว่า 'เพ็ดกา' (petka) อันได้แก่ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคชาติสังคมนิยม พรรคสาธารณรัฐแห่งชาติชาวนาชาวไร่ พรรคประชาชนและพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ หลังจากนั้น พรรคการเมืองเหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อมา นอกเหนือจากนี้แล้วจะเป็นพรรคที่มีลักษณะเชื้อชาติ เช่น พรรคของกลุ่มเชื้อชาติเยอรมันและกลุ่มแมกยาร์ ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์นั้นมีสถานะทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีผู้สนับสนุนจำนวนไม่น้อย เช่นในการเลือกตั้งเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๕ พรรคคอมมิวนิสต์ได้คะแนนเสียง ๑๓.๒% เป็นต้น รัฐบาลเชโกสโลวาเกียไม่เคยมีการใช้มาตรการใดๆ ในการปราบปรามฝ่ายซ้าย นอกจากนี้ รัฐบาลยังเร่งใช้นโยบายปฏิรูปที่ดินให้ชาวนาอย่างทั่วถึง และนโยบายเร่งขยายการศึกษาในเขตสโลวาเกีย และรูเธเนีย ซึ่งประธานาธิบดีมาซาริกเห็นว่า จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็น

อันเดรช ลิงกา

เอกภาพ แห่งชาติของเชโกสโลวาเกียได้โดยเร็ว

แต่กระนั้น ปัญหาสำคัญก็คือ การที่รัฐเชโกสโลวาเกียเป็นรัฐเดี่ยวรวมศูนย์สู่กรุงปราก การรณรงค์ชาตินิยมที่ผ่านมาให้ประโยชน์อย่างมากแก่ชาวเช็ก ซึ่งทำให้ชาวสโลวักบางส่วนไม่พอใจ เพราะเห็นว่าชาวเช็กมีอำนาจครอบงำมากเกินไป จึงทำให้พรรคชาตินิยมชื่อว่า 'พรรคประชาชนสโลวัก' (Slovenská ľudová strana) ซึ่งตั้งในปี ค.ศ. ๑๙๑๓ ขยายตัว มีผู้นำสำคัญ เช่น บาทหลวงอันเดรย ลิงกา (Andrej Hlinka, ๑๘๖๔-๑๙๓๘) และบาทหลวงโยเซฟ ทิโซ (Josef Tiso, ๑๘๘๖-๑๙๔๗) โดยอุดมการณ์ของพรรคก็เป็นแบบอนุรักษนิยมฝ่ายขวาต่อต้านคอมมิวนิสต์ ต่อต้านยิว และยึดมั่นในคุณค่าแบบคาทอลิก ในระยะแรก พรรคนี้มีอิทธิพลน้อยมาก จนกระทั่งหลังจากการเกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และเกิดความขัดแย้งระหว่างเชโกสโลวาเกียกับฮังการี แล้วทำให้การส่งออกของเชตสโลวาเกียประสบปัญหาอย่างหนัก จึงมีประชาชนหันมาสนับสนุนมากขึ้น พรรคประชาชนสโลวักจึงเรียกร้องให้สโลวาเกียเป็นรัฐปกครองตนเองและสัมพันธ์กับรัฐเช็กอย่างเท่าเทียมกัน

ประธานาธิบดีมาซาริกเป็นผู้นำสำคัญที่ใช้อิทธิพลของตนในการรักษาระบอบประชาธิปไตยเชโกสโลวาเกีย เขาได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีทุกครั้ง จนถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ ก็ลาออกเพราะสุขภาพ และถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๔ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๗ ด้วยอายุ ๘๘ ปี เอ็ดวาร์ด เบเนช ชาวเช็กจากโบฮีเมีย ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศโดยตลอดตั้งแต่ประเทศเป็นเอกราช ได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีแทน

ขณะที่พรรคนาซีกำลังเรืองอำนาจในเยอรมนี และอุดมการณ์นาซี ก็เป็นที่

คอนราต เฮนไลน์

นิยมมากขึ้นในหมู่ประชาชนเชื้อสายเยอรมันในแคว้นสุเดเตน ของเชโกสโลวาเกียด้วย เมื่อ ค.ศ.๑๙๓๕ มีการตั้งพรรคการเมืองชื่อ ‘พรรคสุเดเตนเยอรมัน’ (Sudetendeutsch) นำโดย คอนราด เฮนไลน์ (Konrad Henlein, ๑๘๘๙-๑๙๔๕) ซึ่งมีนโยบายสนับสนุนพรรคนาซีในเยอรมนี และเรียกร้องให้สุเดเตนมีสิทธิที่จะปกครองตนเอง ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากประชาชนเชื้อสายเยอรมันในสุเดเตน การเลือกตั้งวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๕ พรรคสุเดเตนได้คะแนนเสียง ๑๕.๒% ซึ่งคะแนนเสียงส่วนข้างมากมาจากแคว้นสุเดเตน เงื่อนไขเช่นนี้นำประเทศไปสู่การล่มสลายในระยะก่อนการเปิดฉากสงครามโลกครั้งที่สอง

๔.๕ สรุปยุโรปตะวันออกยุคเผด็จการ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคยุโรปตะวันออกประสบความสำเร็จ ในการสถาปนารัฐชาติของตนอย่างสมบูรณ์ หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง แต่กระนั้น ชาติเกิดใหม่เหล่านี้ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์หลายอย่าง โดยเฉพาะความขัดแย้งทางการเมือง อันเป็นผลจากลัทธิชาตินิยม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาติต่างๆ ไม่ราบรื่นนัก แต่ปัญหาหลักอย่างหนึ่ง มาจากฝ่ายพ่ายแพ้สงครามที่รู้สึกว่าคุณไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากมหาประเทศ ในทางการเมืองประเทศยุโรปตะวันออกหลายประเทศ เริ่มจากความพยายามในการสร้างประเทศแบบประชาธิปไตย แต่ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้การปกครองในประเทศยุโรปตะวันออกหลายประเทศเปลี่ยนไปสู่ระบอบเผด็จการ นอกจากเชโกสโลวาเกียเพียงประเทศเดียวที่ยังคงรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้ได้ต่อไป

สิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาของเผด็จการ คือการเกิดและพัฒนาขององค์กรฝ่ายขวาจัด ซึ่งตั้งขึ้นตามอิทธิพลของลัทธิฟาสซิสต์อิตาลี องค์กรขวาจัดเหล่านี้ จะเน้นอุดมการณ์ชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสุดขีด และจะสรุปด้วยการต่อต้านยิว กรณีเศรษฐกิจ

ตกต่ำในยุโรปหลัง ค.ศ.๑๕๒๘ ก็กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวจัดเหล่านี้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฮังการีและโรมาเนียที่แนวคิดแบบชาวจัดทรงอิทธิพลอย่างมาก ในฮังการี รัฐบาลเป็นฝ่ายเผยแพร่อุดมการณ์ชาวจัดและต่อต้านคอมมิวนิสต์สุดขั้วที่เรียกว่า ‘อุดมการณ์เซกด์’ อันนำมาสู่การตั้งองค์กรที่เป็นกองกำลังอาวุธของฝ่ายขวาคือ ‘องค์กรศรกางเขน’ ส่วนในโรมาเนีย องค์กรชาวจัดที่ถูกจัดตั้งขึ้นคือ ‘กองทัพเทพเจ้าไมเคิล’ ซึ่งขยายตัวจนรัฐบาลไม่อาจควบคุมได้ จึงต้องดำเนินการปราบปรามอย่างรุนแรง

ในประเทศเชโกสโลวาเกียขบวนการฝ่ายขวาเดิบโตในเขตสโลวาเกีย นำโดยบาทหลวง เช่น อันเดรย ลิงกา และ โยเซฟ ทีโซ ซึ่งเสนอให้ใช้หลักธรรมของพระคริสต์เพื่อต่อต้านการคุกคามของ ‘ยิวและคอมมิวนิสต์’ ส่วนในยูโกสลาเวียแนวคิดชาวจัดกลับเดิบโตในโครเอเชีย โดยเฉพาะขบวนการอูสตาซาที่รับแนวคิดของฟาสซิสต์อิตาลีโดยตรง จึงเน้นลัทธิชาตินิยมโครแอต แต่กลับกลายเป็นการต่อต้านเซอร์เบีย ในบุลกาเรีย ‘ขบวนการอิมโร’ ซึ่งเริ่มต้นในฐานะขบวนการเรียกร้องเอกราชมาซิโดเนียเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เสื่อมสลายกลายเป็นองค์กรชาตินิยมฝ่ายขวา และรัฐบาลบุลกาเรียต้องปราบปรามในโปแลนด์ รัฐบาลมีแนวโน้มในทางอนุรักษนิยมตั้งแต่แรก ด้วยความรู้สึกร่วมกันและเห็นบอลเชวิกรุสเซียเป็นศัตรูหลักของทั้งประชาชาติโปแลนด์และศาสนาคาทอลิก โปแลนด์ตกอยู่ใต้ระบอบเผด็จการมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๒๖ เมื่อยูเซฟ พิวซุคสกีและคณะครองอำนาจ แม้กระนั้นคณะปกครองโปแลนด์ไม่ได้ส่งเสริมหรือโฆษณาอุดมการณ์ฟาสซิสต์หรือนาซี เช่นเดียวกับในตุรกี และกรีซ ที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการแต่ก็มักไม่ถือว่าเป็นระบอบเดียวกับลัทธิฟาสซิสต์ และองค์กรฝ่ายขวาจัดในประเทศเหล่านี้พัฒนาไม่มากนัก

การเดิบโตของเผด็จการในยุโรปตะวันออกนั้น ที่สำคัญมาจากกลุ่มชนชั้นนำในประเทศเหล่านี้ที่ไม่คุ้นเคยกับการยินยอมให้ประชาชน

ได้มีสิทธิทางการเมือง หรือให้ประชาชนมีสิทธิในการตัดสินใจ เพราะเกรงว่าการให้เสรีภาพจะทำให้ประชาชนฝึกฝึกลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงต้องมีการป้องกันไว้ตั้งแต่แรก แนวคิดเช่นนี้จะเป็นของผู้นำชาวจัดเช่นชนชั้นนำฮังการี ที่หวาดกลัวปีศาจแห่งการปฏิวัติโซเวียตฮังการีใน ค.ศ.๑๙๑๘ หรือเผด็จการของโปแลนด์ ที่วิตกว่าประเทศตนเป็นด่านหน้าแห่งการรุกรานของบอลเชวิกรุสเซีย แต่ที่มากกว่านั้น คือความวิตกว่า การ

ภาพจิตรกรรมแสดงความยิ่งใหญ่ของเผด็จการฟิวดิสต์แห่งโปแลนด์

ปล่อยให้ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมืองและทางความคิด จะกระทบกระเทือนผลประโยชน์ทางชนชั้นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่มีการปกครองในระบอบกษัตริย์ เช่น โรมานีเย บุลกาเรีย ยูโกสลาเวีย และกรีซ ซึ่งสถาบันกษัตริย์จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินจำนวนมากและมีฐานะที่มั่งคั่งร่ำรวยอย่างยิ่ง กษัตริย์เหล่านี้จึงเห็นว่าระบอบเผด็จการเป็นทางออกที่มีเสถียรภาพกว่าในการรักษาผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้ก็คือการคงอยู่ของระบอบเจ้าที่ดินศักดินาที่ควบคุมอำนาจในชนบท ชนชั้นเจ้าที่ดินเหล่านี้ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนเผด็จการและระบอบกษัตริย์

สถานการณ์เผด็จการในยุโรปตะวันออกและการเติบโตของฝ่ายขวาเช่นนี้เอง ที่เป็นการปูทางให้ประเทศยุโรปกลางและบอลข่านขับเคลื่อนมาสู่สงครามโลกครั้งที่สอง